

አብ፣ ወልድና መንፈስ ቅዱስ የተለያዩ አካላት አይደሉምን?

ከተስፋዬ ሮበል

ይህ ትምህርት በቀጥታ የተወሰደው ተስፋዬ ሮበል፣ “ሰባልዮሳውያን፡— የሐዋርያት ቤተ ክርስቲያን የትምህርት አግዚአብሔር አስተምህሮ በቅዱሳት መጻሕፍት ሲመዘን” ከሚሰው መጽሐፍ ነው።

መግቢያ

“የሐዋርያት ቤተ ክርስቲያን”¹ በመባል የሚታወቀው ሃይማኖታዊ ድርጅት አብ፣ ወልድና መንፈስ ቅዱስ አንድ አካል ናቸው ብዬ እንዳምን መሠረት ሆነውኛል የሚላቸውን የመጽሐፍ ቅዱስ ምንባባት በርግጥ ወደዚህ ድምዳሜ ያደርሳሉ የሚለውን ጉዳይ ከመረመርን በኋላ አብ፣ ወልድና መንፈስ ቅዱስ የተለያዩ አካላት ለመሆናቸው መጽሐፍ ቅዱሳዊ ማስረጃ ለማቅረብ እንሞክራለን።

I. አብና ወልድ አንድ አካል ናቸውን?

ቅድሚያ ሰጥተን የምንነጋገረው፣ “አብና ወልድ አንድ አካል ናቸው ወይስ ሁለት የተለያዩ አካላት?” የሚለው የሙግት ነጥብ ከሦስተኛው መቶ ክፍለ ዘመን ጀምሮ በሥላሴያውያንና በሰባልዮሳውያንና ዘንድ መሠረታዊ የሙግት ነጥብ ነው²። ቅድሚያ ሰጥተን የምንነጋገረው፣

¹ አንዳንድ ግለሰቦች ድርጅታችን፣ “የኢትዮጵያ ሐዋርያዊት ቤተ ክርስቲያን” በመባል የሚታወቅ ስለሆነ፣ “ሐዋርያት ቤተ ክርስቲያን” በሚል ስያሜ ድርጅቱን መጥራት ስሕተት ነው የሚል ወቀሳ ደጋግመው ያቀርባሉ። ድርጅቱ ወንጌላውያን አብያተ ክርስቲያን ዘንድ በስፋት የሚታወቀው፣ “የሐዋርያት ቤተ ክርስቲያን” ወይም “አንሊ ጂሰስ” በሚለው አስተምህሮአዊ አቋሙ ስለሆነ እንዲሁም እኛ እያዘጋጀናቸው ያለናቸው ጽሑፎች ቀዳማይ ተደራሲያን የወንጌላውያን አብያተ ክርስቲያናት ወገኖች ናቸው ብለን ስለምናምን የተለመደውን በተደራሲያኑ ዘንድ በስፋት የሚታወቁበትን ስም መጠቅም ጥሩ ሊሆን ይችላል በሚል ይህንኑ አካሄድ ተከትለናል። “አንሊ ጂሰስ” የሚለው ስያሜ ድርጅቱን ለማመልከት ተዘውትሮ በጥቅም ላይ የሚውል ቃል ቢሆንም፣ አሉታዊ እንድምታ ያለው ስለመሰለን ቃሉን በጽሑፍም ሆነ በትምህርት ክፍለ ጊዜ አንጠቀምም።

² ለሠላሳ ዘጠኝ ዓመት የድርጅቱ የበላይ ጠባቂ የነበሩትና ወርነ የካቲት 2000 ዓ.ም ላይ ሥልጣናቸውን የለቀቁት ቄስ ተክለ ማርያም ገዛኸኝ፣ በትምህርታቸውም ሆነ በጽሑፋቸው ላይ እኛ የሰባልዮስን መሠረተ እምነት የምንከተል ነን ቢሉም ባልታወቀ ምክንያት አንዳንድ የድርጅቱ ቀሳውስት ይህን ሐሳብ ይቃወማሉ—ቄስ ተክለ በጽሑፋቸው ይህን አላሉም በሚል (እባክዎን “ኢየሱስን ማን ይሉታል?” የሚለውን የቄስ ተክለ ማርያምን መጽሐፍ ገጽ 4፣ 64፣ 73-74 እንዲሁም የዚህን መጽሐፍ የእንግሊዝኛ ትርጉም፣ “The Identity of Jesus Christ” ገጽ 73 ይመለከታል። እንደ ቄስ ተክለ ሁሉ፣ ዴቪድ ኬ በርናርድ የተባሉት የድርጅቱ ፅዕን መምህር የሰባልዮስ አስተምህሮ መሠረታዊ በሆነ ደረጃ ከድርጅቱ አስተምህሮ ጋር አንድ እንደ ሆነ ገልጸዋል David K. Bernard, *The Oneness of God* 324, 239-252)። የሰባልዮስ አስተምህሮ “ሞዳልኒክ ሞናርኪያኒዝም” እና “ዳይናሚክ ሞናርኪያኒዝም” በሚል በሁለት ዐቢይ ወገን የሚከፈል ቢሆንም፣ በቤተ ክርስቲያን ታሪክ በሰባልዮስ መለዩ በስፋት የሚታወቀው ትምህርት ግን ሞዳልኒክ ሞናርኪያኒዝም ነው። የሞዳልኒክ ሞናርኪያኒዝም ዐይነተኛ ባሕርይው፣ “አብም ወልድም ኢየሱስ ክርስቶስ ነው” የሚለው ትምህርቱ ነው፤ ለዚህም ነው የድርጅቱ ፅዕን መምህራን የሰባልዮስን አስተምህሮ ሲያወድሱ የሚታዩው። ዘመናችን የሐዋርያት ቤተ ክርስቲያን አባላት የሰባልዮስ መንፈሳዊ ልጆች ናቸው ያልንበትም ዐቢይ ምክንያቱ ይኸው ነው።

"የሐዋርያት ቤተ ክርስቲያን" አብና ወልድ አንድ አካል ናቸው ለማለት የሚያቀርባቸውን የሙግት ነጥቦች በመመርመር ሲሆን በቀጣይነት አብና ወልድ የተለያዩ አካላት ለመሆናቸው አንኳር አንኳር ማስረጃዎች ናቸው የምንላቸውን የእግዚአብሔር እስትንፋሳዊ ቃል ከሆነው ከመጽሐፍ ቅዱስ ለማቅረብ እንሞክራለን—በወፍ በረር እንረብብባቸዋልን።

ኢሳይያስ 9፥6

"ሕፃን ተወልዶልናልና፤ ወንድ ልጅ ተሰጥቶናልና፤ አለቅነትም በጫንቃው ላይ ይሆናል። ስሙም፣ ድንቅ መካር፣ ኅያል አምላክ የዘላለም አባት፣ የሰላም ልዑል ይባላል"

ይህ፣ ቄስ ተክለ ማርያም ገዛኸኝም ሆኑ የድርጅቱ የውጭ ጸሐፊት፣ ኢሳይያስ 9፥6 ኢየሱስ እግዚአብሔር አብ ነው (አብና ወልድ አንድ አካል ናቸው) ለሚለው አስተምህሮአቸው ማስደገፊያ ይሆን ዘንድ አዘውትረው የሚጠቅሱት ተወዳጅ ክፍል ነው³።

"በኢሳይያስ 9፥6 'ሕፃን ተወልዶልናልና ወንድ ልጅም ተሰጥቶናልና አለቅነትም በጫንቃው ላይ ይሆናል፤ ስሙም ድንቅ መካር ኅያል አምላክ የዘላለም አባት የሰላም አለቃ ተብሎ ይጠራል' የተባለለት ያ አንዱ ኅያል አምላክና የዘላለም አባት፣ በሥጋ መምጣቱን ያስረዳል። ይህ ሕፃን ሆኖ የተገለጠው አብም ወልድም ነው። ሙሉ አካልና ሙሉ ሰውም ነው...አብ ሰው ሆነ ማለት ሳይሆን አብ በሥጋ ተገለጠ ማለት ነው"⁴። "ኢሳ. 9፥6 ነቢዩ ኢሳይያስ እንደ ተነበየው ሕፃኑ ወልድም አብም ኅያል አምላክም በመሆኑ ምክንያት ከገዛ ራሱ ጋር ሊያስታርቀን ሙሉ ሥልጣን አለው"⁵። "ኢሳይያስ 9፥6 ሁለት መለኮት፣ ሁለት መንፈስ የለምና መንፈስና ሥጋ አብና ወልድ በውሕደት አንድ አካል ስለሆኑ፣ ኢየሱስ ክርስቶስ በሰውነቱ የእግዚአብሔር ልጅ ነው፤ በመለኮትነቱ የሰማይና የምድር ፈጣሪ እግዚአብሔር አብ ነው ብለን እናምናለን...አባቱ በውስጡ በውሕደት ካለ፣ ለምን ወደ ሰማይ እየተመለከተ ወደ አባቱ ጸለየ? የሚሉን መልሱ በኢሳ 53፣ በ2ቆሮ 5፥18-21፣ በኤር 31፥31-34፣ በኤፌ 2፥1-20 የተጻፈውን ሲመለከቱ፣ ክርስቶስ በእኛ ፈንታ እንጂ ለራሱ ነጻነት እንዳልተጨነቀ የማስታረቅ ሥራን ብቻ እንደ ሠራ ያመለክቱናልና የእርሱን የምልጃ ሥራ ከንቱ ባናደርግ መልካም ነው እንላለን"⁶።

በርግጥ ይህ ምንባብ ኢየሱስ እግዚአብሔር አብ ነው ወይም አብና ወልድ አንድ አካል (Person) ናቸው የሚል ትምህርት አለውን? የሚለውን ጉዳይ በሰከነ ልብ እንመርምር⁷፡—

አንደኛ፡ "በብሉይ ኪዳንም ሆነ በዕብራውያንና በዐረቡ ባህል፣ አባት ወይም በዕብራይስጡ፣ "አቢ" የሚለው ቃል በተጻውያ (በመጠሪያ) ስምነት ካገለገለ፣ የስሙ ባለቤት (በዚህ ቃል የሚጠ

³ ተክለ ማርያም ገዛኸኝ፣ ኢየሱስን ማን ይሉታል? (አዲስ አበባ ኢትዮጵያ፣ አርቲስቲክ ማተሚያ ቤት፣ 1978), ገጽ 40-41። የኢትዮጵያ ሐዋርያዊት ቤተ ክርስቲያን የእምነት አንቀጾች አንቀጽ 2፣ ገጽ 4። David K. Bernard, *The Oneness of God* (Hazelwood, Mo.: Word Aflame Press, 1983), 66.
⁴ ተክለ ማርያም ገዛኸኝ፣ ኢየሱስን ማን ይሉታል? 40።
⁵ ዝኒ ከማሁ፣ 108።
⁶ የኢትዮጵያ ሐዋርያዊት ቤተ ክርስቲያን የእምነት አንቀጾች አንቀጽ 2፣ ገጽ 4።
⁷ ይህ ትንታኔ በአብዛኛው የተወሰደው፣ ተስፋዬ ሮበል፣ *ዐበይት መናፍቃን* (አዲስ አበባ ኢትዮጵያ፣ ኢትዮጵያ ቃለ ሕይወት ቤተ ክርስቲያን፣ 1993), ገጽ 144-145 ላይ ነው።

ራው ግለሰብ) ከሚጠራበት ስም ጋር አንድ ዐይነት ባሕርይ አለው ማለት ነው”⁸። ለምሳሌ፡— “አቢዓልቦን” (2ሳሙኤል 23÷31) የሚለው ጣምራ ስም “አቢ” ማለትም “አባት” እንዲሁም “ዓልቦን” ማለትም “ጠንካራ” ከሚሉት ቃላት የተዋቀረ ሲሆን፣ በተገናኝ ሲነበብ (አጫፍረን ስናነበው)፣ የጥንካሬ አባት ወይም ጠንካራ የሚል ትርጉም ይወክላል። “አቢያላፍ” (ዘፀአት 6÷24) ማለት፣ የመሰብሰብ አባት ወይም ሰብሳቢ ማለት ነው። “አቢጋኤል” (1ዜና 2÷16) ማለት፣ ከፍ የማለት አባት ወይም ከፍ ያለ ማለት ነው። አቢጋኤል የሚለው ስም የሴት መጠሪያ መሆኑን ልብ ይሏል። አባት ነሽ ማለት ሳይሆን፣ ከፍ ያልሽ ነሽ ማለት ብቻ ነው (በአማርኛ “ላቀች” እንደሚለው ስም ማለት ነው)። በኢሳይያስ 9÷6 ላይ፣ “አቢአድ” የሚለው የዕብራይስጥ ቃል፣ “የዘላለም አባት” ወይም ዘላለማዊ ማለት እንጂ፣ ኢየሱስ ክርስቶስ “አብ/አባት” ነው ወይም አብና ወልድ አንድ አካል ናቸው ለማለት አይደለም። ይህ የሚያመለክተን ኢየሱስ ክርስቶስ ዘላለማዊ አምላክ መሆኑን እንጂ (ዕብራውያን 1÷2፣ 11÷3)፣ ኢየሱስ ክርስቶስ ራሱ፣ “የጌታችን የኢየሱስ ክርስቶስ አምላክና አባት” (2ቆሮንቶስ 1÷3) ነው ማለት አይደለም።

ሁለተኛ፣ “አባት” የሚለው ቃል ዘላለማዊነቱን የሚያዳምቅ/የሚቀጽል ሳይሆን፣ ኢየሱስ አባት መሆኑን የሚያመለክት ነው ቢባል እንኳ፣ ኢየሱስ እግዚአብሔር አብ ነው ማለት አይደለም። እኔ አባት ነኝ፣ ነገር ግን የራሴ አባት አይደለሁም። ኢየሱስ አባት ቢሆን እንኳ፣ ከፍጡራን ጋር ያለውን ግንኙነት አመላካች እንጂ፣ ኢየሱስ አባቴ የሚለው አብ ነው ማለት አይደለም⁹ (አባት የሚለው ቃል ግንኙነትን አመላካች ቃል እንደ ሆነ ልብ ይሏል)።

ሦስተኛ፣ (1) አንድ እግዚአብሔር ብቻ ካለና (2) ይህም እግዚአብሔር አባት ከሆነ፣ (3) ኢየሱስ እግዚአብሔር ስለሆነ ኢየሱስ አባት ነው ማለት ነው የሚለው የሐዋርያት ቤተ ክርስቲያን የሙግት አካሄድ ስሕተት ነው። ምክንያቱም “አባት” እና “አምላክ” የሚሉት ቃላት ባሕርይን እንጂ አካላዊ ሕልውናን አመላካች አይደሉም። ስለባሕርይ የሚናገሩትን ማስረጃዎች ከአካል ጋር አቀላቅሎና አጣርሶ ሙግትን ማቅረብ የርቱዕ ሙግት አካሄድ አይደለም። ይህ የሙግት ውቅር ባሕርይንና አካልን ማምታታቱ ብቻ ሳይሆን፣ እግዚአብሔር አብ ብቻ አባት ነው የሚለውን ስሕተት መቅደመ ልባዌ ታሳቢ ያደረገ ሙግት ነው¹⁰።

ዮሐንስ 10÷30
“እኔና አብ አንድ ነን”
“ἐγὼ καὶ ὁ πατήρ εἶν ἕσμεν”

ኢየሱስ እግዚአብሔር አብ ነው (አብና ወልድ አንድ አካል ናቸው) ለሚለው የሐዋርያት ቤተ ክርስቲያን አስተምህሮ በማስደገፊያ ከሚቀርቡ ክፍሎች መካከል ዮሐንስ 10÷30 ሌላው ምንባብ ነው¹¹። ቄስ ተክለ ማርያም ይህን ክፍል ተመለከተ እንዲህ ይላሉ፡—

“ኢየሱስ ክርስቶስ በዮሐ 10÷30 እኔና አብ አንድ ነን ብሎ በማወጁ አብ ወልድ ውስጥ በውሕደት መኖሩን መግለጹ እንደ ሆነ እንረዳለን”¹²። “እግዚአብሔር አብ የላከልን

⁸ Albert Barnes, *Notes on the Old Testament Explanatory and Practical Isaiah*. Vol. I (Grand Rapids, MI: Baker Book House, 1950 reprint), 193.
⁹ Beisner, 32.
¹⁰ ዝኒ ከማሁ። ስለ መቅደመ ልባዌ/ቅድመ ግንዛቤ በትምህርታችን መጀመሪያ ላይ ያቀረብነውን ትምህርት/ጽሑፍ ልብ ይሏል።
¹¹ ተክለ ማርያም ዝኸኸኝ፣ ኢየሱስን ማን ይሉታል? 43 David K. Bernard, *The Oneness of God* 67
¹² ዝኒ ከማሁ፣ 43።

ልጅ ሰማያዊ ስለሆነ የባሕርይው ልጁ ነውና በአካል ከአብ የተለየ አይደለም። ወልድ የአብ መልክ ነው። እኔና አብ አንድ ነን ብሎ በድፍረት መናገር የሚችለው አብና ወልድ በውሕደት በአንድ አካል ውስጥ ስላሉ ብቻ ነው ዮሐ. 10፥30¹³።

የሚገርመው ጉዳይ ሰባልዮስ ራሱ አብና ወልድ አንድ አካል ናቸው ለሚለው ነፋቄ በአስረጅነት ከሚጠቅሳቸው ክፍሎች መካከል ይህ ክፍል ቀዳሚውን ቦታ እንደሚይዝ ከታሪክ እንማራለን። “እኔና አብ አንድ ነን” (ዮሐንስ 10፥30) ማለቱ፣ አብ ወልድን ማደራደም ማድረጉን ወይም አብና ወልድ በአካል አንድ መሆናቸውን የሚገልጽ አይደለም።

1) ኢየሱስ ክርስቶስ እኔ አብ ነኝ ለማለት ፈልጎ ቢሆን ኖሮ፣ “እኔ አብ ነኝ” ወይም “አብና ወልድ አንድ አካል ናቸው” ማለት ነበረበት። 2) “እኔና አብ አንድ ነን”፣ “አንድ ነን” ተብሎ ወደ አማርኛ የተተረጎመው፣ “ሒን ሒስሜን” (“*ἔν ἓσμεν*”) የሚለው የግሪክ ቃል ሲሆን፣ የብዙ ቀጥተኛ የሚያመለክት አንደኛ መደብ ነው። ኢየሱስ አብ ቢሆን ኖሮ፣ “ኢስሜን” (“*ἔσμεν*”-“are”) የሚለውን የግሪክ ቃል ሳይሆን፣ አንደኛ መደብ ነጠላ ቀጥተኛ የሆነውን “ኢጎ” ወይም “ኢጎ ሂሚ” (“*ἐγὼ εἰμί*”-“I am”) የሚለውን የግሪክ ቃል ይጠቀም ነበር። 3) “እኔና አብ አንድ ነን” ሲል፣ “አንድ” የሚለው ቃል ግሪኩ “ሂን” (“*ἓν*”) ሲሆን፣ ይህም የግዑዝ ጾታን የሚያመለክት ነው። የአብንና የወልድን የአካል አንድነት ለማመልከት ቢፈለግ ኖሮ፣ መጽሐፍ ቅዱስ ለእግዚአብሔርም ሆነ ለኢየሱስ ክርስቶስ ተባዕታይ (የወንድ) ጾታ እንደሚጠቀም ሁሉ፣ በዚህም ቦታ የተባዕታይ ጾታ የሚያመለክተውን የግሪክ ቃል (“ሔይስ” “*εἶς*”) ይጠቀም ነበር (ለምሳሌ የሚከተሉትን ክፍሎች ይመለከታል ማርቆስ 12፥29፣ 1ጢሞቴዎስ 2፥5)። ስመ ጥሩ የግሪክ ቋንቋ ሊቅ ኤ.ቲ. ሮበርትስን ዮሐንስ 10፥30 በተመለከተ፣ “አንድ (“ሂን” “ፎን”) የሚለው ቃል የተባዕት ጾታን ሳይሆን የግዑዝ ጾታን የሚያመለክት መሆኑ፣ አካልን ሳይሆን አንድ ባሕርይን/ተፈጥሮን የሚያመለክት ነው”¹⁴ ይላሉ። ስለዚህ በዚህ ቦታ “ሂን” (“ሂን” “ፎን”) የሚለው የግሪክ ቃል አንድ ዐይነት ባሕርይን እንጂ፣ አንድ አካልን የሚያመለክት አይደለም። ይኸውም አብና ወልድ አንድ ዐይነት ባሕርይ እንዳላቸው እንጂ፣ አብና ወልድ በአካል አንድ እንደ ሆኑ የሚያሳይ አይደለም።

4) ኢየሱስ በዚህ ክፍል አብን፣ “አባቴ” (ቀጥተኛ 32) እንዲሁም “የእግዚአብሔር ልጅ ነኝ” (ቀጥተኛ 36) የሚሉትን ቃላት እየተናገረ፣ መልሶ ራሱን “አባት” ያደርጋል ማለት ስሕተት ነው። 5) በክፍሉ ውስጥ ኢየሱስ “አንድ” (ግሪኩ “ሂን” “ፎን”) የሚለውን ቃል የተጠቀመው የአካል አንድነትን ለማሳየት ነው ከተባለ፣ በዚህ መጽሐፍ ውስጥ ኢየሱስ፣ “እኛም [አብና ወልድ] አንድ እንደ ሆንን አንድ ይሆኑ ዘንድ” (ዮሐንስ 10፥30 ከ17፥21-23 ጋር ያነጻጽሩ) ሲል፣ ለደቀ መዛሙርቱ የጸለዩላቸው ጸሎት፣ ደቀ መዛሙርቱ የዐላማ ወይም የልብ አንድነት ሳይሆን በአካል አንድ እንዲሆኑ ነው ማለት ነው፤ ይህ ደግሞ ፍጹም እንግዳ አስተሳሰብ ይሆናል። 6) ኢየሱስ፣ “እኔና አብ አንድ ነን” ሲል፣ “አይሁድ ሊወግሩት ድንጋይ” ያነሡበት ምክንያት (ቀጥተኛ 31) ሕጋቸው፣ ራሱን ከእግዚአብሔር ጋር ያስተካከለ እግዚአብሔርን መሳደቡ ስለሆነ፣ በድንጋይ ይወገር ስለሚል ነው (ዘሌዋውያን 24፥16፣ ማቴዎስ 26፥66፣ ማርቆስ 14፥64፣ ዮሐንስ 19፥31፣ ሐዋርያት ሥራ 7፥58)። በአጠቃላይ የክፍሉ ሰዋስውም ሆነ ዐውድ በግልጽ

¹³ ዝኒ ከማሁ፣ 68።

¹⁴ በኮይኔ ግሪክ “አንድ” የሚለው ቅጽል ተባዕታይ (ሂይስ *εἶς*) አንስታይና (ሚያ *μία*) ግዑዝ ጾታን (ሒን *ἓν*) በሚያመለክት መልኩ የተደራጀ ነው። Archibald T. Robertson, *Word Pictures in the New Testament* (Nashville Broadman Press, 1933), 5:186. እንዲሁም Murray J. Harris, *Jesus as God: the New Testament Usage of Theos in Reference to Jesus* (Grand Rapids: Baker, 1992), 258, n. 38 ይመለከታል።

የሚያስተምረን ጉዳይ፣ አብና ወልድ አንድ አካል መሆናቸውን ሳይሆን፣ አብና ወልድ አንድ ባሕርይ (essence) እንዳላቸው ነው።

ዮሐንስ 5፡43

“እኔ በአባቴ ስም መጥቼ አልተቀበላችሁኝም፤ ሌላው በራሱ ስም ቢመጣ ግን ትቀበሉታላችሁ”

“Ἐγὼ ἐλήλυθα ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ πατρὸς μου, καὶ οὐ λαμβάνετε με· ἐὰν ἄλλος ἔλθῃ ἐν τῷ ὀνόματι τῷ ἰδίῳ, ἐκείνον λήμψεσθε”

እንደ ሐዋርያት ቤተ ክርስቲያን መምህራን፣ “በአባቴ ስም መጣሁ” ማለት የኢየሱስ ስም የአብ ስም መሆኑን ወይም አብና ወልድ አንድ አካል መሆናቸውን የሚያስተምር ነው በዮችናቸው¹⁵።

“ክርስቶስ በማርያም ማሕፀን ሰው ሆኖ ከተወለደ በኋላ ደግሞ መለኮታዊ ሰው እንጂ በሥጋው ፈጣሪ ወይም መለኮት አለመሆኑን በእግዚአብሔር በአምላኩ ስም እንዲጠራና በመለኮታዊ ግርማ እንዲሞላ መደረጉን ያስገነዝበናል። ስለዚህ ኢየሱስ የሚለው ስም የሥጋው እንደ ሆነ በዮሐንስ ወንጌል 5፡43 ‘እኔ በአባቴ ስም መጥቼአለሁ’ ተብሎ በተጻፈው ቃል ተረጋግጦልናል”¹⁶።

አንደኛ፣ በሐዲስ ኪዳን ትምህርት፣ “በ_ስም” ማለት “በ_ሥልጣን” ማለት ነው። “በአባቴ ስም” እና “በራሴ ስም” የሚሉት ሐረጎች በግልጽ የሚያመለክቱት፣ ጌታ የመጣው በራሱ ስም እንዳልሆነ ነው። እንደ ጌታ ትምህርት፣ “በራሱ ስም” የሚመጣውን ሰው መቀበል ሞኝነት ነው—የራሱን ክብር ይሻልና። ይህም ደግሞ ኢየሱስ የሚለው ስም የአብ ስም እንዳልሆነና ኢየሱስም አብ እንዳልሆነ የሚያመለክት ነው። አስደናቂው ጉዳይ ግን ኢየሱስ አብ እንዳልሆነ በመረጃነት ሊቀርብ የሚገባው ክፍል ኢየሱስ አብ ነው ለማለት በማስረጃነት መቅረቡ ነው። የሐዋርያት ቤተ ክርስቲያን አማኞች፣ የኢየሱስ ስም የአብ ስም መሆኑን፣ ይህም ኢየሱስ አብ መሆኑን እንደሚያሳይ ከሚጠቅሷቸው ጥቅሶች መካከል ዮሐንስ 7፡6:11-12 አንዱ ክፍል ነው። የድርጅቱ መምህራን ክፍሉ ኢየሱስ አብ መሆኑን እንደሚያስተምር ያስረዳሉ። ይህ ትንታኔ ወላጅ አባት ስሙን ለልጁ እንደ ሰጠውና አባትና ልጅ አንድ አካል ሆኑ እንደ ማለት ነው።

ሁለተኛ፣ ምንም እንኳን የሐዋርያት ቤተ ክርስቲያን መምህራን አንድን ክፍል ከሚገኝበት ዐውድ አንጻር መመልከት ባይሆንላቸውም፣ የክፍሉን ዐውድ በውል ያስተዋለ ሰው፣ አብና ወልድ የተለያዩ አካላት መሆናቸውን በግልጽ ይገነዘባል። ለምሳሌ ዮሐንስ 5፡30-32 እንመልከት፡—

“እኔ ብቻዬን ከራሴ ምንም ማድረግ አልችልም፤ የምፈርደው የምሰማውን ብቻ ነው፤ የላከኝን እንጂ የራሴን ፈቃድ ስለማልሻም ፍርዴ ትክክል ነው። ‘እኔ ስለ ራሴ ብመሰክር፣ ምስክርነቴ ተቀባይነት አይኖረውም። ስለ እኔ የሚመሰክር ሌላ አለ፤ እርሱ ስለ እኔ የሚሰጠውም ምስክርነት እውነት እንደ ሆነ ዐውቃለሁ”።

ኢየሱስ፣ “ስለ እኔ የሚመሰክር ሌላ አለ” የሚለው አነጋገሩ “ምስክር በሁለት ወይም በሦስት ይጻፍል” የሚለውን የብሉይ ኪዳን ክፍል ታሳቢ ያደረገ ነው (ዘኁልቀ 35፡30፤ ዘዳግም 17፡6፤ 19፡15)። እርሱ ራሱ አብም ወልድም ከሆነ እርሱ ራሱ ስለ ራሱ መስክሮአልና እርሱ

¹⁵ ተክለ ማርያም ገዢኝ፣ ኢየሱስን ማን ይሉታል? 51 David K. Bernard, *The Oneness of God* 67
¹⁶ ተክለ ማርያም ገዢኝ፣ ኢየሱስን ማን ይሉታል? 51።

ራሱ እንደ ተናገረው ምስክርነቱ እውነት ሊሆን አይችልም። ነገር ግን አብና ወልድ የተለያዩ በመሆናቸው አንዱ የሚመስከርለት ሌላው ደግሞ የሚመስክር ሆኖ ቀርቧል። ቅን ልቡና ያለው ማንኛውም ሰው በዚህ ክፍል ላይ የሚገኙት የሚከተሉት አነጋገሮች አብና ወልድ አንድ አካል መሆናቸውን ያሳያል ማለት ይችላልን?

- “ከራሴ ምንም ማድረግ አልችልም”፤
- “የምፈርደው የምሰማውን ብቻ ነው”፤
- “የላከኝን እንጂ የራሴን ፈቃድ ስለማልሻ”፤
- “እኔ ስለ ራሴ ብመስክር ምስክርነቴ ተቀባይነት አይኖረውም”፤
- “ስለ እኔ የሚመስክር ሌላ አለ”፤
- “እርሱ ስለ እኔ የሚመሰጠውም ምስክርነት እውነት እንደ ሆነ ዐውቃለሁ”

በክፍሉ ላይ የምናገኘው ተናጋሪ “እኔ”፣ “እርሱ”፣ “የላከኝ”፣ “ሌላ አለ”፣ የሚሉትን ቃላት እየተናገረ እነዚህን ቃላት የሚናገረው ራሱን ለማመልከት ነው ማለት እንዴት ይቻላል?

ሦስተኛ፣ በሐዲስ ኪዳን ምንባባት “ስም” (በግሪክ “አኖማ” “ὄνομα”) የሚለው ቃል ከ156 ጊዜ በላይ ጥቅም ላይ የዋለ ሲሆን፣ በእነዚህ ስፍራዎችም ቃሉ በአብዛኛው “በ_ሥልጣን” የሚለውን ትርጉም የሚወክል ነው። ለምሳሌ የሚከተለውን ክፍል ይመለከቷል፡—

“ዳዊትም ፍልስጥኤማዊውን እንዲህ አለው፣ አንተ ሰይፍ፣ ጦርና ጭሬ ይዘህ ተምጣብኛለህ፤ እኔ ግን አንተ በተገዳደርኸው የእስራኤል ሰራዊት አምላክ በሆነው፣ ሁሉን በሚችል በእግዚአብሔር ስም እመጣብሃለሁ” (1ሳሙኤል 17፡45)።

በዚህ ክፍል ዳዊት “በእግዚአብሔር ስም እመጣብሃለሁ” ሲል፣ “ስሜ እግዚአብሔር ሆኖ ወይም እኔና እግዚአብሔር አንድ አካል ሆነን እመጣብሃለሁ” ማለቱ ሳይሆን፣ በተገዳደርኸው በእግዚአብሔር ሥልጣን እመጣብሃለሁ ማለቱ ነው። ልክ እንደዚሁ ሁሉ ኢየሱስ በአባቴ ስም መጣሁ ሲል፣ የሐዋርያት ቤተ ክርስቲያን መምህራን እንደሚያስተምሩት የአብና የወልድ ስም አንድ ነው ወይም አብና ወልድ አንድ አካል ናቸው ለማለት ተፈልጎ ሳይሆን፣ በአባቴ ሥልጣን ወይም አባቴን ወክዬ መጥቻለሁ ማለቱ በቻ ነው።

ሚልክያስ 2፡10

“ሁላችን አንድ አባት ያለን አይደለንምን? የፈጠረንስ አንድ አምላክ አይደለንምን?”

የሐዋርያት ቤተ ክርስቲያን መምህራን ይህ ክፍል አብ ብቻ አምላክ እንደ ሆነ ያስተምራል ባዮች ናቸው¹⁷። ይህን ክፍል አስመልክቶ የድርጅቱ ታዋቂ መምህር የሆኑት ዴቪድ ኬ በርናርድ እንዲህ ይላሉ፡—

“አንድ እግዚአብሔር ብቻ ካለና ይህም እግዚአብሔር አባት ከሆነ (ሚልክያስ 2፡10) እንዲሁም ኢየሱስ አምላክ ከሆነ ምክቶአዊ የሆነው ድምዳሜ ኢየሱስ አብ ነው የሚለው ነው”¹⁸።

¹⁷ ተክለ ማርያም ገዢኝ፣ ኢየሱስን ማን ይሉታል? 50 David K. Bernard, *The Oneness of God* 66.

¹⁸ David K. Bernard, *The Oneness of God* 66.

ሃገር ግን ክፍሉ ይህ ዐይነቱ ትምህርት በጭራሽ የለውም። **አንደኛ፤** ኢሳይያስ 9÷6 ላይ ለማየት እንደ ሞክርነው (1) አንድ እግዚአብሔር ብቻ ካለና፣ (2) ይህም እግዚአብሔር አባት ከሆነ፣ (3) ኢየሱስ እግዚአብሔር ስለሆነ ኢየሱስ አባት ነው ማለት ነው የሚለው የሐዋርያት ቤተ ክርስቲያን የሙግት አካሄድ ስህተት ነው። ምክንያቱም "አባት" እና "አምላክ" የሚሉት ቃላት ባሕርይን እንጂ አካላዊ ሕልውናን አመላካች አይደሉም። ስለባሕርይ የሚናገሩትን ማስረጃዎች ከአካል ጋር አቀላቅሎና አጣርሶ ሙግትን ማቅረብ የርቱዕ ሙግት አካሄድ አይደለም¹⁹። ይህ የሙግት ውቅር ባሕርይንና አካልን ማምታታቱ ብቻ ሳይሆን፣ እግዚአብሔር አብ ብቻ አባት ነው የሚለውን ስህተት መቅድመ ልባዌ ታሳቢ ያደረገ ሙግት ነው።

አንደኛ፤ ክፍሉ አብ ብቻ አምላክ ነው አይለንም። **ሁለተኛ፤** ግልጠተ እግዚአብሔር ርምድታዊ መሆኑ መጽሐፍ ቅዱስ ስለአብ፣ ስለወልድና ስለመንፈስ ቅዱስ የሚያስተምረው ትምህርት ከብሉይ ኪዳን ይልቅ በአዲስ ኪዳን ላይ ተብራርቶ መቅረቡን የሚያስተምህር ነው (ለምሳሌ ኤፌሶን 3÷4-5፣ ቈላስይስ 1÷26-27)። በዚህ ዐይነቱ ሁኔታ በአብና በወልድ መካከል ስላለው አንድነትና ልዩነት ከብሉይ ኪዳን ይልቅ ሐዲስ ኪዳን በስፋት የሚያስተምር ስለሆነ፣ አስተምህሮአችንን መሠረት ማድረግ ያለብን ከብሉይ ኪዳን ይልቅ ሐዲስ ኪዳንን ነው። ዕብራውያን ስለ አብና ስለ ወልድ ያላቸው አመለካከት ሐዲስ ኪዳን በሚያስተምረው መልኩ ስላልሆነ፣ የሐዲስ ኪዳንን ትምህርት ወስደን ብሉይ ኪዳንም በዚህ መልኩ ይታይ ማለት የመጻሕፍቱን ታሪካዊ ይዘት በውል ያለመገንዘብ ነው። **ሦስተኛ፤** በዕብራውያን አመለካከት በተለይ ደግሞ የዚህ ክፍል ትምህርት "አባት" ማለት "ፈጣሪ" ማለት ነው²⁰። ጥቂት ናሙናዎችን እንመልከት፡—

“አባትህ ፈጣሪህ፣ የሠራህና ያበጀህ እርሱ አይደለምን?” (ዘዳግም 32÷6)።

“እግዚአብሔር ሆይ፤ አንተ አባታችን ነህ፤ እኛ ሸክላዎች፣ አንተም ሸክላ ሠሪ ነህ፤ ሁላችንም የእጅህ ሥራ ነን” (ኢሳይያስ 64÷8)።

“ሁላችን አንድ አባት ያለን አይደለንምን? የፈጠረንስ አንድ አምላክ አይደለምን?” (ማልክያስ 2÷10)።

በእማኝነት ካቀረብናቸው ከእነዚህ ክፍሎች በግልጽ መረዳት የምንችለው፣ በብሉይ ኪዳን አስተምህሮ “አባት” የሚለው ቃል “ፈጣሪ” የሚለውን ትርጉም እንደሚወክል፣ “አባት” እና

¹⁹ ይህ በሥነ አመክንዮ ትምህርት "Fallacy of Equivocation" በመባል የሚታወቅ የተፋልሶ ዐይነት ነው። ለምሳሌ፡— (1) ሕግ ሁሉ የአገሪቱን ሕግን በሚደነግገው ምክር ቤት የተቀረጸ ነው። (2) የመሬት ስበት ሕግ ነው። (3) ስለዚህ የመሬት ስበት የአገሪቱን ሕግ በሚደነግገው ምክር ቤት የተቀረጸ ነው። ይህ ሙግት ስህተት ሙግት የሚሆንበት ምክንያት፣ "ሕግ" የሚለው ቃል የተለያየ ትርጉም ወክሎ በሙግቱ ውስጥ መገኘቱ ነው። በመጀመሪያው ሙግት ላይ "ሕግ" የሚለው ቃል ማኅበራዊ ወይም አስተዳደራዊ ሕግን የሚያመለክት ሲሆን በቀጥታ ሁለት ላይ ግን ሕግ የሚለው ቃል የሚያመለክተው የተፈጥሮ ሕግን ነው።

²⁰ በዓለም ዐቀፉ ቢሮ (UPCI) በከፍተኛ ደረጃ ተቀባይነት ያለው የመጽሐፍ ቅዱስ ትርጉም የኪንግ ጀምስ ትርጉም (KJV) ነው። ይህ ትርጉም “አባት” የሚለውን ቃል የአብ የማዕረግ ስም አድርጎ ቢቀበለው ኖሮ፣ እንደ ተጽውዖ ስም የመጀመሪያውን ፊደል ከፍ አድርጎ (capitalize) ይጽፍ ነበር። ይህ ሁኔታ የኪንግ ጀምስ ትርጉም “አባት” የሚለውን ቃል እግዚአብሔርን “ፈጣሪ” አድርጎ መቀበሉን የሚያመለክት እንጂ እንደ ሐዲስ ኪዳን እግዚአብሔርን እንደ ማዕረግ ስም አባት/አብ እያለ እየጠራው አይደለም። ልክ እንደ ኪንግ ጀምስ ትርጉም ሁሉ በርካታ የእንግሊዝኛ ቅጂች አባት የሚለውን ቃል በማዕረግ ስምነት አላቀረቡትም (capitalize አላደረጉም)።

“ፈጣሪ” የሚሉት ቃላት በተለዋዋጭነት አንድ ዐይነት ትርጉም ወክለው እንደሚያገለግሉ ነው።

አራተኛ፤ የሐዋርያት ቤተ ክርስቲያን መምህራን፣ “አባት” የሚለው ቃል ግንኙነትን አመላካች ቃል እንደ ሆነ አልተገነዘቡም። ይኸውም እግዚአብሔር የሚቤሽ፣ የሚያጽናና፣ የሚጠበቅ፣ የሚፈጥር ወዘተ አምላክ መሆኑን (መዝሙር 103÷13፣ ኢሳይያስ 63÷16)። ይህ ዐይነቱ ባሕርይ አብ እንዳለው ሁሉ ወልድም ያለው መሆኑ አብና ወልድ አንድ አካል መሆናቸውን የሚያመለክት ሳይሆን ተመሳሳይ ባሕርይ እንዳላቸው የሚያስተምር ነው።

1ቆሮንቶስ 8÷6

“ለእኛ ግን ሁሉም ነገር ከእርሱ የሆነ፣ እኛም ለእርሱ የሆንን አንድ አምላክ አብ አለን፤ ደግሞም ሁሉም ነገር በእርሱ አማካይነት የሆነ፣ እኛም በእርሱ አማካይነት የሆንን አንድ ጌታ ኢየሱስ ክርስቶስ አለን”

የሐዋርያት ቤተ ክርስቲያን ጸሓፍት እንደ ሚልክያስ 2÷10 ሁሉ ይህም ክፍል አብ ብቻ አምላክ እንደ ሆነ የሚያስተምር ክፍል ነው ባዮች ናቸው²¹። ይህ ክፍል የይሖዋ ምስክሮችም አብ ብቻ አምላክ እንደ ሆነ በአንጻሩ ደግሞ ኢየሱስ ክርስቶስ አምላክ ያለመሆኑን ከሚያስተምሩ የመጽሐፍ ቅዱስ ክፍሎች መኻል አንዱና ዋናው ነው ይላሉ። ይህ ዐይነቱ ትምህርት ከክፍሉ አስተምህሮ ጋር ክፉኛ የሚጣረስ ነው። ክፍሉ ስለ“አንድ አምላክ አብ” እና ስለ“አንድ ጌታ ኢየሱስ ክርስቶስ” የሚያስተምር ነው። ከዚህ ክፍል በመነሣት የሐዋርያት ቤተ ክርስቲያንና የይሖዋ ምስክሮች፣ “አብ ብቻ አምላክ ከሆነ ወልድ አምላክ ያለመሆኑን ያሳያል” ወደሚለው ድምዳሜ ሄደዋል። ይህ ከብዙ አቅጣጫ ስሕተት ነው። **አንደኛ፤** አብ ብቻ አምላክ ነው ኢየሱስ ክርስቶስ ደግሞ ጌታ ነው ካልን፣ ይህንኑ የሙግት ነጥብ በመጠቀም ኢየሱስ ብቻ ጌታ ከሆነ አብ ጌታ አይደለም ማለት ነው። ነገር ግን አብ ጌታ እንደ ሆነ ቃለ እግዚአብሔር ያስተምራል (ማቴዎስ 11÷25)። አብ አምላክ ተብሏልና አብ ብቻ አምላክ ነው ካልን፣ ወልድ ጌታ ተብሏልና ወልድ ብቻ ጌታ ነው ወደሚለው የተሳሳተ ድምዳሜ ይወስደናል²²። **ሁለተኛ፤** ሐዋርያው ጳውሎስ በበርካታ ምንባባት አብን አምላክ ወልድን ደግሞ ጌታ እያለ ቢጠራም፣ ወልድን አምላክ/እግዚአብሔር ያለባቸው በበርካታ ቦታዎች አሉ (ለምሳሌ ዮሐንስ 1÷1፣ 20÷28፣ ሮሜ 9÷5፣ ዕብራውያን 1÷8፣ ቲቶ 2÷13፣ 2ተሰሎንቄ 1÷12)²³። **ሦስተኛ፤** የሐዋርያት ቤተ ክርስቲያንና የይሖዋ ምስክሮች እንደሚገምቱት፣ በቅዱሳት መጻሕፍት አምላክና ጌታ የሚሉት ቃላት አንዳችም የትርጉም ልዩነት የላቸውም። ይህ ጉዳይ በግልጽ ከሚታይባቸው ሁኔታዎች መኻል አንዱ የሰብዓ ሊቃናት ትርጉም (LXX) በመባል የሚታወቀው የብሉይ ኪዳን የግሪክ ትርጉም፣ ያህዌ²⁴ የሚለውን የእግዚአብሔር ስም “ጌታ” (በግሪክ “ኩርዮስ” “κύριός”) እያለ ነው የተረጎመው። የሐዲስ ኪዳን ጸሓፍት ደግሞ ብሉያትን ለትምህርታቸው ማጠናከሪያ ሲጠቅሱ የጠቀሱት የሰብዓ ሊቃናትን ቅጅ እንጂ፣ የዕብራይስጡን ትርጉም አይደለም። ይህ ጉዳይ የሐዲስ ኪዳን ጸሓፍት “በጌታ” (“ኩርዮስ” “κύριός”) እና “በአምላክ/እግዚአብሔር” (በግሪክ

²¹ Gordon Magee, *Is Jesus in the Godhead or Is The Godhead in Jesus?* (Hazelwood, Mo.: Word Aflame Press, 1988), 25.

²² Robert M. Bowman, Jr., *Why You Should Believe in the Trinity: An Answer to Jehovah’s Witnesses* (Grand Rapids: Baker Book House, 1989), 73.

²³ ኢየሱስ ክርስቶስ አምላክ ተብሎአል በሚለው ጉዳይ ላይ በስፋት መነጋገራችንን ልብ ይሏል።

²⁴ የእግዚአብሔርን ስም የሚያመለክቱት አራቱ የዕብራይስጥ ፊደላት (YHWH) ወይም “ቴት-ራግ-ሚ-ቶን” በመባል ይታወቃሉ። “ኩርዮስ” (κύριός) ዐውዳዊና ሰዋስዋዊ ትንታኔ በሚል ርእስ የቀረበውን ትምህርት ይመለከታል።

“ቴዎስ” “θεός”) በሚለው ስም መካከል አንዳችም የትርጉም ልዩነት እንደሌለ፣ ሁለቱም አምላክን የሚያመለክቱ ስያሜዎች መሆናቸውን የሚያሳይ ነው²⁵::

ዮሐንስ 14፡9

“ኢየሱስም እንዲህ አለው፤ ‘አንተ ፊልጶስ! ይህን ያህል ጊዜ ከእናንተ ጋር ስኖር አታውቀኝምን? እኔን ያየ አብን አይቶአል፤ እንዴትስ፣ ‘አብን አሳየን’ ትላለህ?”

ከሰባልዮስ ዘመን ጀምሮ በየዘመናቱ የሚገኙ ሰባልዮሳውያን፣ ይህን ክፍል ኢየሱስ አብ ነው ለሚለው ትምህርታቸው አዘውትረው ይጠቅሳሉ²⁶::

"በዮሐ. 14፡7-11 ማንኛችንም ብንሆን ፊልጶስ ከጠየቀው የበለጠ ጥያቄ የለንም፤ ጌታ ከመለሰውም የተሻለ መልስ አንሻም። ጥያቄው የሁላችንም ነው፣ መልሱም አብ በወልድ፣ ወልድም በአብ በውሕደት አሉ የሚለው የአንድ አምላክ ምስጢር መገለጥ ነው። ስለዚህ እግዚአብሔር አብ ኢየሱስም ነው ብለን ማመንና ማሳመን እውነተኛ ሃይማኖት ነው። ሥጋና መንፈስ በውሕደት አንድ ናቸውና መጽሐፍ ቅዱስ የጻፉ አባቶችም የተቀበሉት ሃይማኖት ይህ ነበር። ካደግንበት ከተበከለ ኅሊና የተነሣ ክርስቶስን በሐሳባችን ከአብ ብንለየው ሰው ብቻ ይሆናል። ሰው ብቻ ከሆነም ሊፈውሰንና ሊያድነን አይችልም። ከአብ ለይተን ለብቻው አምላክ ብናደርገው ሁለት አማልክት እንፈጥራለን ከአንዱ አምላክ ከአብ በቀር ሌላ አምላክ የለምና በእግዚአብሔር የተጠላን ርጉሞች እንሆናለን"²⁷::

እንዲያውም ክፍሉ ዮሐንስ 10፡30 ካለው ክፍል ጋር በአንድ ዐውድ ውስጥ ይገኝ ይመስል እነዚህን ሁለት ክፍሎች አያይዘው መጥቀሳቸው ብዙዎች ወደ ተሳሳተ ድምዳሜ በቀላሉ ሊሄዱ ይችላሉ። ይህ ክፍል ኢየሱስና አብ አንድ አካል እንደ ሆኑ የሚያስተምር አይደለም። ለዚህ በርካታ ማስረጃዎችን ማቅረብ ይቻላል፡— አንደኛ፤ በቀጥታ 6 ላይ ኢየሱስ፣ “መንገዱ እኔ ነኝ፤ እውነትና ሕይወትም እኔው ነኝ” የሚለውን ጉዳይ ኢየሱስ ለደቀ መዛሙርቱ በቀጥታ 7 ሲያብራራ እርሱን ማወቅ ማለት አብን “ማወቅ” እንዲሁም አብን “ማየት” ማለት ነው—መንገዱ እርሱ ነውና። ይህን ጉዳይ በውል ያላስተዋለው ፊልጶስ፣ “አብን አሳየን” (ቀጥታ 8) የሚለውን ጥያቄ ሲያቀርብ እንመለከታለን። “ኢየሱስም እንዲህ አለው፤ ‘አንተ ፊልጶስ! ይህን ያህል ጊዜ ከእናንተ ጋር ስኖር አታውቀኝምን? እኔን ያየ አብን አይቶአል፤ እንዴትስ፣ ‘አብን አሳየን’ ትላለህ?” (ቀጥታ 9)። እንደ ክፍሉ ትምህርት ወልድን ማወቅ ማለት፣ “አብን ማወቅ” እንዲሁም “አብን ማየት” ነው። የዮሐንስ ወንጌል የመጀመሪያ ክፍል ይህን ጉዳይ በተመለከተ እንዲህ ይላል፣ “ከቶውንም እግዚአብሔርን ያየ ማንም የለም፤ ነገር ግን በአብ ዕቅድ ያለው አንድያ ልጁ የሆነው አምላክ እርሱ ገለጠው” (1፡18)። የአማርኛ ቅጂች “ገለጠው” ወይም “ተረከው” በማለት የተረገሙትን ቃል ግሪኩ “ኤክስኤጀሳቶ” “ἐξηγήσατο”²⁸ ይለዋል። ቃሉ በጽሑፍ ወይም በቃል አንድን ነገር መሳወቅ ወይም መተረክ የሚለውን ትርጉም የሚወክል

²⁵ Benjamin B. Warfield, *Biblical Doctrines* (Carlisle: The Banner of Truth Trust, 1929), 220. ተስፋዬ ሮበሌ፣ የአስተምህሮተ ሥላሴ መጽሐፍ ቅዱሳዊ መሠረት፣ (አዲስ አበባ፣ ተስፋ ዐቃብያነ ክርስትና ማኅበር፣ 1998 ዓ.ም)፣ ገጽ 25-32 ይመለከታል።

²⁶ ተክለ ማርያም ገዛኸኝ፣ ኢየሱስን ማን ይሉታል? 50 David K. Bernard, *The Oneness of God* 68.

²⁷ ተክለ ማርያም ገዛኸኝ፣ ኢየሱስን ማን ይሉታል? 45።

²⁸ the aorist middle indicative.

ነው²⁹። እውነታው ይህ ከሆነ ኢየሱስ “እኔን ያየ” እንዲሁም “እኔን ያወቀ”፣ “አብን ያያል” እንዲሁም “አብን ያውቃል” ማለቱ እኔ አብ ነኝ ማለቱ ሳይሆን፣ እርሱ የአብ “ተራኪ” ስለሆነ እርሱን ማወቅ እንዲሁም እርሱን ማየት አብን ማወቅ እንዲሁም አብን ማየት ነው። በኢየሱስ ክርስቶስ አምላክነት ላይ ዮሐንስ 1፥18 ጠቅሰን በምንነጋገርበት ጊዜ፣ የእግዚአብሔር “አንድያ ልጅ” የሆነው ኢየሱስ ዓለማት ከመፈጠራቸው በፊት አምላክ እንደ ሆነው ሁሉ (ዮሐንስ 1፥1)፣ ትሱብእት ሆኖ አብን ለመተረክ/ለመተንተን (ἐξἡγήσατο) በመጣበትም ጊዜ አምላክ መሆኑን ተመልክተናል (ዮሐንስ 1፥18)።

የሐዋርያት ቤተ ክርስቲያን ጸሐፊዎች ኢየሱስ ሰው አብ ደግሞ በኢየሱስ ውስጥ ያለ አምላክ ነው የሚል ትምህርት እንዳላቸው ይታወቃል። “[ኢየሱስ] የመለኮት አካል እንዲሆን የተዘጋጀ ሰው ነው”³⁰። “ይህም ከመጀመሪያው በእግዚአብሔር ውስጥ የነገረ የሕይወት ቃል፣ በድንግል ማርያም ማሕፀን ግብቶ ሰው ሆኖ ከተወለደ በኋላ በዚህ [ፍጹም ሰው በሆነው አካል] ውስጥ አብ ተዋሕዶ ተገለጠ”³¹። “አብ በመለኮትነቱ ከወልድ ይበልጣልና ክርስቶስ ከእግዚአብሔር አብ ጋር በአንድ አካል ስለተዋሐደ ፍጹም አምላክና ሰው እንደ ሆነ ከዚህ...እናገራግጣለን”³²። ይህ አብና ወልድ አንድ አካል ናቸው እንዲሁም አብ አምላክ ወልድ ደግሞ አብ የለበሰው ሥጋ ነው የሚለው የድርጅቱ ትምህርት ከዮሐንስ 1፥18 ትምህርት ጋር በቀጥታ ይቃረናል። በዚህ ክፍል አብ አምላክ እንደ ሆነው ሁሉ አብን የተረከው ወልድም አምላክ መሆኑ እንዲሁም በዮሐንስ ወንጌል መግቢያ ክፍል በግልጥ እንደ ተመለከትነው ኢየሱስ የእግዚአብሔር አብ ልጅ እንደ ሆነ ሁሉ (ዮሐንስ 1፥14:18) እርሱ ራሱ አምላክ (ዮሐንስ 1፥1:18) መሆኑ ይህን የሐዋርያት ቤተ ክርስቲያን ትምህርት ኑፋቄ ያደርገዋል።

እግዚአብሔርን ያየ አንድም ሰው ከሌለ እንዲሁም እግዚአብሔር መንፈስ ከሆነ፣ “እግዚአብሔርን ማየት” ማለት በዐይነ ሥጋ አምላክን መመልከት እንዳልሆነ ልብ ሊባል የገባዋል። ስለዚህ ኢየሱስ፣ “እኔን ያየ አብን አይቶአል” ማለቱ እኔ አብ ነኝ ወይም አብና ወልድ አንድ አካል ናቸው ማለቱ ሳይሆን፣ እኔ የአባቴ ተራኪ ነኝ፣ ተራኪውን ማወቅ ተተራኪውን ማወቅ ነው ማለቱ ነው። “እርሱ የእግዚአብሔር ክብር ነጸብራቅ ነው፤ እርሱ በባሕርዩ ከእግዚአብሔር ጋር ፍጹም ትክክል ነው” (ዕብራውያን 1፥3፣ 1980 ትርጉም) ኢየሱስ ክርስቶስ የእግዚአብሔር አብ ነጸብራቅ እንዲሁም በባሕርዩ ከእግዚአብሔር ጋር ፍጹም ትክክል መሆኑ³³ እርሱን ማየት ማለት አብን ማየት ማለት እንደ ሆነ ግልጽ ያደርገዋል።

ሁለተኛ፣ “ኢየሱስ እኔን ያየ አብን አይቶአል” ሲል፣ እኔን በዐይነ ሥጋ የየኝ አብን በአካለ ሥጋ ያየዋል ማለቱ አይደለም፤ ምክንያቱም አብ የሚታይ፣ የሚዳሰስ አካል የሌለው መንፈስ ነውና። ስለዚህ “ኢየሱስ እኔን ያየ አብን አይቶአል” የሚለው አነጋገሩ ተምሳሌታዊ (figurative) እንጂ ቃል በቃል (literal) በአካለ ሥጋ አብን ማየት ማለት አይደለም። ስለዚህ ይህን ክፍል በመጥቀስ ኢየሱስና አብ በአካል አንድ ናቸው ማለት ስሕተት ነው።

²⁹ Walter Bauer, *A Greek-English Lexicon of the New Testament and Other Early Christian Literature*, trans. William F. Wilbur Gingrich, rev. F. Wilbur Gingrich and Fredrick W. Danker, 2d ed. (Chicago: University of Chicago Press, 1979), 349.

³⁰ ተክለ ማርያም ገዢኝ፣ *ኢየሱስን ማን ይሉታል?* (1978) ገጽ 12። በቅንፍ ያለውን አይጨምርም።

³¹ ዝኒ ከማሁ፣ ገጽ 41።

³² ዝኒ ከማሁ፣ ገጽ 42።

³³ ኢየሱስ ክርስቶስ የእግዚአብሔር አብ ነጸብራቅ እንዲሁም በባሕርዩ ከእግዚአብሔር ጋር ፍጹም ትክክል መሆኑ (ዕብራውያን 1፥3) የሐዋርያት ቤተ ክርስቲያን መምህራን “አብ አምላክ ክርስቶስ ደግሞ ሥጋ ነው” ከሚለው ትምህርታቸው ጋር በቀጥታ የሚጸረር ነው።

ሦስተኛ፣ በምዕራፍ 14 ኢየሱስ ራሱን ከአብ ለመለየት፣ ራሱን ለማመልከት የመጀመሪያ መደብ ተውላጠ ስሞችን (እኔ፣ የእኔ εἶμι, με, ἐμὲ, ἐγὼ) ሲጠቀም፣ ወልድን ለማሳየት ደግሞ ሦስትኛ መደብ ተውላጠ ስሞችን (እርሱ፣ የእርሱ αὐτον, αὐτοῦ) ተጠቅሞአል። ይህ ሁኔታ አብና ወልድ የተለያዩ መሆናቸውን በግልጽ የሚያሳይ ነው። ልክ እንደዚሁ ሁሉ ኢየሱስ ራሱን ከመንፈስ ቅዱስ የተለየ አድርጎ ያቀረበውም እነዚህን ተውላጠ ስሞች በመጠቀም ነው፣ “እኔ [κἀγὼ—and I] አብን እለምናለሁ፣ እርሱም [δῶσει—he will give] ከእናንተ ጋር ለዘላለም የሚኖር ሌላ [ἄλλον] አጽናኝ ይሰጣችኋል” (ዮሐንስ 14፥16፣ እንዲሁም ቍጥር 7:10:26 ይመለከታል)።

አራተኛ፣ በምዕራፍ 14 (እንዲሁም ምዕራፍ 15 እና 16) ኢየሱስ ራሱን ከአብ የተለየ መሆኑን ያሳየው፣ የተለያዩ መስተዋድዶችን በመጠቀም ነው። ለምሳሌ፡— “በእኔ በኩል [δὶ' ἐμοῦ] ካልሆነ በቀር ወደ አብ የሚመጣ [πρὸς τὸν πατέρα] የለም” (ቍጥር 6)። “በእኔ [εἰς ἐμὲ] የሚያምን...እኔ ወደ አብ ስለምሄድ [ἐγὼ πρὸς τὸν πατέρα πορεύομαι]...” (ቍጥር 12)³⁴።

ቁላስይስ 2፥9

“የመለኮት ሙላት ሁሉ በአካል በእርሱ ይኖራልና”

“ὄτι ἐν αὐτῷ κατοικεῖ πᾶν τὸ πλήρωμα τῆς θεότητος σωματικῶς”

ከላይ እንደ ተመለከትናቸው ክፍሎች ሁሉ ይህም ክፍል የሐዋርያት ቤተ ክርስቲያን መምህራን አብ፣ ወልድና መንፈስ ቅዱስ አንድ አካል ናቸው ለሚለው ትምህርታቸው አብዝተው የሚጠቅሱት ክፍል ነው³⁵።

"በቁላስ. 2፥9-10 የተጻፈው ቃል የውሐደት ምስጢር ነው፡— 'በእርሱ (በኢየሱስ ክርስቶስ ውስጥ) የመለኮት ሙላት ሁሉ በሰውነት (በሥጋው አካል) ተገልጦ ይኖራልና፤ ለአለቅነትና ለሥልጣንም ሁሉ ራስ በሆነ በእርሱ ሆናችሁ ተሞልታችኋል' ይላል። ይህም ቃል፣ መለኮት በክርስቶስ ውስጥ ተጠቃሎ በአንድ አካል ውስጥ እንዳለና ለዘላለምም እንደሚኖር እንጂ ከእርሱ ውጪ እንደማይታይ ያረጋግጥልናል። ኢየሱስ ክርስቶስ እንዲሁም ሁለት አምላክ የለምና ከመጽሐፍ ቅዱስ ምንም ማስረጃ የላቸውም። እንዲሁም ኢየሱስ ክርስቶስ ከአብ ውጪ ብቻውን ሌላ አምላክ ነው የሚሉም ሁለት አምላክ የለምና ከመጽሐፍ ቅዱስ ምንም ማስረጃ የላቸውም። ትምህርት ባልነበረበት ዘመን የተፈለሰፉትን አዋልድ በመጥቀስ ለማሳመን ቢሞክሩም መጽሐፍ ቅዱስ ያወግዛቸዋል። በተማሩ ቲኦሎጂያንም ዘንድ እንኳን ተቀባይነት የላቸውም"³⁶።

³⁴ በእነዚህ ክፍሎች "ፐርስ" [πρὸς] የሚለው መስተዋድድ በተሳቢ ሙያ [πρὸς τὸν πατέρα] መቀደሙን ልብ ይላል፤ ይህ ደግሞ ግንኙነትን አመላካች ቃል ነው። በዮሐንስ 1፥1 ላይ እንዲሁም በአባሪ አንድ ላይ ያቀረብነውን ሰዋስዋዊ ትንተና ልብ ይላል።

³⁵ ተክለ ማርያም ገዢኝ፣ ኢየሱስን ማን ይሉታል? 47. David K. Bernard, *The Oneness of God* 67

³⁶ ተክለ ማርያም ገዢኝ፣ ኢየሱስን ማን ይሉታል? 47፣ በቅንፍ ያለውን ይጨምራል።

ሐዋርያው ጳውሎስ የቁላስይስን መልእክት የጻፈው ኖስቲሲዝም በመባል የሚታወቀውን መናፍቃዊ ትምህርት መና ለማስቀረት አስቦ ነው³⁷። እንደ ኖስቲሲዝም አስተምህሮ፣ መንፈስ የተቀደሰ ቀዱስ አካል ደግሞ የረከሰ ነገር ነው። ስለዚህ ቅዱስ የሆነ አምላክ ራሱን በሚታዩና በሚጨበጡ ቀዱሳዊ ነገሮች ውስጥ አይገልጽም፣ የሚለው የኖስቲሲዝም ማዕከላዊ አስተምህሮ ነው። ሐዋርያው፣ የአምላክነት ባሕርይ (τῆς θεότητος) በሙላት (πᾶν τὸ πλῆρωμα) በኢየሱስ ክርስቶስ አካል (σωματικῶς) ያድራል (κατοικέω) ሲል፣ ኢየሱስ ፍጹም አምላክ እንደ ሆነ ሁሉ፣ ፍጹም ሰው መሆኑን እያስተማረ መሆኑን ልብ ይሏል።

ክፍሉ የሐዋርያት ቤተ ክርስቲያን መምህራን እንደሚሉት፣ "አብና ወልድ በአንድ አካል መዋሐዳቸውን ስለዚህም አብ በኢየሱስ ውስጥ መኖሩንና ኢየሱስ ክርስቶስ አብ የለበሰው አካል ነው" የሚል አንዳችም ትምህርት የለውም። ይህ የቄስ ተክሌ የቃለ እግዚአብሔር ትንታኔም ሆነ የሐዋርያት ቤተ ክርስቲያን መሠረተ እምነት ስሕተት የሚሆንባቸውን ዋና ዋና ነጥቦች እንቃኝ፡—

አንደኛ፣ ግእዙን ጨምሮ ሁሉም የአማርኛ የመጽሐፍ ቅዱስ ትርጉሞች "መለኮት" ሲሉ የተረጉሙት³⁸ "ቴዎቴቶስ" (θεότητος) የሚለውን የግሪክ ቃል ሲሆን፣ የኪንግ ጀምስ ትርጉም "ቴዎቴቶስ" የሚለውን የግሪክ ቃል "ግጻዌ መለኮት" ("Godhead") ብሎ መተርጎሙ፣ "ግጻዌ መለኮት" የሚለው ቃል በነገረ መለኮቱ ዓለም ቃሉ አብን፣ ወልድንና መንፈስ ቅዱስን የሚያሳይ መሆኑ የድርጅቱን አስተምህሮ ሰዎች በቀላሉ በአሜንታ እንዲቀበሉ ሊያደርጋቸው ይችላል³⁹። ነገረ መለኮታዊ ውይይቶች መካሄድ ያለባቸው የድርጅቱ ጸሐፊት ራሳቸው በአንዳንድ ቦታዎች ላይ በትክክል አልተተረጎሙም በሚሉት በኪንግ ጀምስ ትርጉም ላይ ሳይሆን፣ የሐዲስ ኪዳን መጻሕፍት በተጻፉበት በግሪክ ቋንቋ ላይ ነው⁴⁰። የግሪክ ቋንቋ ሊቃውንት "ቴዎቴቶስ"

³⁷ ሐዋርያው ጳውሎስ በቁላስይስ መልእክቱ የሚቃወመውን የሐሰት ትምህርት ማንነት በግልጽ ባይናገርም፣ የኑፋቄውን አስተምህሮ በመዘርዘር መከላከያውን ያቀርባል። ለምሳሌ፡— (1) ኖስቲኮች በተሰወረ ዕውቀት ይመኩ ነበር፣ ነገር ግን ጳውሎስ፣ "የተሰወረ የጥበብና የዕውቀት መዝገብ ሁሉ በክርስቶስ ነው" (2፡18) በማለት እንዲሁም (2) መልእክት ማምልኮ ስሕተት መሆኑ (2፡18)፣ (3) "አትያዝ፣ አትቅመስ፣ አትንካ" የሚል የብሕትውና ትምህርት ወደ እግዚአብሔር የሚያቀርብ ጉዳይ እንዳልሆነ (ዕብራውያን 1፡3)፣ (4) የኢየሱስ ክርስቶስን አምላክነት ያለመቀበል ውጉዝ መሆኑን (1፡15-20፣ 2፡2-3:9)። (5) ወግ አጥባቂነት ይኸውም የሃይማኖት በዓላትን (2፡16-17)፣ የግዝረትን ሥርዐት መጠበቅ (2፡11፣ 3፡11) ወዘተ ስሕተት መሆኑን ይገልጻል። በዚህ ረገድ ሰፊ ማብራሪያ ከፊልጉ የሚከተለውን መጽሐፍ ይመለከታል፡— Clinton E. Arnold, *The Colossian Syncretism: The Interface Between Christianity and Flok Belief at Colossae*, WUNT 2.77 (Tübingen: Mohr, 1995; reprint, Grand Rapids: Baker, 1996).

³⁸ 1879 ትርጉም "አምላክነት" ይላል።

³⁹ ጥንታዊ በሆነው በቬክስትራዊውር እንግሊዝኛ "head" የሚለው ቃል፣ በዘመናዊው እንግሊዝኛ ቋንቋ "hood" ከሚለው ቃል ጋር ተመሳሳይ የሆነ ትርጉም ያለው ነው (ለምሳሌ "bachelorhood" "womanhood" የወንድላጤነት በሕርይ የሴትነት ባሕርይ ማለት እንደ ሆነው ማለት ነው)። ስለዚህ በዚያን ጊዜ "Godhead" የሚለው ቃል በዘመናዊው እንግሊዝኛ ቋንቋ "Godhood" ከሚለው ቃል ጋር አንድ ዐይነት ትርጉም ያለው ነው። የሚከተለውን መጽሐፍ ይመለከታል፡— Robert M. Bowman Jr. and J. Ed Komoszewski, *Putting Jesus in His Place: The Case For The Deity of Christ* (Grand Rapids: Kregel, 2007), 76.

⁴⁰ የድርጅቱ ጸሐፊት የኪንግ ጀምስ ትርጉም የድርጅቱን አስተምህሮ የሚደግፍ በመሰላቸው ቦታ ሁሉ እንደ ግሪክ ቅጅ ቢመለከቱም፣ በተቃዋሚቸው ቦታዎች ሁሉ ላይ ደግሞ ሲኩንት ይታያሉ (ለምሳሌ David K. Bernard, *The Oneness of God* 207-211 ላይ፣ "ከእግዚአብሔር ከአባታችን እንዲሁም ከጌታ

(θεότιμος)፣ "አምላክ የመሆን ባሕርይ"⁴¹ ማለት እንደ ሆነ ያስረዳሉ። በሐዲስ ኪዳን ምንባባት ሁሉ፣ "ቴዎቴቶስ" (θεότιμος) የሚለው ቃል ጥቅም ላይ የዋለው መለኮታዊ ባሕርይን በሚያሳይ መልኩ ብቻ ነው (የሚከተሉትን ክፍሎች ይመለከታል ሮሜ 1÷20 [θείότης]፣ ሐዋርያት ሥራ 17÷29 [θειον]፣ 2ጴጥሮስ 1÷4⁴² [θείας])⁴³ ይህ ደግሞ የሐዋርያት ቤተ ክርስቲያን መምህራን እንደሚሉት ኢየሱስ ክርስቶስ አብ መሆኑን የሚገልጽ ሳይሆን፣ መለኮታዊ ባሕርይ፣ "በሙላት" እንዳለው የሚያስተምር ነው።

ሁለተኛ፣ ከቁላስይስ 2÷9 ጋር ተመሳሳይነት ያለው የቁላስይስ 1÷19 ክፍል፣ "እግዚአብሔር" (θεός) የሚለው ስም አብን ስለሚያመለክት ቁላስይስ 2÷9ም "ቴዎቴቶስ" (θεότιμος) የሚለው ቃል ባሕርይን ሳይሆን፣ አብን የሚያመለክት ነው የሚል የሙግት ነጥብ ከሐዋርያት ቤተ ክርስቲያን መምህራን ዘንድ ሊነሣ ይችላል ይሆናል። ነገር ግን ሁለቱ ክፍሎች የሚጋሯቸው ቃላት በብዛት ቢኖሩም፣ በቁላስይስ 1÷19 ላይ "እግዚአብሔር" (θεός) የሚለው ስም የለም⁴⁴። ስለዚህ የሌለውን ነገር አለ ብሎ ሙግትን ማዋቀር ስሕተት ነው (በቁላስይስ 2÷9 ላይ "ቴዎቴቶስ" (θεότιμος) የሚለው ቃል ቁላስይስ 1÷19 ላይ "እግዚአብሔር" (θεός) ከሚለው ቃል ጋር አንድ ዐይነት ነው ለማለት በእነዚህ ክፍሎች ላይ እነዚህ ሁለት ቃላት መገኘት ይኖርባቸዋል)⁴⁵። ከሚከተለው ሰንጠረዥ፣ በቁላስይስ 1÷19 ላይ፣ "እግዚአብሔር" (θεός) የሚለው ቃል እንደማይገኝ ይመለከታል፡—

ቁላስይስ 1÷19	ቁላስይስ 2÷9
ὅτι ἐν αὐτῷ εὐδόκησεν πᾶν τὸ πλήρωμα κατοικῆσαι	ὅτι ἐν αὐτῷ κατοικεῖ πᾶν τὸ πλήρωμα τῆς θεότητος σωματικῶς,
በእርሱ ሙላቱ ሁሉ እንዲኖር ወዲልና	በእርሱ የመለኮት ሙላት ሁሉ በሰውነት ተገልጦ ይኖራልና

ከኢየሱስ ክርስቶስ" የሚሉትን ምንባባ፣ "የሻርፐስን ሕግ በተከተለ መልኩ"፣ "ከእግዚአብሔር ከአባታችን ማለትም ከጌታ ከኢየሱስ ክርስቶስ" ተብሎ ያለመተርጎሙ ስሕተት ነው ባይ ናቸው)።

⁴¹ ለምሳሌ፡— Joseph Thayer, *Greek-English Lexicon*, 288.

⁴² ይህ ክፍል ሰዎች መለኮታዊ ባሕርይ አላቸው ማለት ሳይሆን በዚህ ዐውድ ምንባብ፣ "የመለኮት ባሕርይ ተካፋይ መሆን" ማለት ክርስቲያኖች የክርስቶስን ግብረገባዊ ተካፋይ መሆናቸውን የሚያመለክት ነው። በተለይ፣ "ተካፋይ" የሚለው ቃል፣ በሐዲስ ኪዳን ምንባባት ውስጥ ምን ሐሳብ እንደሚወክል ዕብራውያን 12÷10 ይመለከታል። ተስፋዬ ሮበል፣ *የአስተምህሮተ ሥላሴ መጽሐፍ ቅዱሳዊ መሠረት*፣ 27።

⁴³ "ቴዎቴቶስ" (θεότιμος) የሚለው ቃል "ቴዎስ" (θεός) አምላክ/እግዚአብሔር ከሚለው የግሪክ ቃል የተገኘ ሲሆን፣ "ቴቶስ" ደግሞ አምላክነትን ወይም የአምላክነትን ባሕርይ የሚያሳይ ነው። ከዚህ የተነሣ ቃሉ፣ መለኮታዊ ባሕርይ ወይም መለኮታዊ ኑባሬ ተብሎ መተርጎም እንደሚችል Louw, J. P., & Nida, E. A. 1996, c1989. *Greek-English Lexicon of the New Testament: Based on Semantic Domains*. United Bible Societies: New York. LN 12.13. ይገልጻል። እንዲሁም የሚከተለውን የትርጓሜ መጽሐፍ ይመለከታል፡— P. T. O'Brien, 2002. *Vol. 44: Word Biblical Commentary: Colossians-Philemon*. Word Biblical Commentary. (Word, Incorporated: Dallas).

⁴⁴ የአማርኛ ትርጉሞች፣ "እግዚአብሔር" የሚለውን ቃል በምንባቡ ውስጥ ያስገቡት በግሪክ ቅጂች ላይ፣ "ቴዎስ" (θεός) የሚለው ቃል ስለሚገኝ ሳይሆን፣ የክፍሉ ባለቤት አብ ስለሆነ ነው።

⁴⁵ በሁለቱ ክፍሎች ላይ "ቴዎቴቶስ" (θεότιμος) እንዲሁም፣ "እግዚአብሔር" (θεός) የሚለው ቃል ቢገኝም እንኳ፣ ተጓዳኝ በሚመስሉ ምንባባት ላይ የተገኙ ቃላት ሁሉ አንድ ዐይነት ትርጉም አላቸው ማለት ከቋንቋ ባሕርይ ጋር የሚጣረስ ነው።

ሦስተኛ፣ ቁጥረት 2÷9 "ቴዎቴቶስ" (θεότιτος) የሚለው ቃል፣ ኢየሱስ ክርስቶስ አምላካዊ ባሕርይ እንዳለው የሚያመለክት ቃል ሳይሆን፣ አብ በእርሱ ውስጥ እንዳለ የሚያሳይ ነው ቢባል እንኳ፣ በኢየሱስ ውስጥ አብ መኖሩ ኢየሱስን አብ አያደርገውም። ኢየሱስ በአብ (ቃሉ አብን ሳይሆን አምላካዊ ባሕርይን የሚያሳይ መሆኑ እሙን ቢሆንም)፣ "መሞላቱ" (πἄν τὸ πλῆρωμα) አብ መሆኑን የሚያሳይ ነው ከተባለ፣ በቁጥረት 2÷10 ላይ፣ "ለአለቅነትና ለሥልጣንም ሁሉ ራስ በሆነ በእርሱ ሆናችሁ ተሞልታችኋል (πεπληρωμένοι)" የሚለው ቃል እርሱ በአብ "መሞላቱ" አብ እንዲሆን እንዳደረገው ሁሉ፣ አማኞች በኢየሱስ "መሞላታቸው" ኢየሱስ ወይም አብ ሆነዋል ወደሚለው ድምዳሜ የሚወስደን ነው። በኢየሱስ ውስጥ አብ መኖሩ ኢየሱስን አብ የሚያደርገው ከሆነ፣ ሐዋርያው ጳውሎስ፣ "ክርስቶስ በእኔ ይኖራል" (ገላትያ 2÷20) የሚለው አነጋገሩ እርሱ ክርስቶስ መሆኑን የሚያሳይ ነው ማለት ነው?

በአጠቃላይ "ቴዎቴቶስ" (θεότιτος) የሚለው የግሪክ ቃል አምላካዊ ባሕርይን እንጂ አብ መሆንን የሚያመለክት አይደለም። ቃሉ አብ መሆንን ቢያመለክት እንኳ በኢየሱስ ውስጥ አብ አለ ማለት እርሱ አብ ነው ማለት አይደለም ("አብና ወልድ አንድ አካል ሆነዋል" የሚል ምንባብ ወይም ግልጽ ማስረጃ እስካልቀረበ ድረስ)።

ራእይ 21÷6-7

"እንዲሁም አለኝ፣ 'ተፈጸመ፤ አልፋና የሜጋ፣ የመጀመሪያውና የመጨረሻው እኔ ነኝ፤ ለተጠማ ከሕይወት ውሃ ምንጭ ያለ ዋጋ እሰጣለሁ። ድል የሚነሣ ይህን ሁሉ ይወርሳል፤ እኔም አምላክ እሆነዋለሁ፤ እርሱም ልጅ ይሆናኛል"

ይህን ክፍል በተመለከተ ዴቪድ በርናርድ እንዲህ ይላሉ፣ "ኢየሱስ ድል ለሚነሡ ሁሉ አባት እንደሚሆን ተስፋ ሰጥቶአል"⁴⁶።

ይህ ምንባብ አብና ወልድ አንድ አካል ናቸው የሚል ትምህርት አለው የሚለው ትምህርት የተሳሳተ ነው። **አገደኛ፣** የዚህ ክፍል ተናጋሪ ወልድ ሳይሆን፣ "በዙፋኑ ላይ የተቀመጠው" አብ ነው (ራእይ 21÷5 እንዲሁም የሚከተሉትን ክፍሎች ይመለከታል ራእይ 3÷21፣ 4÷2-3:9-11፣ 5÷1:6-7:13፣ 6÷16፣ 7÷10:14-15፣ 19÷4፣ 20÷11)። **ሁለተኛ፣** በዙፋኑ ላይ የተቀመጠው አብና ወልድ የተለያዩ አካላት እንደ ሆኑ የዮሐንስ ራእይ መጽሐፍ በግልጽ ያስተምራል፡—

"በዙፋኑ ላይ ለተቀመጠውና ለበጉ፣ ምስጋናና ሞገስ፣ ክብርና ኅይል፣ ከዘላለም እስከ ዘላለም ይሁን" (ራእይ 5÷13)። "በዙፋኑ ላይ ከተቀመጠው ፊት ከበጉም ቀጣ ሰውሩን" (ራእይ 6÷16)። "ማዳን በዙፋኑ ላይ የተቀመጠው አምላካችንና የበጉ ነው" (ራእይ 7÷10)።

እንዲሁም ወልድ በአብ ዙፋን ላይ እንደ ተቀመጠ ድል የሚነሡ ሁሉ ከኢየሱስ ጋር በእርሱ ዙፋን ላይ እንደሚቀመጡ የሚናገረው ምንባብ፣ አብና ወልድ የተለያዩ አካላት መሆናቸውን የሚያሳይ ነው፡—

⁴⁶ David K. Bernard, *The Oneness of God* (Hazelwood, Mo.: Word Aflame Press, 1983), 68.

"እኔ ድል ነሥቼ ከአባቴ ጋር በእርሱ ዙፋን ላይ እንደ ተቀመጥሁ፣ ድል የሚነሣውንም ከእኔ ጋር በዙፋኔ ላይ እንዲቀመጥ አደርገዋለሁ" (ራእይ 3÷21)

እንዲያውም የአብና የወልድ ዙፋን በንጽጽር በቅረባቸው አብና ወልድ የተለያዩ አካላት መሆናቸውን የሚያመላክት ነው።—

"እርሱም መጥቶ በዙፋኑ ላይ ከተቀመጠው ቀኝ እጅ መጽሐፉን ወሰደ" (ራእይ 5÷7)

ሁለተኛ፣ ይህ ክፍል ስለ አብ ሳይሆን ስለ ወልድ የሚናገር ነው ቢባል እንኳ፣ "ኢየሱስ የድል ነሺዎች አባት ነው" ማለት እግዚአብሔር አብ ነው ወይም አብና ወልድ አንድ አካል መሆናቸው ማለት አይደለም። ኢየሱስ የድል ነሺዎች አባት መሆኑ (21÷7) የራሱ አባት እንዲሆን አያደርገውም።

ዮሐንስ 12÷45

"እኔንም የሚያይ የላከኝን ያያል"

"καὶ ὁ θεωρῶν ἐμὲ θεωρεῖ τὸν πέμψαντά με"

ዴቪድ በርናርድ ይህን ክፍል በተመለከተ፣ "አንድ ሰው ኢየሱስን እንደ አምላኩ የሚመለከተው ከሆነ፣ እየተመለከተ ያለው አብን ነው"⁴⁷።

እንደ ባልደረባቸው ሁሉ ቁስ ተክል ማርያምም፣ ይህ ክፍል አብና ወልድ አንድ አካል መሆናቸውን ያስተምራል ባይ ናቸው።—

"በዮሐ. 12÷44-45 'ኢየሱስም ጮኸ እንዲህም አለ፣ በእኔ የሚያምን በላከኝ ማመኑ ነው እንጂ በእኔ አይደለም እኔንም የሚያይ የላከኝን ያያል' በማለት አብና ወልድ በአንድ አካል የተዋሐዱ መሆናቸውን ያረጋግጣል"⁴⁸።

"ቅዱስ ቃሉን በማስተዋል ብንመረምር ጌታ ራሱን ስለመለከትነቱም ውሕደት በጨኸት የመሰከረው ይበቃናል...ዮሐ. 12÷44-45"⁴⁹።

ቆስ ተክለ ማርያም ገዛኸኝ በዚህ ክፍል ኢየሱስ "ጮኸ" መናገሩ አብና ወልድ አንድ አካል መሆናቸውን በአጽንኦት ለመግለጽ እንደ ሆነ እንዲያውም "በጨኸት" የተናገረው ንግግር ስለ ሆነ ያለተጨማሪ ማስረጃ ልንቀበለው የሚገባን ጉዳይ መሆኑን ያስረዳሉ። ኢየሱስ ክርስቶስ ድምፁን ከፍ አድርጎ (ጮኸ) መናገሩ ለአጽንኦት ብቻ ሳይሆን አድማጮቹ ትምህርቱን በግልጽ እንዲሰሙ ከመፈለግ የተነሣ ሊሆን ይችላል። "አብና ወልድ አንድ አካል ናቸው" የሚለውን የድርጅታቸውን አስተምህሮ በአጽንኦት ለማስረዳት ነው የሚለው ግን አማራጭ ሆነው ሊቀርቡ ከሚችሉ ትንታኔዎች እጅግ የራቀ መሆኑ ብቻ ሳይሆን ስሕተት ነው። አንኳር አንኳር ናቸው የምንላቸውን ማስረጃዎች እንመልከት።—

⁴⁷ ዝኒ ከማሁ፣ 67-68።

⁴⁸ ተክለ ማርያም ገዛኸኝ፣ ኢየሱስን ማን ይሉታል? 68።

⁴⁹ ዝኒ ከማሁ፣ ገጽ 44።

አንደኛ፣ በዐውዱ ውስጥ ኢየሱስ፣ ከላከው አብ ራሱን ለይቶ አቅርቦአል፤ ይኸውም ራሱን እንደ መልእክተኛ አባቱን ደግሞ እንደ ላኪ፣ "ማንም በእኔ ቢያምን በእኔ ብቻ ሳይሆን በላኪኝም ማመኑ ነው" (ቀጥጥር 44)። **ሁለተኛ፣** በዐውዱ ውስጥ "እኔ" (ἐγώ, ἑγώ, μου)፣ "የላኪኝ" (πέμψαντά)፣ "እኔ ከራሴ አልተናገርሁም፤ ነገር ግን የላኪኝ አብ (ὁ πέμψας με πατήρ) ምን እንደምናገርና እንዴት እንደምናገር አዘዘኝ" ወዘተ የሚሉት ገለጻዎች፣ አብና ወልድ አንድ አካል መሆናቸውን ሳይሆን የተለያዩ አካላት እንደ ሆኑ በግልጽ የሚያስተምር ነው። **ሦስተኛ፣** እንደ ድርጅቱ ትምህርት አብ በኢየሱስ ውስጥ ያለ መለኮት ከሆነ እንዲሁም አብ መንፈስ መሆኑ ተቀባይነት ካላው፣ "እኔን የሚያይ የላኪኝን ያያል" በሚለው ገለጻ፣ "ማየት" የሚለው ቃል፣ በአካለ ሥጋ ማየትን ሊያመለክት አይችልም፤ ምክንያቱም እግዚአብሔር የማይታይ የማይዳሰስ መንፈስ ነውና (ዮሐንስ 4፡24)። ሰዎችም እግዚአብሔርን በአካለ ሥጋ አይተውት አያውቁም (ዮሐንስ 1፡18)። ይህ እውነት ከሆነ ደግሞ እኔን ያየ አብን ያያል የሚለው አነጋገር አብና ወልድ አንድ አካል ናቸው የሚለውን ትርጉም ሊወክል አይችልም። በአጠቃላይ ክፍሉ የሚገኝበት ዐውድ፣ አብና ወልድ የተለያዩ አካላት መሆናቸውን እንጂ ኢየሱስና አብ አንድ አካል ናቸው የሚል አንዳችም ትምህርት የለውም።

II. ክብና ወልድ በተመሳሳይ ሥራ ውስጥ ተካፋይ መሆናቸው ስንድ አካል መሆናቸውን ያሳያል?

የሐዋርያት ቤተ ክርስቲያን ጸሐፊትና መምህራን፣ አብና ወልድ በተመሳሳይ ሥራ ውስጥ ተካፋይ መሆናቸው አብና ወልድ አንድ አካል መሆናቸውን ያሳያል የሚል የሙግት ነጥብ አላቸው። ለምሳሌ ዴቪድ ኬ በርናርድ እንዲህ ይላሉ፡—

"ከዚህ በታች አንዳንድ ንጽጽሮችን በማሳየት ኢየሱስ አብ ለመሆኑ ማስረጃዎችን አቀርባለሁ። ኢየሱስ አካሉን በሦስት ቀናት ውስጥ ከሙታን እንደሚያስነሣ ተንብቶአል (ዮሐንስ 2፡19-21)፤ ነገር ግን ጴጥሮስ ኢየሱስን ከሙታን ያስነሣው እግዚአብሔር እንደ ሆነ ሰብኳል (ሐዋርያት ሥራ 2፡24)።"

"ኢየሱስ አጽናኝ እንደሚልክልን ተናግሯል (ዮሐንስ 16፡7)፤ እንዲሁም አብ አጽናኝ እንደሚልክልን አስተምሮአል (ዮሐንስ 14፡26)።"

"ሰዎችን ወደ እግዚአብሔር የሚጠራው አብ ብቻ ነው (ዮሐንስ 6፡44)፤ ነገር ግን ኢየሱስ ሰዎችን ሁሉ እንደሚጠራ ተናግሯል (ዮሐንስ 12፡32)።"

"ኢየሱስ አማኞችን ሁሉ በመጨረሻው ቀን ያስነሣቸዋል (ዮሐንስ 6፡40)፤ ነገር ግን እግዚአብሔር አብ ለሙታን (ሕይወትን በመስጠት) ያነቃቸዋል ከሙታንም ያስነሣቸዋል (ሮሜ 4፡17፤ 1ቆሮንቶስ 6፡14)።"

"ኢየሱስ የአማኞችን ጸሎት እንደሚመልስ ቃል ገብቶአል (ዮሐንስ 14፡14)፤ በአንጻሩ ደግሞ የአማኞችን ጸሎት የሚመስሰው አብ እንደ ሆነ ተናግሯል (ዮሐንስ 16፡23)።"

"የሚቀድሰን ክርስቶስ ነው (ኤፌሶን 5፡26)፤ በአንጻሩ ደግሞ የሚቀድሰን አብ ነው (ይሁዳ 1)።"

"አንደኛ የሐንስ 3÷1:5 ላይ አብ እንደ ወደደንና ኅጢአታችንን ለማስተሠረይ እንደ ተገለጸ ተነገሮአል። ነገር ግን ኅጢአታችንን ለማስተሠረይ ወደ ዓለም የተገለጠው ክርስቶስ እንደ ሆነ እናውቃለን (የሐንስ 1÷29-31)።

"ከእነዚህ ማስረጃዎች ቀላሉ የምንረዳው ነገር፣ ኢየሱስ ሁለት ባሕርያት እንዳሉት ነው። እርሱ መንፈስም ሥጋም፣ እግዚአብሔርም ሰውም፣ አብም ወልድም ነው። ሰው እንደ መሆኑ መጠን የሰው ልጅ ነው፤ አምላክ እንደ መሆኑ መጠን የእግዚአብሔር ልጅ እንዲሁም አብ ያደረገበት ሥጋ ነው"⁵⁰።

ይህ አብና ወልድ አንድ አካል ናቸው የሚለው የዴቪድ ኬ በርናርድ ሙግት የተሳሳተ ነው።— **አንደኛ**፣ እነዚህ የመጽሐፍ ቅዱስ ምንባባት አብና ወልድ በተመሳሳይ ሥራ (ግብር) ውስጥ ተካፋይ መሆናቸውን ይህም አብና ወልድ አንድ ዐይነት **አምላካዊ ባሕርይ** እንዳላቸው የሚያሳይ እንጂ፣ አብና ወልድ አንድ አካል መሆናቸውን የሚያስተምር አይደለም (እነዚህ ምንባባት አምላካዊ ግብርን እንጂ፣ አካላዊ ልዩነትን የሚያሳይ አንዳችም ማስረጃ እንደሌለባቸው ልብ ይሏል)።

የሥላሴ አማንያንም አብና ወልድ አንድ ዐይነት አምላካዊ ግብር (ባሕርይ) እንዳላቸው ያምናሉ፤ ሰዎች ይህ ዐይነቱ እምነት እንዲኖራቸውም ጥሪ ያቀርባሉ። ስለዚህ የሐዋርያት ቤተ ክርስቲያን መምህራን አብና ወልድ **በአካል** አንድ ናቸው የሚለውን አስተምህሮአቸውን ለማጽናት፣ **የባሕርይን** አንድነት በማስረጃነት ማቅረባቸው፣ "ፍየል ወዲህ ቅምዝምዝ ወዲያ" የሚለውን አገርኛ ብሂል የሚያስታውስ ነው። የሥላሴ አማንያን ራሳቸው እነዚህን መጽሐፍ ቅዱሳዊ ምንባባት በናሙናነት በመጥቀስ አብና ወልድ አንድ ዐይነት ባሕርይ እንዳላቸው ይህም የኢየሱስ ክርስቶስን አምላክነት አስራጅ እንደ ሆነ ይገልጻሉ⁵¹። **ሁለተኛ**፣ እነዚህ ምንባባት ይህን አምላካዊ ሥራ የሚሠራው አብ ብቻ ወይም ወልድ ብቻ ነው እስካላሉ ድረስ አብና ወልድ አንድ አካል ናቸው ማለት ስሕተት ነው⁵²።

III. የግሪክ አደዎዥ ቃል እንዲሁም ውስን መስተካምር አብና ወልድ አንድ አካል መሆናቸውን ያሳያሉን?

እንደ ዴቪድ ኬ በርናርድ፣ ጎርደን ማጂ እንዲሁም ሮበርት ግሬቭስ ያሉ በውጭ የሚገኙ የድርጅቱ ጸሓፊት⁵³ "እና" ("ካይ" καὶ) የሚለው የግሪክ አደዎዥ ቃል እንዲሁም "ሆ" (ὅ) የሚለው የግሪክ መስተዋድድ፣ አብና ወልድ አንድ አካል መሆናቸውን የሚያሳዩበት ሁኔታ አለ የሚል ትምህርት አላቸው።

⁵⁰ David K. Bernard, *The Oneness of God*, 69-70.
⁵¹ ኢየሱስ ክርስቶስ አምላካዊ ባሕርይ አለው የሚለውን ክፍል ይመለከታል።
⁵² ይህ ዐይነቱ መንገድ ሙግትን ማዋቀር በሥነ አመክንዮ "Hasty generalization" በመባል ይታወቃል። (1) ተስፋዬ መምህር ነው፤ (2) አማራ መምህር ነው፤ (3) ስለዚህ ተስፋዬና አማራ አንድ አካል ናቸው ማለት ስሕተት ነው። ከሙግት ነጥብ 1 እና 2 መደረስ ያለበት ድምዳሜ አንድ አካል ናቸው የሚለው ሳይሆን፣ አንድ ዐይነት የመምህርነት ግብር (ሥራ) አላቸው የሚለው ነው።
⁵³ David K. Bernard, *The Oneness of God* (Hazelwood, Mo.: Word Aflame Press, 1983). Gordon Magee, *Is Jesus in the Godhead or Is The Godhead in Jesus?* (Hazelwood, Mo.: Word Aflame Press, 1988), Robert Brent Graves, *The God of Two Testaments*. N.p., 1977.

ይህን ጉዳይ በተመለከተ ግራቭስ እንዲህ ይላሉ፡—

"የግራንቪል ሻርፕ ሕግ (ተመሳሳይ ሙያ ያላቸው) ሁለት ስሞች 'እና' በሚለው ቃል ሲያያዙ እንዲሁም ከመጀመሪያው ስም ፊት ብቻ ውስን መስተካምር ካለ ስሞቹ ሁል ጊዜ አንድን አካል፣ ቦታ ወይም ነገር የሚያመለክቱ ናቸው"⁵⁴። ለምሳሌ...! ታላቁ አምላካችንና መድኃኒታችን ኢየሱስ ክርስቶስ (ቲቶ 2÷13) በዚህ ቦታ እግዚአብሔር የሚለው ቃል ውስን መስተካምር ያለው ሲሆን፣ መድኃኒታችን ኢየሱስ ክርስቶስ የሚለው ቃል ደግሞ ውስን መስተካምር የለውም፤ ይህ የሚያሳየን የመጀመሪያው ስያሜና የሁለተኛው ስያሜ አንድን አካል የሚያሳዩ ናቸው። 2ጴጥሮስ 1÷1 '...አምላካችንና መድኃኒታችን ኢየሱስ ክርስቶስ' የሚለው ከዚህ ጋር ተመሳሳይ ነው⁵⁵።

ግራቭስ ይህን ሕግ ተከትለን መጽሐፍ ቅዱስን የምንተረጎም ከሆነ፣ አብና ወልድ አንድ አካል መሆናቸውን እንደምንረዳ ይገልጻሉ፡—

አንደኛ ቆሮንቶስ 1÷3 መተርጎም ያለበት፣ "ከእግዚአብሔር ከአባታችንና ከጌታም ከኢየሱስ ክርስቶስ" ተብሎ ሳይሆን፣ "ከእግዚአብሔር ከአባታችን፣ ጌታ ከኢየሱስ ክርስቶስ" ተብሎ ወይም "ከእግዚአብሔር ከአባታችን ማለትም ጌታ ኢየሱስ ክርስቶስ" ተብሎ ነው⁵⁶።

ቄላስይስ 2÷2 መተርጎም ያለበት ኬ. ጄ. ቪ እንደ ተረጎመው፣ "የእግዚአብሔርንም ይኸውም የአብንና የክርስቶስን ምስጢር" ተብሎ ሳይሆን፣ "የእግዚአብሔርን ማለትም የአብን ማለትም የክርስቶስን ምስጢር" ተብሎ ነው⁵⁷።

እንደ ሮበርት ግራቭስ ሁሉ ዴቪድ በርናርድም ይህን የሰዋሰው ሙግት በመያዝ አብና ወልድ አንድ አካል ናቸው በማለት ይሞግታሉ፡—

ኬ.ጄ.ቪ. "ካይ" የሚለውን ቃል በሁለተኛ ቆሮንቶስ 1÷2 ላይ "እና" ብሎ ሲተረጎሙ፣ በቀጥታ 3 ላይ ግን "ማለትም" ብሎ ነው የተረጎመው። ቀጥታ 2 እንዲህ ይላል፣ "ከእግዚአብሔር ከአባታችን እንዲሁም ከጌታ ከኢየሱስ ክርስቶስ" ነገር ግን ቀጥታ 3 ላይ፣ "እግዚአብሔር ማለትም የጌታችን የኢየሱስ ክርስቶስ አባት" ብሎ ነው የተረጎመው። ኬ. ጄ. ቪ በርካታ ቦታዎች ላይ፣ "ካይ" የሚለውን ቃል ማለትም ሲል ተርጉሞታል፤ እንዲያውም "እግዚአብሔር ማለትም አብ" (1ቆሮንቶስ 15÷24፣ ያዕቆብ 3÷9) እንዲሁም፣ "እግዚአብሔር ማለትም አባታችን" (1ተሰሎንቄ 3÷13) የሚሉ ቦታዎችን ጨምሮ። ስለዚህ ሰላምታዎች "ከእግዚአብሔር ከአባታችን ማለትም ጌታ ኢየሱስ ክርስቶስ" ተብለው መተርጎም ይችላሉ⁵⁸።

ከዚህ በተጨማሪ ዴቪድ ኬ በርናርድ እንደ እርሳቸው የድርጅቱ መምህር የሆኑትን ሮበርት ግራቭስን በመጥቀስ፣ የሚከተሉት ክፍሎች አብና ወልድ አንድ አካል መሆናቸውን ይገልጻል ባይ ናቸው (ሮሜ 1÷7፣ 1ቆሮንቶስ 1÷3፣ 2ቆሮንቶስ 1÷2፣ ገላትያ 1÷3፣ ኤፌሶን 1÷2፣ ፊልጵስፎስ

⁵⁴ Beisner, "Jesus Only" Churches, 27 ከGraves, The God of Two Testaments.143 ጠቅሶ እንደ ጻፈው።
⁵⁵ ዝኒ ከማሁ።
⁵⁶ ዝኒ ከማሁ፣ ገጽ 50-52።
⁵⁷ ይህን የግራቭስ የሰዋሰው ሙግት Graves, The God of Two Testaments.53-54. ዴቪድ ኬ በርናርድም ከግራቭስ ጠቅሶ ተጠቅሞበታል David K. Bernard, The Oneness of God 209።
⁵⁸ David K. Bernard, The Oneness of God 208-209.

1÷2፤ 2ተሰሎንቄ 1÷2፤ ፊልሞና 3፤ ኤፌሶን 6÷23፤ 1ተሰሎንቄ 1÷1፤ 2ተሰሎንቄ 1÷1፤ 1ጢሞቴዎስ 1÷1:2፤ 2ጢሞቴዎስ 1÷2፤ ቲቶ 1÷4፤ ያሶቆብ 1÷1፤ 2ዮሐንስ 3፤ 2ጴጥሮስ 1÷2)።

የግራንቪል ሻርፕ የግሪክ ሰዋሰው ሕግ

መግቢያ

አንዳንድ የነገረ መለኮት ርእሰ ጉዳዮች ውስብስብ ናቸው። ታላቁ ፈላስፋ ሶቅራጥስ፣ “ያልተመረመረን ሕይወት መኖር አይገባም” ያለው፣ “ለባውያነ ወንቀሃን” (ብልጽና አስተዋይ) የሆኑ የሰው ልጆች እውነቱን ከውሸት፣ ሠናዩን ከእኩይ በመለየት እንጂ፣ እንደ ደመ ነፍሳውያኑ እንስሳት በዋል ፈሰስ መኖር ስለማይገባቸው ነው። በተለይ ሃይማኖታዊ ትምህርት ከጥራዝ ነጠቅነት ይልቅ ጥራስ ጠለቅነትን ብቸኛ የጉዞ መስመር ሊያደርገው እንደሚገባ እሙን ነው። ይህ አካሄድ የትምህርት ንፋስ የነፈሰባቸው ሰዎች ብቻ ሳይሆኑ፣ ብሩኅ አእምሮና ቅን ልቡና ያላቸው እውነት ፈላጊ የሆኑ የሰው ልጆች ሁሉ፣ ሊከተሉት የሚገባ ዐይነተኛ መንገድ ነው። እንግዲያው ይህን ስንቅ ስንቀን እንዝለቅ።

እስካሁን ከተመለከትነው ሙግት በግልጽ መረዳት የምንችላቸው ሁሉት መሠረታዊ ሐቆች አሉ። ይኸውም፡— “የሐዋርያት ቤተ ክርስቲያን” የነገረ መለኮት መምህራን፣ ለሙግታቸው ማጠናከሪያ አዝውትረው ከሚጠቅሱት ከኪንግ ጀምሮ ትርጉም ይልቅ የሐዲስ ኪዳንን ግሪክ ማጣቀሻቸው ይበል የሚያሰኝ ጉዳይ ከመሆኑም በላይ፣ ግራንቪል ሻርፕ የተባለውን የግሪክ ሰዋሰው ሕግ ተከትለው ሙግታቸውን እንዳዋቀሩ መግለጻቸው፣ እኛም ከሙሉ ልብ የምንቀበለው ጉዳይ ነው—የግራንቪል ሻርፕ ሕግ በብዙ የግሪክ ቋንቋ ሊቃውንት ዘንድ ተቀባይነት ያለው እንዲሁም በርእሰ ጉዳዩ ላይ የሚካሄደውን ውዝግብ ለመፍታት ብቸኛ የግሪክ ሰዋሰው ሕግ ነው⁵⁹።

ግራንቪል ሻርፕ በመባል የሚታወቀው የግሪክ ሰዋሰው ሕግ፣ የኢየሱስ ክርስቶስን አምላካነት እንዲሁም አብ፣ ወልድና መንፈስ ቅዱስ የተለያዩ አካላት ናቸው የሚሉት ርእሰ ጉዳዮች በሚነሡበት ጊዜ ሁሉ የሚነሳ የግሪክ ሰዋሰው ሕግ ነው።

በተለይ ይህ ሕግ፣ ቲቶ 2÷13 ላይ፣ “ታላቁ አምላካችንና መድኃኒታችን ኢየሱስ ክርስቶስ” እንዲሁም 2ጴጥሮስ 11 ላይ፣ “አምላካችንና መድኃኒታችን ኢየሱስ ክርስቶስ” የሚሉት ምንባባት፣ “አምላክ” እና “መድኃኒት” የሚሉት ገለጻዎች፣ እንደ ቅደም ተከተላቸው ስለ አብና ስለ ወልድ የሚናገሩ ናቸው ወይስ ሁለቱም ገለጻዎች ወልድን የሚያሳዩ ናቸው የሚለው ውዝግብ የሚዳኘው በዚህ የሰዋሰው ሕግ መሆኑን እነዚን ክፍሎች ጠቅሰን በተነጋገርንባቸው ቦታዎች ላይ በስፋት ለማየት ሞክረናል።

በአንጻሩ የሻርፕስን የሰዋሰው ሕግ በትክክል ያልተረዱ አንዳንድ፣ “የሐዋርያት ቤተ ክርስቲያን” መምህራንና ጸሓፍት፣ ይህን ሕግ በተሳሳተ መልኩ በመጥቀስ አብና ወልድ የተለያዩ አካላት መሆናቸውን የሚናገሩትን ክፍሎች፣ “አብና ወልድ አንድ አካል ናቸው” ለሚለው የድርጅቱ መሠረተ እምነት ሎሌ እንዲያድር ሲገደድ በግልጽ ይታያል።

⁵⁹ የሰዋሰው ምሁራን የሰዋሰው መጻሕፍትን የሚጽፉት የአንድን ቋንቋ ሰዋሰው በቅርበት በመመርመር የደረሱበትን የቋንቋውን ባሕርይ የሚያስታውቁ እንጂ፣ የቋንቋውን ሕግ የሚበይኑ ያለመሆናቸው ሊዘነጋ አይገባውም።

በዚህ ክፍል በርካታ ሰዎች የማያውቁትን፣ እናውቀዋለን የሚሉም ሰዎች በተሳሳተ መንገድ የሚረዱትን፣ የሻርፐስ ሕግ በዳሰሳ መልክ በመቃኘት፣ ይህን የሰዋሰው ሕግ "መሠረት" በማድረግ፣ "አብና ወልድ አንድ አካል ናቸው" የሚለውን የሐዋርያት ቤተ ክርስቲያን ትምህርት እንመረምራለን።

ግራንቪል ሻርፐ

እንደ ጉርጉሮሳውያኑ የዘመን አቆጣጠር ኅዳር 10 ቀን 1735 ዓ.ም ተወልዶ ሐምሌ 6 ቀን 1813 ዓ.ም የሞተው እንግሊዛዊው ግራንቪል ሻርፐ፣ አያቱ የእንግሊዝ ቤተ ክርስቲያን ሊቃነ ጳጳሳት ሆነው ያገለገሉ እንዲሁ አባቱ የዚህችው ቤተ ክርስቲያን ሊቃነ ዲያቆናት በመሆን በቤተ ክርስቲያኒቱ ውስጥ ከሠሩ፣ የቤተ ክርስቲያን አገልጋይ ወላጆች የተወለደ ሰው ነው። ሻርፐ የባሪያን ፍንገላንም ሆነ የባሪያን ንግድ አጥብቆና አምርሮ ከመቃወሙ የተነሣ፣ በታሪክ ተማሪዎች ዘንድ፣ "የእንግሊዙ አብርሃም ሊንከን" በመባል ይታወቃል።

ሻርፐስ ዩኒቨርስቲ ገብቶ ነገረ መለኮትን አያጥና እንጂ፣ ለበርካታ ዓመታት የቅዱሳት መጻሕፍትን የመረመረ፣ የበኩረ ጽሑፋቱን ቋንቋ ሰፊ ጊዜ ሰጥቶ ያጠና ሰው ነበር። በክርስቶስ አምላክነት ላይ ጽኑ እምነት የነበረው ሰው ስለነበር፣ ይህንኑ እምነቱን በመጽሐፍ ቅዱስ ያለው ድጋፍ ለመመርመር ይችል ዘንድ በተለይ የግሪክ ቋንቋን በማጥናት በኩረ ጽሑፋቱ ስለ ክርስቶስ አምላክነት የሚያስተምሩትን ትምህርት ጊዜ ሰጥቶ መመርመር ጀመረ። በሻርፐስ ሕግ ላይ የዶክትሬት መመረቂያ ጽሑፋቸውን የጻፉት የግሪክ ሰዋሰው ምሁሩ ዳንኤል ቢ ዋላስ፣ "ግራንቪል ሻርፐ የበርካታ ቋንቋዎች ምሁር ነበር"⁶⁰ ሲሉ ይገልጹታል። ሻርፐስ የደረሱበትን የሰዋሰው እውነት የእንግሊዝኛ የመጽሐፍ ቅዱስ ትርጉሞች በተሳሳተ መንገድ የተረገጧቸውን ምንባባት እንዲያስተካክሉ በማሰብ የደረሰበትን ይህን የሰዋሰው እውነት በጉርጉሮሳውያኑ የዘመን አቆጣጠር በ1798 ዓ.ም ላይ ለጎትመት አበቃ⁶¹።

ከዚህ በመቀጠል የሻርፐስን ስድስት የግሪክ ሰዋሰው ሕጎች በአሰሳ መልክ እንቃኝ። የሻርፐስ ሕግ ስድስት ሕጎችን በውስጡ ያቀፈ ቢሆንም፣ በርካታ ሰዎች በተሳሳተ መንገድ የሚረዱት የመጀመሪያው ሕግ ከሌሎቹ በተሻለ መልኩ ሰፊ ያለ ማብራሪያ ቀርቦበታል⁶²።

⁶⁰ Daniel B. Wallace, *Greek Grammar Beyond the Basics: An Exegetical Syntax of the New Testament* (Grand Rapids: Zondervan, 1996), 272.
⁶¹ *Remarks on the Use of the Definitive Article in the Greek Text of the New Testament, Containing Many New Proofs of the Divinity of Christ, from Passages Which Are Wrongly translated in the Common English Version.* መጽሐፉ በእንግሊዝ አገር በ1798 ዓ.ም የታተመ ሲሆን፣ በአሜሪካን አገር የታተመው በ(Philadelphia: B. B. Hopkins) አማካይነት 1807 ዓ.ም ላይ ነው።
⁶² በሻርፐስ ሕግ ላይ ያቀረብነው አሰሳ መሠረት ያደረገው የሚከተሉትን መጻሕፍት ነው።— Daniel B. Wallace, *Greek Grammar Beyond the Basics: An Exegetical Syntax of the New Testament* (Grand Rapids: Zondervan, 1996), 270-90. C. Kuehne, "The Greek Article and the Doctrine of Christ's deity," *Journal of Theology, Church of the Lutheran Confession*, 13, 3 (Sept. 1973) 19-20, 26. በጆርጅሉ ስድስት ተከታታይ ቅጾች ላይ አቅርቦዋል፣ ይኸውም።— Vol. 13, Nos. 3 and 4, and Vol. 14, Nos. 1-4 (Sept. 1973-Dec. 1974). Robert M. Bowman, Jr. *Shar's Rules and Antitrinitarian Theologies: A Defense of Granille Sharp's Argument for the Deity of Christ* (1999 Revised Edition ያልታተመ ጽሑፍ) ይህን የርበርት ቦውመን ጽሑፍ ከሚከተለው ድረ ገጽ ላይ ማግኘት ይቻላል።— <http://biblicalapologetics.net/NTStudies/Sharps_Rule.pdf>.

የሰዎሰው ሕገ ማብራሪያ

ሕግ 1

ግራንቪል ሻርፕ በመባል የሚታወቀው የሰዎሰው አወቃቀር፣ (1) ሁለት ነጠላ የሆኑ ነገር ግን (2) የተጸውያ (የመጠሪያ) ስም ያልሆኑ (ለምሳሌ ኢየሱስ፣ ጴጥሮስ፣ ጳውሎስ) ነገር ግን የማዕረግ ስም የሆኑ ስሞች (ለምሳሌ አብ፣ ጌታ፣ ንጉሥ) (3) "እና" (ግሪክ "ካይ" καὶ) በሚለው የግሪክ አያያዥ ቃል ከተጣመሩ (4) በ"እና" የተጣመሩት/ተያያዙት ሁለት ስሞች ተመሳሳይ ሙያ (case) ካላቸው እንዲሁም (5) በመጀመሪያው ስም ላይ ውስን መስተካምር ኖሮ በሁለተኛው ስም ላይ ውስን መስተካምር ከሌለ ሁለቱም ስሞች አንድን አካል የሚያመለክቱ ናቸው። አስረጅ⁶³፡—

የሐዲስ ኪዳን ምንባባት	ግሪክ	የአማርኛ ትርጉም
ማርቆስ 6÷3	οὐχ οὗτός ἐστιν ὁ τέκτων, ὁ υἱὸς τῆς Μαρίας καὶ ἀδελφὸς Ἰακώβου	ይህ ስናጢው፣ የማርያም ልጅና የደዕቅብ ወንድም አይደለምን?
ሐዋርያት ሥራ 3÷14	τὸν ἅγιον καὶ δίκαιον	ቅዱሱንና ጻድቁን

ሕግ 2

በ"ካይ" ("καὶ") የተያያዙት ስሞች ውስን መስተካምር ኖሯቸው ነገር ግን አያያዥ ቃል ("ካይ" "καὶ") በመካከላቸው ከሌለ ሁለቱም አንድን አካል የሚያመለክቱ ናቸው። አስረጅ፡—

የሐዲስ ኪዳን ምንባባት	ግሪክ	የአማርኛ ትርጉም
ሱቃስ 1÷47	τῷ θεῷ τῷ σωτηρῖ	እግዚአብሔር መድኃኒት
ሱቃስ 2÷26	τοῦ πνεύματος τοῦ ἁγίου	መንፈስ ቅዱስ
ዮሐንስ 1÷29	ὁ ἄμυνος τοῦ θεοῦ ὁ αἴρων	የሚያስወግድ የእግዚአብሔር በግ
ዮሐንስ 6÷27	τὴν βρώσιν τὴν ἀπολλυμένην τὴν βρώσιν τὴν μένουσαν ὁ πατήρ ἐσφράγισεν ὁ θεός	ሰሚጠፋ እንጀራ ሰሚኖር ምግብ እግዚአብሔር አብ ማረጋገጫ ማጎተሙን
ዮሐንስ 20÷31	ὁ Ἰησοῦς ἐστιν ὁ Χριστὸς ὁ υἱὸς	ኢየሱስ ክርስቶስ ክርስቶስ ልጅ
ዕብራውያን 13÷20	τὸν ποιμένα τῶν προβάτων τὸν μέγαν ἐν αἵματι διαθήκης αἰωνίου, τὸν κύριον	በዘላለም ኪዳን የበገች ታላቅ አረኛ የሆነውን ጌታችንን

⁶³ በዚህ ረገድ ሰፊ ማስረጃ ከፈለጉ፣ በቲቶ 2÷13 እና በ2ጴጥሮስ 1÷1 ላይ የቀረበውን ሰዎሰዊ ትንተና ይመለከታል።

ሕግ 3

በመጀመሪያው ስም ላይ ውስን መስተካምር ኖሮ በሁለተኛውና በሦስተኛው ስም ላይ ውስን መስተካምር ከሌለ፣ የስሞቹ ሙያ አንድ ዐይነት እስከ ሆነ ደረስ እነዚህን ስሞች የሚያያይዝ አያያሽ ቃል ("ካይ" "καὶ") ባይኖርም ስሞቹ አንድን አካል ወይም የአንድን አካል ወይም የአንድን አካል ባሕርይ የሚያሳዩ ናቸው።

አስረጅ፡—

የሐዲስ ኪዳን ምንጣባት	ግሪክ	የአማርኛ ትርጉም
፪፻፲፱፡፳፬	ὁδηγὸν εἶναι τυφλῶν, φῶς τῶν ἐν σκοτεινῶν, παιδευτῆν ἀφρόνων, διδάσκαλον νηπίων,	ሰውዎች መሪ፣ በጨለማ ሳሉትም ብርሃን መሆንን እርግጠኛ ከሆንህ፣ በሕጉም ካገኘህ ዕውቀትና እውነት የተነሣ አላዋዊ ስሆኑት መካሪ፣ ስሕዳናት አስተማሪ ከሆንህ
ኤፌሶን 5፡20	<u>τοῦ</u> κυρίου ἡμῶν <u>Ἰησοῦ</u> <u>Χριστοῦ</u> τῷ θεῷ καὶ πατρί	በጌታችን በኢየሱስ ክርስቶስ

የሐዲስ ኪዳን ምንጣባት	ግሪክ	የአማርኛ ትርጉም
፩፡1	<u>Παῦλος</u> <u>δούλος</u> θεοῦ, <u>ἀπόστολος</u> δὲ Ἰησοῦ Χριστοῦ	የእግዚአብሔር ባርያና የኢየሱስ ክርስቶስ ሐዋርያ፣ ጳውሎስ
1ጢሞቴዎስ 1፡1	<u>Παῦλος</u> <u>ἀπόστολος</u> Χριστοῦ Ἰησοῦ κατ' ἐπιταγὴν <u>θεοῦ</u> <u>σωτήρος</u> ἡμῶν	የክርስቶስ ኢየሱስ ሐዋርያ በመድኃኒታችን በእግዚአብሔር

ሕግ 4

ነገር ግን ስሞቹ ምድብ ተውላጠ ስሞች (personal pronoun) ካልሆኑ ስሞቹ ስለተለያዩ አካላት የሚናገሩ ናቸው።

አስረጅ፡—

የሐዲስ ኪዳን ምንጣባት	ግሪክ	የአማርኛ ትርጉም
1ጢሞቴዎስ 1፡2	χάρις ἔλεος εἰρήνη	ጸጋ፣ ምሕረት፣ ሰላም
2ጢሞቴዎስ 1፡2	χάρις ἔλεος εἰρήνη	ጸጋ፣ ምሕረት፣ ሰላም

ሕግ 5

ሁለት ተመሳሳይ ሙያ ያላቸው ስሞች በ"እና" ("ካይ" "καὶ") ተያይዘው በመጀመሪያው ስም ላይ ውስን መስተካምር ካሌለ ስሞቹ ስለተለያዩ አካል የሚናገሩ ናቸው።

አስረጅ፡—

የሐዲስ ኪዳን ምንጣባት	ግሪክ	የአማርኛ ትርጉም
ኤፌሶን 4፥31	<u>πικρία</u> καὶ <u>θυμὸς</u> καὶ <u>ὀργή</u> καὶ <u>κραυγή</u> καὶ <u>βλασφημία</u>	መራርነትና ቊጣና ንዴትና ጭቅጭቅንና ስድምን
2ቆሮንቶስ 1፥2	<u>χάρις</u> ὑμῖν καὶ <u>εἰρήνη</u> ἀπὸ θεοῦ <u>πατρὸς</u> ἡμῶν καὶ <u>κυρίου</u>	ከአባታችን ከእግዚአብሔር ከጌታም ከኢየሱስ ክርስቶስ ጸጋና ሰላም ሰኝናንተ ይሁን

ሐግ 6

ሁለት ተመሳሳይ ሙያ ያላቸው ስሞች በ"እና" ("ካይ" "καὶ") ተያይዘው በሁለቱም ስሞች መጀመሪያ ላይ ውስን መስተአምር ካለ ስሞቹ ስለተለያዩ አካል የሚናገሩ ናቸው።

አስረጅ፡—

የሐዲስ ኪዳን ምንጣባት	ግሪክ	የአማርኛ ትርጉም
ዮሐንስ 1፥17	<u>ἡ</u> χάρις <u>καὶ</u> <u>ἡ</u> ἀλήθεια	ጸጋና እውነት
ዮሐንስ 2፥22	<u>τῆ</u> γραφῆ <u>καὶ</u> <u>τῶ</u> λόγῳ	መጻሕፍትንና ቃሉን
ዮሐንስ 11፥44	<u>τοὺς</u> πόδας <u>καὶ</u> <u>τὰς</u> χεῖρας	ፊቱና አጆቹ
2ጢሞቴዎስ 1፥5	<u>τῆ</u> μάμμη σου Λωῖδι <u>καὶ</u> <u>τῆ</u> μητρὶ	በአያትህ በሱይድ እንዲሁም በእናትህ በኤውንቄ

የሻርፐስ ስድስቱ ሕጎች አስካሁን ያየናቸውም ቢሆኑም፣ ዴቪድ ኬ በርናርድ፣ ጎርደን ማጂና ሮበርት ግሬቭስ የተባሉት የሃይማኖት ድርጅቱ መምህራንና ጸሓፍት "እና" ("ካይ" καὶ) የሚለው የግሪክ አያያዥ ቃል እንዲሁም "ሆ" (ὅ) የሚለው የግሪክ መስተዋድድ አብና ወልድ አንድ አካል መሆናቸውን ያሳያሉ በሚል ያቀረቧቸው ማስረጃዎች የተሳሳቱ ናቸው።

"እና" ("ካይ" καὶ) የሚለው አያያዥ ቃል "እና" ወይም "ማለትም" ተብሎ መተርጎም መቻሉ እሙን ቢሆንም "እና"ም ሆነ "ማለትም" ብሎ ለመተርጎም ግን፣ የእኛን በግ ፈቃድ የሚፈልግ ጉዳይ ሳይሆን፣ የክፍሉን ዐውድና የሰዋሰው አወቃቀሩን መሠረት በማድረግ ትርጉሙ የሚወሰን ጉዳይ ነው። ቲቶ 2፥13 እና 2ጴጥሮስ 1፥1 የሻርፐስን የሰዋሰው ሕግ መሟላታቸው እሙን ነው። ነገር ግን እነዚህ ምንጣባት ኢየሱስ ክርስቶስ አምላክ እንደ ሆነ የሚያመለክቱ እንጂ አብ መሆኑን የሚያሳዩ አይደሉም።

እነዚህ የድርጅቱ መምህራን አብና ወልድ አንድ አካል ናቸው ለማለት ያቀረቧቸውን ማስረጃዎች በሰንጠረዥ መልክ እንመልከት፡—

አብና ወልድ አንድ ናቸው ስማሰት በስሕተት የቀረቡ ምንጣባት

ምንጣባት	ግሪክና አማርኛ	ምርመራ
ሮሜ 1÷7	ἀπὸ θεοῦ πατρὸς ἡμῶν καὶ κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ ከእግዚአብሔር ከአባታችን ከጌታም ከኢየሱስ ክርስቶስ	በመጀመሪያው ስም ፊት ውስን መስተአምር ስለሌለ የመጀመሪያውን ሕግ (#1) አያሟላም። #5 ሕግ የሚያሟላ በመሆኑ አብና ወልድ የተለያዩ አካላት መሆናቸውን ያሳያል።
1ቆሮንቶስ 1÷3	ἀπὸ θεοῦ πατρὸς ἡμῶν καὶ κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ. ከእግዚአብሔር ከአባታችን ከጌታም ከኢየሱስ ክርስቶስ	ዝኒ ከማሁ
2ቆሮንቶስ 1÷2	ἀπὸ θεοῦ πατρὸς ἡμῶν καὶ κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ ከእግዚአብሔር ከአባታችን ከጌታም ከኢየሱስ ክርስቶስ	ዝኒ ከማሁ
ገላትያ 1÷3	ἀπὸ θεοῦ πατρὸς ἡμῶν καὶ κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ ከእግዚአብሔር ከአባታችን ከጌታም ከኢየሱስ ክርስቶስ	ዝኒ ከማሁ
ኤፌሶን 1÷2	ἀπὸ θεοῦ πατρὸς ἡμῶν καὶ κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ ከእግዚአብሔር ከአባታችን ከጌታም ከኢየሱስ ክርስቶስ	ዝኒ ከማሁ
ፊልጵስዮስ 1÷2	ἀπὸ θεοῦ πατρὸς ἡμῶν καὶ κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ ከእግዚአብሔር ከአባታችን ከጌታም ከኢየሱስ ክርስቶስ	ዝኒ ከማሁ
2ተሰሎንቄ 1÷2	ἀπὸ θεοῦ πατρὸς [ἡμῶν] καὶ κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ ከእግዚአብሔር ከአባታችን ከጌታም ከኢየሱስ ክርስቶስ	ዝኒ ከማሁ
ፊልሞና 3	ἀπὸ θεοῦ πατρὸς ἡμῶν καὶ κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ ከእግዚአብሔር ከአባታችን ከጌታም ከኢየሱስ ክርስቶስ	ዝኒ ከማሁ
ኤፌሶን 6÷23	ἀπὸ θεοῦ πατρὸς καὶ κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ ከእግዚአብሔር ከአባታችን ከጌታም ከኢየሱስ ክርስቶስ	ዝኒ ከማሁ
1ተሰሎንቄ 1÷1	ἐν θεῷ πατρὶ καὶ κυρίῳ Ἰησοῦ Χριστῷ, ከእግዚአብሔር አብ ከጌታ ከኢየሱስ ክርስቶስ	ዝኒ ከማሁ
2ተሰሎንቄ 1÷1	ἐν θεῷ πατρὶ ἡμῶν καὶ κυρίῳ Ἰησοῦ Χριστῷ, ከእግዚአብሔር ከአባታችን ከጌታም ከኢየሱስ ክርስቶስ	ዝኒ ከማሁ
1ጢሞቴዎስ 1÷1:2	ἀπὸ θεοῦ πατρὸς καὶ Χριστοῦ Ἰησοῦ τοῦ κυρίου ἡμῶν ከእግዚአብሔር አብ ከጌታችንም ከኢየሱስ ክርስቶስ	ዝኒ ከማሁ
2ጢሞቴዎስ 1÷2	ἀπὸ θεοῦ πατρὸς καὶ Χριστοῦ Ἰησοῦ τοῦ κυρίου ἡμῶν ከእግዚአብሔር አብ ከጌታችንም ከኢየሱስ ክርስቶስ	ዝኒ ከማሁ

ምንባባት	ግሪክና አማርኛ	ምርመራ
ቲቶ 1÷4	ἀπὸ θεοῦ πατρὸς καὶ Χριστοῦ Ἰησοῦ τοῦ σωτηῆρος ἡμῶν ከእግዚአብሔር አብ ከመድኃኒታችንም ከክርስቶስ ኢየሱስ	ዝኒ ከግሁ

ምንባባት	ግሪክና አማርኛ	ምርመራ
ያዕቆብ 1÷1	θεοῦ καὶ κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ እግዚአብሔርና ጌታ ኢየሱስ ክርስቶስ	ዝኒ ከግሁ
2ዮሐንስ 3	παρὰ θεοῦ πατρὸς καὶ παρὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ ከእግዚአብሔር አብ እና ከኢየሱስ ክርስቶስ	ዝኒ ከግሁ
2ጴጥሮስ 1÷2	τοῦ θεοῦ καὶ Ἰησοῦ τοῦ κυρίου ἡμῶν. እግዚአብሔርና ጌታችን ኢየሱስ	እስካሁን ከተመለከትናቸው ምንባባት የተለየው ይህ ክፍል ሲሆን፣ ኢየሱስ የሚለው ስም የመጠሪያ ስም እስከ ሆነ ድረስ የሻርፐስን ሕግ ሊያሟላ አይችልም

እስካሁን ከተመለከትነው እውነት በግልጽ መረዳት የሚቻለው፣ ዴቪድ በርናርድ በተለይ በመልእክቶች መጀመሪያ ላይ ያሉትን ሰላምታዎችን አስመልክቶ የግሪክ ሰዋሰውን ማጥናት አስደሳች ጉዳይ እንደ ሆነ ይግለጹ እንጂ⁶⁴ እርሳቸው ራሳቸው ግሪክን በቅጡ እንዳልተረዱ ምናልባትም አስደሳች ነው ያሉት የሻርፐስን ሕግ ስድስት መሠረታዊ ሕጎች እንዳሉት እንኳ በውል የሚያውቁ አይመስልም። አስገራሚ የሆነው ጉዳይ ሻርፐስ ራሱ አብና ወልድ የተለያዩ አካላት መሆናቸውን ያሳያሉ ለማለት በአስረጅነት ያቀረባቸውን ምንባባት፣ እነዚህ የሃይማኖት አስተማሪዎች ከሕጉ ተቃራኒ በሆነ መልኩ አብና ወልድ አንድ አካል ናቸው ብለው መጠቀማቸው ምናልባት መምህራኑ ሆን ብለው ተከታዮቻቸው እውነቱን እንዳያውቁ እንደሚሞክሩ የሚያሳይ ነው።

ማጠቃለያ

ከላይ በሰንጠረዥ ውስጥ የተመለከትናቸውና ግምገማ ያቀረብንባቸው ምንባባት፣ "አብና ወልድ አንድ አካል ናቸው" ለማለት፣ "የሐዋርያት ቤተ ክርስቲያን ድርጅት" ከመጽሐፍ ቅዱስ ጠቅሶ ከሚያስተምራቸው ምንባባት በቀጥታ የተወሰዱ ናቸው። እስካሁን የተመለከትናቸውን መጽሐፍ ቅዱሳዊ ክፍሎች መሠረት በማድረግ አብና ወልድ አንድ አካል ናቸው ስለሚለው ስለ ቄስ ተክሌ መጽሐፍ፣ በቅርቡ በቄስ ተክሌ እግር የተተኩት ቄስ ደጉ ከበደ እንዲህ ይላሉ፡—

"ቄስ ተክለ ማርያም ዝኸኝ ጽሑፎች በእግዚአብሔር ቃል ብርሃን የእውነትን መንገድ መሠረት ገልጠው የሚያሳዩ ቀጥተኛ፣ ዘወርዋራ ያልሆኑ፣ ልብ ወለድ ያልተቀላቀለባቸው ናቸው። የካሁን ቀደሞቹ መለኮታዊ ኅይል፣ አዲስ ልደት፣ ጥያቄዎቻችሁና መልሶቻቸው ከመጽሐፍ ቅዱስ በእግዚአብሔር መጽሐፍ ፈልጉ፣ የመጽሐፍ ቅዱስ ትምህርት ለጀማሪዎች የተሰጡት ናቸው።"

⁶⁴ David K. Bernard, *The Oneness of God* 208-209.

"አሁን ደግሞ ኢየሱስን ማን ይሉታል? በሚል ርእስ ያቀረቡት መጽሐፍ በዓለም ዙሪያ ስለመለኮት ትምህርት በተጻፉ መጻሕፍት፣ እስከ አሁን ፈጽሞ ያልተዳሰሰ አስገራሚ ምስጢር ያዘለ መጽሐፍ የተባለለት ነው። ይህ መጽሐፍ "The Identity of Jesus Christ" በሚባል በእንግሊዝኛ ተተርጉሞ በአሜሪካን በሌሎች አገሮችም ላይ ብዙዎችን የቲዮሎጂ ምሁራን በምርመራ ላይ የከተተ ድንቅ መገለጥ ሆኖ ተገኝቶአል። የዚህ መጽሐፍ አስደናቀነት በአሜሪካን አገር ባለው የቲዮሎጂ ማዕከል ቄስ ተክለ ማርያምን በቲዮሎጂ የክብር ዶክተር ማዕረግ አሰጥቶአቸዋል... ማንኛውም ጽድቅ ፈላጊ የቄስ ተክለ ማርያምን መጻሕፍት በማስተዋልና በእርጋታ መንፈስ ካነበበ በኋላ ትክክለኛውን የመለኮት ትምህርት መረዳትም መኖሩም ይችላል። እኔም በበኩሌ መጻሕፍቱን አንብቤ ትልቅ ብርሃን አይቼበታለሁ፤ ተለውጬበታለሁ። ሌላውም የሕይወት ለውጥና በረከት እንደሚያገኝባቸው አምናለሁ⁶⁵።

ቄስ ተክሌ ደግሞ በዚህ መጽሐፍ ላይ እንዲህ ይላሉ፡—

"ኢየሱስ ክርስቶስ እግዚአብሔር አብ አይደለም ሰው ብቻ ነው የሚሉ ከመጽሐፍ ቅዱስ ማስረጃ የላቸውም። እንዲሁም ኢየሱስ ክርስቶስ ከአብ ውጪ ብቻውን ሌላ አምላክ ነው የሚሉም ሁለት አምላክ የለምና ከመጽሐፍ ቅዱስ ምንም ማስረጃ የላቸውም። ትምህርት ባልነበረበት ዘመን የተፈለሰሩትን አዋልድ በመጥቀስ ለማሳመን ቢሞክሩም መጽሐፍ ቅዱስ ያወግዛቸዋል። በተማሩ ቲኦሎጂያንም ዘንድ እንኳን ተቀባይነት የላቸውም⁶⁶።

እንደ ቄስ ተክሌ ትምህርት አብና ወልድ አንድ አካል ናቸው ስለሚሉ ሰዎች ይህን ዐይነት አስተያየት ይስጡ እንጂ፣ እስካሁን ከቃለ እግዚአብሔር ያየናቸው ማስረጃዎች በግልጥ የሚያሳዩን ቄስ ተክሌ ለቅዱሳት መጻሕፍት ባዕድ የሆነውን ሰባልዮሳዊ አስተምህርታቸውን በቃለ እግዚአብሔር ላይ ለማስደገፍ ትልቅ ሙከራ በማድረግ ላይ እንዳሉ ነው። አብና ወልድ የተለያዩ አካላት ናቸው የሚለው ትምህርት "አዋልድ" መጻሕፍትን ጠቅሶ የቆመ ሳይሆን፣ እስትንፋሳዊ ቃል የሆኑትን ስልሳ ስድስት የብሉይና የሐዲስ ኪዳን መጻሕፍትን መሠረት ያደረገ ነው። ሥነ አፈታትንም ሆነ የበኩረ ጽሑፋቱን ሰዋሰው በትክክል የመረመሩ "ቲኦሎጂያን" የሚያምኑትም አብና ወልድ የተለያዩ አካላት ናቸው ብለው እንጂ ከዚህ ተቃራኒውን አንጻር በመቀበል አይደለም። ይህ ምን ያህል እውነት እንደ ሆነም ለማሳየት ትልቅ ሙከራ አድርገናል—ይህን የፈጠጠና ያገጠጠ እውነት ለመረዳትም "ቲኦሎጂያን" መሆን ይጠይቃል ብለን አናምንም። ቄስ ደጉ ከበደ ይህን የቄስ ተክሌ መጽሐፍ አንብበው መኖሩ ይችላሉ ባሉት መሠረት ትምህርቱ ውጉዝ ከመሰባልዮስ ትምህርት መሆኑን መግለጽ እንወዳለን።

IV. ክብና ወልድ የተሰደዩ አካላት ናቸው!

አብና ወልድ የተለያዩ አካላት ለመሆናቸው እጅግ በርካታ ማስረጃዎችን በዋቢነት ማቅረብ የሚቻል ቢሆንም ይህን መሰሉን ሰፊ ማሳ በወፍ በረር መቅዘፍን የመሰለ አማራጭ አካሄድ ሊኖር ግን አይችልም—ጊዜንም ሆነ ገጽን መወሰን አስፈላጊ ጉዳይ ስለሆነ።

⁶⁵ ተክለ ማርያም ገዢኝ፣ ኢየሱስን ማን ይሉታል? የጀርባ ሽፋን።
⁶⁶ ዝኒ ከማሁ፣ ገጽ 47።

ማቴዎስ 28÷19

እንግዲህ ሂዱና አሕዛብን ሁሉ በአብ፣ በወልድና በመንፈስ ቅዱስ ስም እያጠመቃችኋቸው፣ ያዘዝኋችሁንም ሁሉ እንዲጠብቁ እያስተማራችኋቸው ደቀ መዛሙርት አድርጓቸው።

πορευθέντες οὖν μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη, βαπτίζοντες αὐτοὺς εἰς τὸ ὄνομα **ΤΟΥ** πατρὸς καὶ **ΤΟΥ** υἱοῦ καὶ **ΤΟΥ** ἁγίου πνεύματος,

ከላይ ለማየት እንደ ሞከርነው ግራንቪል ሻርፕ የተባለው የሰዋስው ሕግ (ሕግ 6)፣ ሁለት ተመሳሳይ ሙያ ያላቸው ስሞች በ"እና" ("ካይ" "καὶ") ተያይዘው በስሞቹ መጀመሪያ ላይ ውስን መስተአምር ካለ፣ ስሞቹ ስለተለያዩ አካል የሚናገሩ ናቸው⁶⁷። በዚህ ክፍል አብ፣ ወልድና መንፈስ ቅዱስ የሚሉት የማዕረግ ስሞች፣ ተመሳሳይ ሙያ ያላቸው ነጠላ ስሞች ስለሆኑ⁶⁸፣ አብ፣ ወልድና መንፈስ ቅዱስ⁶⁹ የተለያዩ አካላት መሆናቸውን በግልጽ ያስተምራሉ (ይህ ዐይነት የሰዋስው አወቃቀር ያላቸውን የሚከተሉትን ክፍሎች በግሪክ መጽሐፍ ቅዱስ ላይ ይመልከቱ ፊላሪን 1÷17፣ ፊላሪን 2÷22፣ ፊላሪን 11÷44፣ 2ጢሞቴዎስ 1÷5)።

ይህ ክፍል፣ አብ የራሱ ማንነት እንዳለው ሁሉ ወልድና መንፈስ ቅዱስም የራሳቸው ማንነት እንዳላቸው የሚያስተምር ነው። እንዲሁም አብ ኢየሱስን እንደ ልብስ የለበሰው አምላክ ነው እንዲሁም መንፈስ ቅዱስ የራሱ ማንነት የሌለው የአብ ትንፋሽ ነው የሚለው "የሐዋርያት ቤተ ክርስቲያን" ትምህርት በዚህ ስፍራ እንዳችም ድጋፍ የለውም። "የሐዋርያት ቤተ ክርስቲያን" መምህራን "ስም" (ግሪክ "ኦኖማ" ὄνομα) የሚለው ነጠላ ቃል አብ፣ ወልድና መንፈስ ቅዱስ አንድ አካል መሆናቸውን የሚያመለክት ነው ባይ ናቸው⁷⁰። አብ፣ ወልድና መንፈስ ቅዱስ የተለያዩ አካላት መሆናቸውን ለማሳየት ተፈልጎ ቢሆን ኖሮ፣ "ስም" ሳይሆን "ስሞች" መባል ነበረበት የሚል የሙግት ነጥብ ያቀርባሉ። ይህ የሙግት ነጥብ አብ፣ ወልድና መንፈስ ቅዱስ የተለያዩ ማንነት አላቸው የሚለውን ትምህርት ለመቃወም

⁶⁷ በ"እና" (በ"ካይ" "καὶ") የሚያያዙት ስሞች፣ ከሁለት በላይ መሆናቸው በሻርፕ ሕግ ላይ አንዳችም ለውጥ እንደማያስከትል ልብ ይሏል። የሚከተሉትን የግሪክ ሰዋስው መጻሕፍት ይመለከታል፡— Robert M. Bowman, Jr., *Sharp's Rules and Antitrinitarian Theologies: A Defense of Granville Sharp's Argument for the Deity of Christ* (1999 Revised Edition ያልታተመ ጽሑፍ) ከJames A. Brooks and Carlton L. Winberg, *Syntax of New Testament Greek* (Washington, DC: University Press of America, 1978), 70 ጠቅሶ እንደ ጻፈው።

⁶⁸ አብ፣ ወልድና መንፈስ ቅዱስ የሚሉት ሦስቱም ነጠላ የማዕረግ ስሞች እንዲሁም ዘርፍ ሙያ (genitive case) ናቸው።

⁶⁹ መንፈስ ቅዱስ "አካል" አለው (በዚህ መጽሐፍ "አካል" የሚለውን ቃል የምንጠቀመው መጨበጥ መዳሰስን ለማመልከት እንዳልሆነ ልብ ይሏል) አንዳንድ ግለሰቦች አብና ወልድ በወንዴ ጾታ ሲገለጹ መንፈስ ቅዱስ በግዑዝ ጾታ መቅረቡ መንፈስ ቅዱስ አካላዊ ህልውና እንደሌለው የሚያመለክት ነው የሚል የሙግት ነጥብ ያነሳሉ። ይህ የግሪክን ቋንቋ በቅጡ ካለማወቅ የተነሳ የሚከሰት የሙግት ነጥብ ነው። በግሪክ ማናቸውም ዐይነት ስሞች ተባእታይ ወይም አንስታይ ወይም ድግሞ የግዑዝ ጾታን የሚያመለክቱ ናቸው። ይህ ማለት ግን በተባእት ጾታ የቀረበው ስም ወንድ ነው በአንስታይ ጾታ የቀረበው ሴት ነው እንዲሁም በግዑዝ ጾታ የቀረበው ግዑዝ ነው ማለት አይደለም። በግሪክ "መንፈስ" የሚለው ስም መንፈሳዊ አካላትንም ሆነ (ለምሳሌ እርኩሳንንም ሆነ ቅዱሳን መላእክትን) መንፈስ ቅዱስን ለማሳየት ጥቅም ላይ ቢውልም ቃሉ በተፈጥሮው የግዑዝ ጾታን ያመለክታል ማለት እነዚህ መንፈሳውያን አካላት ግዑዝ ናቸው ማለት አይደለም።

⁷⁰ David K. Bernard, *The Oneness of God* 136,139.

ሲባል ብቻ የቀረበ ሙግት እንጂ፣ የግሪክ ሰዋሰውን አካሄድ የተከተለ አይደለም። "ስም" የሚለው ነጠላ ቃል የጥቅል ስም እንደ መሆኑ መጠን፣ የብዙ ቀጥተኛ ላላቸው አካላትም ጥቅም ላይ ሲውል መርባት ("ስሞች" በማለት) አያስፈልገውም። አስረጅ ይህን ዘንድ የሚከተሉትን ክፍሎች ይመለከታል፡— (ዘፍጥረት 5÷2፣ 11÷14፣ 48÷6፣ 48÷16)።

"የሐዋርያት ቤተ ክርስቲያን" መምህራን አብ፣ ወልድና መንፈስ ቅዱስ የሚለው ስም የማዕረግ ስም እንጂ፣ የተጻውያ (የመጠሪያ) ስም ስላልሆኑ በአብ በወልድ በመንፈስ ቅዱስ ስም ልንጠመቅ አይገባንም የሚል አቋም አላቸው⁷¹። ነገር ግን አብ፣ ወልድና መንፈስ ቅዱስ የሚለው ስም የማዕረግ ስም መሆኑ፣ እንዳንጠመቅበት የሚከለክለን ምክንያት ምን እንደ ሆነ አለመገለጹ ብቻ ሳይሆን፣ ቃል እግዚአብሔር በተጻውያ ስምና በማዕረግ ስም መካከል አንዳችም ልዩነት እንደማያኖር የሚከተሉትን ክፍሎች ይመለከታል፡—

- "ቀናተኛ" የሚለው ስም የእግዚአብሔር ስም እንደ ሆነ ተገልጿል (ዘፀአት 34÷14)።
- ድንቅ መካር፣ ኅያል አምላክ፣ የዘላለም አበት፣ የሰላም አለቃ የሚሉት ስያሜዎች የመሲሐ አራት "ስም"⁷² ናቸው (ኢሳይያስ 9÷6)።
- "ቅዱስ" የእግዚአብሔር "ስም" ነው (ኢሳይያስ 57÷15)።
- "አዳኝ" ስም ነው (ኢሳይያስ 63÷16)።
- "ክርስቶስ" (ማቴዎስ 24÷5 ከ1ጴጥሮስ 4÷14 ጋር ያነጻጽሩ)።
- "ክርስቲያን" (1ጴጥሮስ 4÷16)።
- "የእግዚአብሔር ቃል" (ራእይ 19÷13)።
- የነገሥታት ንጉሥ፣ የጌቶች ጌታ (ራእይ 19÷13)።

ሰምሳሌ እግዚአብሔር ወይም አምላክ የሚለው ቃል የተጻውያ ስም ነው ወይስ የማዕረግ ስም የሚል ጥያቄ ሊነሣ ይችላል። መጽሐፍ ቅዱስ አምላክ በሚለው ስም ላይ "የእኛ"፣ "የእስራኤል" ወዘተ የሚሉት ቅጽሎች ተቀጽለውበት የሚገኝ ስለሆነ፣ ቃሉ የማዕረግ ስምን ማሳየቱ እሙን ነው። ነገር ግን እነዚህ ቅጽሎች በሌሎች ሁኔታ ግን አምላክ/እግዚአብሔር የሚለው ቃል የተጻውያ ስምን ማመልከቱ የግድ ይሆናል። ለዚህ ጥሩ ማስረጃ ሊሆን የሚችለው፣ "ክርስቶስ" የሚለው ቃል ነው። በአንዳንድ መጽሐፍ ቅዱሳዊ ምንባባት "መሲሐ" የሚለው የዕብራይስጥ ቃል ክርስቶስ የሚለው የግሪክ ቃል የማዕረግ ስምን በማያሳይ መልኩ ጥቅም ላይ ውሎአል (ለምሳሌ ማቴዎስ 16÷16፣ ሉቃስ 24÷46፣ ዮሐንስ 1÷41)። ነገር ግን በሐዲስ ኪዳን መልእክቶች ውስጥ፣ "ክርስቶስ" የሚለው ቃል በአብዛኛው የተጻውያ ስምን በሚያመለክት መልኩ ጥቅም ላይ ውሏል። ከዚህ የምንማረው ነገር በቅዱሳት መጻሕፍት በተጻውያ ስምና በማዕረግ ስም መካከል አንዳችም ልዩነት እንደማያደርግ የሚሰላይ ነው።

ዴቪድ ኬ. በርናርድ የተባሉት የድርጅቱ ጸሐፊ ማቴዎስ 28÷19 ጋር ተጓዳኝ የሆኑት የማርቆስና 16÷17፣ የሉቃስ 24÷47 ምንባባት፣ "ኢየሱስ" ብለው ማለታቸው አብ፣ ወልድና መንፈስ ቅዱስ የሚሉት የማዕረግ ስሞች ኢየሱስ ክርስቶስን የሚያመለክቱ ናቸው የሚል ሙግት አላቸው። ይህን የበርናርድ የሙግት አካሄድ ሦስት መሠረታዊ ችግሮች አሉበት **አንደኛ**፣ ማቴዎስ 28÷19 ላይ አብ፣ ወልድና መንፈስ ቅዱስ የሚሉት ስያሜዎች የተለያዩ ማንነት ያላቸውን አካላት እንደሚያመለክት የሻርፐስን የሰዋሰው ሕግ ተከትለን ፈተናል። **ሁለተኛ**፣ የሉቃስ 24÷47 ምንባብ፣ የማቴዎስ የሉቃስ 28÷19 ምንባብ ተጓዳኝ ምንባብ ነው ማለት አይቻልም፤ ምክንያቱም በሉቃስ ወንጌል 24÷47 ላይ ኢየሱስ ስለ ጥምቀት አንዳችም

⁷¹ ተክለ ማርያም ገዛኸኝ፣ እድን ዘንድ ምን ማድረግ ይገባኛል? አዲስ ልደት፣ (አዲስ አበባ ኢትዮጵያ) ገጽ 117።

⁷² በዚህ ስፍራ "ድንቅ መካር"፣ "ኅያል አምላክ"፣ "የዘላለም አበት"፣ "የሰላም አለቃ" የሚሉት ስያሜዎች በርካታ ሆነው ሳለ "ስም" (ግሪክ "ኦሞ" ὄνομα) በሚል ነጠላ ቃል እንደ ተጠፋ ልብ ልሏል። ይህ "ስም" (ግሪክ "ኦሞ" ὄνομα) የሚለው ነጠላ ቃል ስሞች ተብሎ መርባት እንደማያስፈልገው የሚያመለክት ነው።

ነገር አልተናገረም። እንዲሁም ማርቆስና 16÷17 ጥንታዊና ተአማኒነት ባላቸው የግሪክ ዕደ ክታባት ላይ አይገኝም⁷³። ሦስተኛ፣ እነዚህ ምንባባት ተጓዳኝ ምንባብ ናቸው ብንል እንኳ አንዱ ምንባብ የማይነግረንን ነገር ሌላው ምንባብ መንገሩ ምንባባቱን ተጓዳኝ የሚያደርግ እንጂ፣ አንዱ ምንባብ ላይ የተገለጸው እውነት በሌላው ምንባብ ላይ ካልተገለጸ የተገለጸው እውነት እንዳልተገለጸ ይታይልኝ ማለት ስሕተት ነው⁷⁴።

1ቆሮንቶስ 13÷14

"የጌታ የኢየሱስ ክርስቶስ ጸጋ፣ የእግዚአብሔርም ፍቅር፣ የመንፈስ ቅዱስም ኅብረት ከሁላችሁ ጋር ይሁን"

"Ἡ χάρις τοῦ κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ ἡ ἀγάπη τοῦ θεοῦ καὶ ἡ κοινωνία τοῦ ἁγίου πνεύματος μετὰ πάντων ὑμῶν"

እንደ ማቴዎስ 28÷19 ሁሉ ይህም ክፍል፣ የግራንቪል ሻርፕን የሰዋሰው ሕግ በተከተለ መልኩ (ሕግ 6)፣ አብ ወልድና መንፈስ ቅዱስ የተለያዩ አካላት መሆናቸውን ያስተምራል። በዚህ ክፍል አብ፣ ወልድና መንፈስ ቅዱስ የሚሉት የማዕረግ ስሞች፣ ተመሳሳይ ሙያ ያላቸው ነጠላ ስሞች እስከ ሆኑ ድረስ አብ፣ ወልድና መንፈስ ቅዱስ የተለያዩ አካላት መሆናቸው የግድ ይሆናል።

ሰላምታዎች

"ከአባታችን ከእግዚአብሔር፣ ከጌታም ከኢየሱስ ክርስቶስ ጸጋና ሰላም ለእናንተ ይሁን"
"χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη ἀπὸ θεοῦ πατρὸς ἡμῶν καὶ κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ"

የግራንቪል ሻርፕ ሕግ (ሕግ 5)፣ ሁለት ተመሳሳይ ሙያ ያላቸው ስሞች በ"እና" ("ካይ" "καὶ") ተያይዘው በመጀመሪያው ስም ላይ ውስን መስተአምር ካሌለ ስሞቹ ስለተለያዩ አካል የሚናገሩ ናቸው። ይህ የሰዋሰው ሕግ አብና ወልድ የተለያዩ አካላት መሆናቸውን የሚያስተምር ነው (ሮሜ 1÷7፣ 1ቆሮንቶስ 1÷3፣ 2ቆሮንቶስ 1÷2፣ ገላትያ 1÷3፣ ኤፌሶን 1÷2፣ ፊልጵስዩስ 1÷2፣ 2ተሰሎንቄ 1÷2፣ ፊልሞና 3፣ ኤፌሶን 6÷23፣ 1ተሰሎንቄ 1÷1፣ 2ተሰሎንቄ 1÷1፣ 1ጢሞቴዎስ 1÷1፣ 2ጢሞቴዎስ 1÷2፣ ቲቶ 1÷4፣ ያዕቆብ 1÷1፣ 2ዮሐንስ 3)።

አብና ወልድ ሁለት ምስክሮች ናቸው

መጽሐፍ ቅዱስ አብና ወልድ ሁለት የተለያዩ ምስክሮች እንደ ሆኑ በግልጽ ያስተምራል። ኢየሱስ ስለ ራሱ የሰጠው ምስክርነት እግዚአብሔር ስለ እርሱ በገለጠው መንገድ ሁሉ መደገፍ አለበት፤ ይህ ባይሆን ኖሮ ምስክርነቱ ተቀባይነት ባላገኘ ነበር።

⁷³ በዚህ ጉዳይ ላይ ሰፊ ማብራሪያ ከፊለጉ ተስፋዬ ሮበል፣ ውሃውና ስሙ 19-24 ይመለከታል።
⁷⁴ ቄስ ተክለ ማርያም ገዛኸኝ ወርኅ ኅዳር 1996 ዓ.ም ላይ፣ "በእውነተኛው የጥምቀት ሥርዐት ተጠ ምቀሃልን? የማቴዎስ 28÷19 እውነታ" በሚል ርዕስ የዘጋጁት 4 ገጽ ጽሑፍ፣ ማቴዎስ 28÷19 ከጊዜ በኋላ ካቶሊኮች በመጽሐፍ ቅዱስ ውስጥ የጨመሩት ጽሑፍ እንጂ በበኩረ ጽሑፉ ላይ የሚገኝ ምንባብ እንዳልሆነ የተለያዩ መረጃዎችን በማቅረብ ለመሞገት ሞክረዋል። በአባሪ ሦስተ በዚህ ጽሑፍ ላይ ሰፊ ማብራሪያ እናቀርባለን።

"እኔ ስለ ራሴ ብመሰክር ምስክርነቴ ተቀባይነት አይኖረውም። ስለ እኔ የሚመሰክር ሌላ አለ፤ እርሱ ስለ እኔ የሚሰጠውም ምስክርነት እውነት እንደ ሆነ ዐውቃለሁ።"

(ዮሐንስ 5፡31-32)

እንዲሁም፣ "ስለ እኔ የሚመሰክር ሌላ አለ" በሚለው ንግግር ውስጥ "ሌላ" ("አሎሎስ" ἄλλος) የሚለው ቃል በአብዛኛው በዐይነት አንድ ሆኖ የተለያዩ ማንነት ያለውን አካል የሚያሳይ ሲሆን፣ [ለምሳሌ የሚከተሉትን ክፍሎች ይመለከቷል ማቴዎስ 7፡24፤ 13፡5፤ 20፡3፡6፤ 21፡33፤ 27፡42፤ ማርቆስ 6፡15፤ 8፡28፤ 12፡32፤ 15፡31፤ ሉቃስ 9፡19፤ 22፡59፤ 23፡35፤ ዮሐንስ 9፡9፤ 20፡25፤ 21፡8፤ ሐዋርያት ሥራ 2፡12፤ 19፡32፤ 21፡34፤ 1ቆሮንቶስ 1፡16፤ 9፡27፤ 10፡29፤ 12፡8፤ 14፡29፤ 2ቆሮንቶስ 1፡13፤ ፊልጵስዮስ 3፡4፤ ራእይ 17፡10፤ "ሄትሮስ" (ἕτερος) የሚለው ደግሞ በአብዛኛው በዐይነትም ሆኖ በአካል የተለየን ነገር የሚያመለክት ነው (ማርቆስ 16፡12⁷⁵፤ ሉቃስ 9፡29፤ 1ቆሮንቶስ 15፡40፤ ሮሜ 7፡23፤ ገላትያ 1፡6፤ ያዕቆብ 2፡25)]⁷⁶ ከዚህ የቃል አጠቃቀም በግልጽ የምንማረው ቀጥሎ ነገር አብና ወልድ የተለያዩ አካላት መሆናቸውን ብቻ ሳይሆን አብ አምላክ እንደ ሆነው ሁሉ ወልድም አምላክ መሆኑን ነው።

ዮሐንስ 5፡31-32 ጋር ተዛማጅ የሆነው የዮሐንስ 8፡16-18 ክፍል ደግሞ ፡—

"ብፈርድም ከላከኝ ከአብ ጋር እንጂ ብቻዬን ስላልሆንሁ ፍርዴ ትክክል ነው። የሁለት ሰዎች ምስክርነት ተቀባይነት እንዳለው በሕጋችሁ ተጽፎአል። ስለ ራሴ የምመሰክር አንዱ እኔ ነኝ፤ ሌላውም ምስክሪ የላከኝ አብ ነው።"

ይላል። ኢየሱስ ከአብ የሰማውን ስለሚናገር ንግግሩ እውነት መሆኑ ብቻ ሳይሆን (8፡16፡28፤ 12፡49) ለሚናገረውም ነገር እውነተኝነት ምስክር አብ ነው (8፡17-18)። ኢየሱስ ክርስቶስ ይህን ንግግር ብሉያትን ጠቅሶ (ዘኅ-ልቁ 35፡30፤ ዘዳግም 17፡6፤ 19፡15) መናገሩ አብና ወልድ የተለያዩ አካላት ሆናቸውን የሚያስተምር ነው። አብና ወልድ አንድ አካል ከሆኑ፣ እርሱ ራሱ፣ "እኔ ስለ ራሴ ብመሰክር ምስክርነቴ ተቀባይነት አይኖረውም" ባለው መሠረት ምስክርነቴ ተአማኒ መሆን አይችልም ነበር።

በአጠቃላይ አብና ወልድ አንድ አካል ከሆኑ፣ እርሱ ለራሱ መስክሮአልና ምስክርነቴ እውነት አይሆንም (ዮሐንስ 5፡31)። ነገር ግን ኢየሱስ፣ ስለ እኔ የሚመሰክር ሌላ ነው፤ እርሱም ስለ እኔ

⁷⁵ ማርቆስ 16፡9-20 ያለው ክፍል ጥንታዊና ተአማኒ በሆኑ የግሪክ ዕድ ክታባት ላይ ያለመገኘቱ ብቻ ሳይሆን በነገረ መለኮት ይዘቱም ከተቀሩት የማርቆስ ወንጌል ክፍሎች ብቻ ሳይሆን ከተቀሩት የሐዲስ ኪዳን መጻሕፍት እጅግ የተለየ መሆኑም ጭምር ነው። በዚህ ክፍል ኢየሱስ ከሙታን በተነሣበት አካላትን ሳይሆን፣ በተለየ አካል ከሙታን ተነሥቶአል የሚለው ትምህርቱ ከተቀሩት የሐዲስ ኪዳን መጻሕፍት እጅግ የተለየ ነው።

⁷⁶ Swanson, J. 1997. *Dictionary of Biblical Languages with Semantic Domains: Greek (New Testament)* . Logos Research Systems, Inc.: Oak Harbor. Arndt, W., Gingrich, F. W., Danker, F. W., & Bauer, W. 1996, c1979. *A Greek-English lexicon of the New Testament and other early Christian literature : A translation and adaption of the fourth revised and augmented edition of Walter Bauer's Griechisch-deutsches Worterbuch zu den Schrift en des Neuen Testaments und der ubrigen urchristlichen Literatur*. (University of Chicago Press: Chicago), 315. በተቃራኒ ጾታዎች መካከል የሚፈጸመው የግብረ ሥጋ ግንኙነት፣ "heterosexual intercourse" በመባል የሚታወቅ ሲሆን፣ ይህ የእንግሊዝኛ ቃል የተወሰደው በዐይነት የተለየ ከሚለው የግሪክ ቃል (ἕτερος) መሆኑን ልብ ይሏል።

የሚመስክረው ምስክርነት እውነት እንደ ሆነ ዐውቃለሁ (ዮሐንስ 5፥32 "ሌላ" የተባለው አብ መሆኑን ልብ ይሏል ቊጥር 37) የሚለው ንግግር የብሉይ ኪዳን የሸንጎ ሥርዐት ባጣቀሰ ዐውድ መነገሩ አብና ወልድ የተለያዩ አካላት መሆናቸውን በግልጥ ያስተምራል።

አብ ወልድን ልኳል

በሐዲስ ኪዳን ምንባባት በግልጽ የምንማረው እውነት አብ ላኪ ኢየሱስ ደግሞ ተላኪ እንደ ሆነ ነው። ያለምንም መቅደመ ልባዌ እነዚህን የመጽሐፍ ቅዱስ ክፍሎች አንብቦ አብና ወልድ አንድ አካል ናቸው የሚል ሰው አለ ብሎ መገመት አስቸጋሪ ነው። ላኪና ተላኪ አንድ አካል ናቸው የምንል ከሆነ፣ "ከእግዚአብሔር የተላከ ዮሐንስ የተባለ አንድ ሰው ነበረ" (ዮሐንስ 1፥6) የሚለው የመጽሐፍ ቅዱስ ምንባብ፣ እግዚአብሔርና መጥምቁ ዮሐንስ አንድ አካል እንደ ሆኑ እንዲሁም አብ ወልድን እንደ ላከው ወልድም ደቀ መዛሙርቱን መላኩ (ዮሐንስ 17፥18፣ 20፥21) አብና ወልድ አንድ አካል መሆናቸውን የሚያሳይ ነው ካልን፣ ወልድና ደቀ መዛሙርቱም አንድ አካል ናቸው ወደሚለው ድምዳሜ የሚወስደን ይሆናል።

በአጠቃላይ አብ ላኪ ወልድ ተላኪ መሆኑ አብና ወልድ የተለያዩ አካላት መሆናቸውን በግልጥ የሚያስተምር ነው (ዮሐንስ 3፥16-17፣ ገላትያ 4፥4፣ 1ዮሐንስ 4፥10)።

አብና ወልድ ይዋደዳሉ

ቅዱሳት መጻሕፍት አብና ወልድ እንደሚዋደዱ በግልጽ ያስተምራሉ (ለምሳሌ ዮሐንስ 3፥35፣ 5፥20፣ 14፥31፣ 15፥9፣ 17፥23-26፣ ማቴዎስ 3፥17፣ 17፥5፣ 2ጴጥሮስ 1፥17)። እንዲያውም ኢየሱስ ክርስቶስ የእርሱንና የአባቱን ፍቅር ተሳቢ ባደረገ መንገድ፣ "እኛ አንድ እንደ ሆንን እነርሱም አንድ ይሆኑ ዘንድ" (ዮሐንስ 17፥22) የሚለው ጸሎቱ፣ አብና ወልድ አንድነታቸው የአካል ከሆነ፣ ደቀ መዛሙርቱም ተጨፍልቀው በአካል አንድ እንዲሆኑ የተጸለዩላቸው ጸሎት ነው ማለት ነው። ይዋደዳሉ የሚለው ቃል ከሁለት በላይ የሆኑ አካላትን የሚያሳይ ካልሆነ፣ ራስ ወዳድነትን አመላካች መሆኑ እሙን መሆኑንም ልብ ይላል።

አብና ወልድ ይነጋገራሉ

መጽሐፍ ቅዱስ አብና ወልድ እንደ ተነጋገሩ (ዮሐንስ 11፥41-42፣ 12፥28፣ 17፥1-26) እንዲያውም ሲነጋገሩ ሰዎች ሁሉ የሰሙበት ሁኔታ እያለ (ዮሐንስ 12፥28) "እርሱ ራሱ፣ ራሱን ነው ያናገረው" የሚባል ከሆነ፣ የኢየሱስንም ሆነ ኢየሱስ አባቴ ያለውን አካል ድምፅ በዙሪያው የነበሩ ሰዎች እንዴት ሊሰሙ ቻሉ?

"አባት ሆይ፣ ስምህን አክብረው። ከዚያም፣ አክብራዋለሁ፣ ደግሞም አክብረዋለሁ ማል ድምፅ ከሰማይ መጣ። በዚያ የነበሩት፣ ድምፁን የሰሙት አያሌ ሰዎች፣ ነገድ-ንድ ነው አሉ፣ ሌሎች ደግሞ፣ ማላእክት ተናገረው አሉ።"

(ዮሐንስ 2፥28-29)

ከኢየሱስ አጠገብ የነገሩ፣ "አያሌ ሰዎች 'ነገድ-ንድ ነው' አሉ፣ ሌሎች ደግሞ 'መልአክ ተናገረው' አሉ" (ዮሐንስ 12፥29) ነገር ግን የተናገሩት፣ "ነገድ-ንድም" ሆነ "መልአክት" አይደሉም፣ ነገር ግን ኢየሱስ "አባቴ" ብሎ የጠራው አባቴ ነው።

በኢየሱስ ዙሪያ የነገሩ ሰዎች ተናጋሪው፣ "ነጐድጓድ" ነው "መልአክት" ነው የሚል ግምት ያቀርቡ እንደ ነበረው ሁሉ ዛሬም፣ "የሐዋርያት ቤተ ክርስቲያን" በመባል የሚታወቀው የሃይማኖት ድርጅት መምህራንና ተከታዮች ሦስተኛ አማራጭ በማቅረብ፣ "ልጅህን አክብረው" የሚለውም ተናጋሪም ሆነ "አክብረዋለሁ ደግሞም አክበርሁት" የሚለው ምላሽ ሰጭ አንድ አካል ነው የሚለው መላምት ፈጹም ስሕተት ነው።

አብና ወልድ ይተዋወቃሉ

ኢየሱስ በዙሪያው የነበሩትን ሰዎች፣ "እኔ እዚህ ያለሁት በገዛ ራሴ አይደለም፤ ነገር ግን የላከኝ እርሱ እውነተኛ ነው። እናንተ አታውቁትም፤ እኔ ግን ከእርሱ ዘንድ ስለ ሆንሁ፣ እርሱም ስለ ላከኝ ዐውቀዋለሁ" (ዮሐንስ 7፡28-29፤ እንዲሁም የሚከተሉትን ክፍሎች ይመለከቷል ማቴዎስ 11፡27፤ ሉቃስ 10፡22፤ ዮሐንስ 7፡29፤ 8፡55፤ 10፡15) የሚለው አነጋገር እንደሚተዋወቁ እንጂ አንድ አካል እንደ ሆኑ የሚያመለክት አይደለም። አብም ወልድም ኢየሱስ ከሆነ አብን ዐውቀዋለሁ የሚለው የኢየሱስ አነጋገር እኔ ራሴን ዐውቃለሁ ማለት ይሆናል። ይህ ደግሞ ቀልቡን ያልሳተ ጤነኛ ሰው ስለራሱ የሚናገረው ንግግር አይደለም። አብና ወልድ እንተዋወቃለን ማለታቸው የተለያዩ አካላት መሆናቸውን የሚያሳይ ነው።

አብና ወልድ ይከባበራሉ

ኢየሱስ ሰው ሆነ ወደዚህች ምድር ከመምጣቱም በፊት አብ ወልድን እንደሚያከብረው እንዲሁም ወልድ አብን እንደሚያከበረው ተጽፎአል (ዮሐንስ 17፡1:4-5)። ይህ ሁኔታ አብና ወልድ የተለያዩ ማንነት እንዳላቸው የሚያስተምር ነው።

"እርሱ" "እኔ" የሚሉት ተውላጠ ስሞች የተለያዩ አካላትን የሚያሰዩ ናቸው

በወንጌላት ላይ ኢየሱስ ክርስቶስ ራሱን "እኔ" አባቱን ደግሞ "እርሱ" ብሎ ሲጠራ በተደጋጋሚነት እናነባለን። "እርሱ" "እኔ" የሚሉት ተውላጠ ስሞች አብና ወልድ የተለያዩ አካላት መሆናቸውን የሚያስተምር ነው (ለምሳሌ የሚከተሉትን ክፍሎች ይመለከቷል ዮሐንስ 14፡16፤ 14፡26፤ 15፡26፤ 16፡15)።

ኢየሱስ ጠበቃችን በአብ "ዘንድ" ነው ያለው

ኢየሱስ ጠበቃችን በአብ "ዘንድ" ነው ያለው 1ዮሐንስ 2፡1፤ ዮሐንስ 1፡1፤ ዮሐንስ 17፡5። እነዚህ ምንባባት አብና ወልድ የተለያዩ አካላት መሆናቸውን በግልጽ የሚያስተምር ነው። ከዚህ ዐረፍተ ነገር የምንማረው ቀዳሚ ነገር ደግሞ፣ ቃል የተባለው ኢየሱስ ፍጥረታት ህልውናቸውን ከማግኘታቸው በፊት ከእግዚአብሔር ጋር አብሮ እንደ ነበረ ነው። ይኸውም ኢየሱስ ከእግዚአብሔር አብ የተለየ ማንነት እንዳለው የሚያስተምር ነው⁷⁷። "ጋር" / "ዘንድ"

⁷⁷ ትምህርተ ሥላሴ የማይዋጥላቸው እነዚህ መናፍቃን አብና ወልድ የተለያዩ ማንነት እንዳላቸው ሁሉ መንፈስ ቅዱስም ከሁለቱ የተለየ ማንነት እንዳለው ሆኖ በእነዚህ ክፍሎች ውስጥ ያልተጠቀሰበት ምክንያት ምንድን ነው? የሚል ጥያቄ ይጠይቃሉ። የዚህ ጥያቄ አጭር መልስ ዮሐንስ ለማስተማር የፈለገው ስለ ኢየሱስ እንጂ ስለ መንፈስ ቅዱስ ስላልሆነ ነው። ለምሳሌ ማቴዎስ ኢየሱስ በተቀበረበት ስፍራ መግደላዊት ማርያምና ሁለተኛዬቱ ማርያም እንደ ነበሩ ዘግቦአል (ማቴዎስ 28፡1) ነገር ግን

ተብሎ በአማርኛቹ ቅጆች ላይ የተተረጎመው የግሪክ ቃል (ግሪክ “ፕሮስ” “πρὸς”)፣ በእንግሊዝኛቹ የመጽሐፍ ቅዱስ ቅጆች ላይ የተተረጎመው “with” ተብሎ ሲሆን፣ በግሪኩ ሰዋሰው “ጋር”/“ ዘንድ” (ግሪክ “ፕሮስ” “πρὸς”) የሚለው በተሳቢ ሙያ (objective case) በሚቀደምበት ጊዜ መስተጋብርን/ግንኙነትን ያመለክታል⁷⁸::

ኢየሱስ ነፍሱን ለአባቱ ዐደራ ተጥቶአል

ኢየሱስ ሲሞት ነፍሱን ለአባቱ ዐደራ መስጠቱ አብና ወልድ የተለያዩ አካላት መሆናቸውን ያሳያል (ማርቆስ 15÷34፣ ሉቃስ 23÷46 እስጢፋኖስ በሚሞትበት ጊዜ ነፍሱን ለኢየሱስ ክርስቶስ ዐደራ እንደ ሰጠው ማለት ነው ሐዋርያት ሥራ 7÷59)::

ወልድ የራሱ ፈቃድ እንዳለው ሁሉ አብም የራሱ ፈቃድ አለው

ኢየሱስ አባቱን፣ "የእኔ ፈቃድ አይሁን የአንተ ፈቃድ ይሁን" ሲል መጸለዩ (ሉቃስ 22÷42) አብ የራሱ ፈቃድ እንዳለው ሁሉ ወልድም የራሱ ፈቃድ እንዳለው የሚያሳይ ነው:: ይህ ደግሞ አብና ወልድ የተለያዩ አካላት መሆናቸውን የሚያሳይ ነው::

V. ኢየሱስ አምቅድመ ዓለም የእግዚአብሔር ልጅ ነበር!

"የሐዋርያት ቤተ ክርስቲያን" መሠረተ እምነት መሠረት ኢየሱስ የራሱ የሆነ ማንነት ሳይኖረው፣ የእግዚአብሔር አብ ንግረተ ቃል ሆኖ ይኖር እንደ ነበር እንዲሁም በዘመነ ሐዲስ

ከማርቆስና ከሉቃስ ዘገባ የምንማረው እውነት በመቃብሩ ስፍራ ሁለቱ ብቻ እንዳልነበሩ ነው (ማቴዎስ 16÷1፣ ሉቃስ 24÷10):: በአጠቃላይ መንፈስ ቅዱስ በዮሐንስ 1÷1 ላይ አልተጠቀሰም ማለት አልነበረም ወይም አካላዊ ህልውና የለውም ማለት አይደለም::

⁷⁸ Arndt, W., Gingrich, F. W., Danker, F. W., & Bauer, W. 1996, c1979. *A Greek-English Lexicon of the New Testament and Other Early Christian Literature: A Translation and Adaption of the Fourth Revised and Augmented Edition of Walter Bauer's Griechisch-deutsches Worterbuch zu den Schrift en des Neuen Testaments und der ubrigen urchristlichen Literatur*. University of Chicago Press: Chicago. 709. በግሪክ ሰዋሰው፣ “ጋር”/“ዘንድ” (ግሪክ “ፕሮስ” “πρὸς”) የሚለው ቃል ግንኙነትን የማያሳይ መስተዋድድ ሆኖ ጥቅም ላይ የዋለባቸው በርካታ ምንባባት ያሉ ሲሆን፣ [ለምሳሌ በእንግሊዝኛው መስተዋድድ "to", "among", "from", "against", "about", "according to", "with regard to", "to the point of", "at the time" ተብሎአል፤ ይህ የሚሆነውም፣ "ፕሮስ" የሚለውን ቃል ከተሳቢ ሙያ (objective case) ውጪ ያሉ ሙያዎች ቀድመውት ሲገኝ ብቻ መሆኑን ግን ልብ ይሏል]፣ ቃሉ በተሳቢ ሙያ (objective case) ሲቀደም ግን ከሁለት በላይ የሆኑ አካላትን ግንኙነት እንደሚያመለክት በዚህ መጽሐፍ መጨረሻ ላይ ተያይዞ የቀረበውን አገሪ 1 እንዲሁም የሚከተሉትን የሐዲስ ኪዳን ግሪክ ሰዋሰው መጻሕፍት ይመለከታል:— Daniel B. Wallace, *Greek Grammar Beyond the Basics: An Exegetical Syntax of the New Testament* (Grand Rapids: Zondervan, 1996). A. T. Robertson, *A Grammar of the Greek New Testament in the Light of Historical Research* (Nashville: Broadman Press, 1934), 883. A. T. Robertson, *Word Pictures in the New Testament* (Nashville: Broadman Press, 1932), 4-5. Murray J. Harris, *Jesus as God: The New Testament Use of Theos in Reference to Jesus* (Grand Rapids: Baker, 1992). ከላይ የተጠቀሰው ግሪክ-እንግሊዝኛ ላክሲኮንን ጨምሮ እነዚህ የግሪክ ሰዋሰው መጻሕፍት "ፕሮስ" በተሳቢ ሙያ (objective case) ሲቀደም ግንኙነትን እንደሚያመለክት በናሙናነት ከጠቀሷቸው የብሉይና የሐዲስ ኪዳን መጻሕፍት ውስጥ ዮሐንስ 1÷1 በቀዳሚነት ተጠቅሶ መገኘቱን ልብ ይሏል::

ንግረተ ቃሉን ወደ ሥጋነት በመቀየር ሥጋ በሆነው አካል ውስጥ ተሸፍኖ እንደ መጣ ያስተምራል⁷⁹። የድርጅቱ ጽሑፎች በቀጥታ እንዲህ ይላሉ፡—

"አምላክ አንዱ እግዚአብሔር አብ ብቻ ነው። እርሱም መንፈስ ነው መንፈስ (አብ) ሥጋና ዐጥነት ስለሌለው ቃሉን ሥጋ በማድረግ በልጁ በክርስቶስ አካል ተገለጠ"⁸⁰።

"አብ ያለ ቃሉ ቃሉም ያለአብ ሕያው አይሆንም። ስለዚህ ለቃል አባትና እናት የትውልድም ዘመን የሉትም። ቃል ሥጋ ሊሆን በመጣ ጊዜ ግን፣ በሥጋው ወልድ እንዲሆን የአብ ውሳኔ በመሆኑ ዘላለማዊነቱን እንደያዘ የእግዚአብሔር ልጅ ተብሎ ይኖራል"⁸¹። "መለኮት ከዘላለም በአካል፣ በባሕርይ፣ በስም በግብር አንድ እንጂ ሁለት ወይም ሦስት አልነበረም። በሦስት መንገድ ግን ራሱን ለሕዝቡ ገልጾአል። በሦስት መንገድ የተገለጸበትም ምስጢር በአብነት በሥጋ ዐይን ሳይታይ፣ በወልድነት በሥጋ እየታየ፣ በመንፈስ ቅዱስነት እስትንፋሱን በሕዝቡ ልብ ውስጥ በማሳደሩ ተገልጦአል"⁸²። "ከጥንት ከዘላለም እግዚአብሔር ወይም መለኮት አብ፣ ወልድ፣ መንፈስ ቅዱስ በመባል በሦስት አካላት ተከፋፍሎ አይጠራም ነበር"⁸³። "[ኢየሱስ] የመለኮት አካል እንዲሆን የተዘጋጀ ሰው ነው"⁸⁴።

ከዚህ በመቀጠል የእግዚአብሔር ልጅ ኢየሱስ ክርስቶስ እምቅድመ ዓለም የነበረና ከአብ የተለየ ማንነት ያለው ዘላለማዊ አምላክ መሆኑን ከሚያስተምሩ ምንባባት መኻል የተወሰኑትን ክፍሎች በአሳሳ መልክ እንቃኝ።

ጭሐንስ 1፡1-18

ኃገረ መለኮታውያን የሐንስ 1፡1-18 ያለው ክፍል የዮሐንስ ወንጌል የመግቢያ ክፍል እንደ ሆነ ሙሉ ስምምነት አለ። ይህ ክፍል ኢየሱስ ክርስቶስ (1) ዘላለማዊ እንደ ሆነ፣ (2) ከአብ የተለየ ማንነት እንዳለው፣ (3) ፍጹም አምላክ እንደ ሆነ በግልጥ ያስተምራል።

[1] በሐዲስ ኪዳን መጻሕፍት ኢየሱስ ክርስቶስ "እርሱ" (ግሪክ "አውቶስ" αὐτός) በሚል ተውላጠ ስም መጠራቱ የራሱ የሆነ ማንነት እንዳለው የሚያሳይ ነው። ኢየሱስ በቅድመ ትሥጉት (ሥጋዊ/ትስብእት) ሕይወቱ በእግዚአብሔር ውስጥ የነበረ ሐሳብ ወይም ንግረተ ቃል ቢሆን ኖሮ፣ የሐንስ 1፡1-14 ባሉት የቅድመ ትሥጉት ሕይወቱን በሚናገሩት ክፍሎች ውስጥ፣ "እርሱ" ("አውቶስ" αὐτός) በሚል ተውላጠ ስም መጠራት አያስፈልገውም ነበር።

የክርስቶስን ቅድመ ትሥጉት ሕይወት በሚያሳየው በዮሐንስ 1፡1-14 ባለው ክፍል "ነበረ"፣ "ሆነ"፣ "አልነበረም"፣ "አልሆነም" ወዘተ የሚሉ ቃላት ዐላፊ ጊዜን የሚያሳዩ ሲሆን፣ በእነዚህ

⁷⁹ ዓለም ዐቀፉ ቢሮ የኢየሱስ ክርስቶስ ሥጋ ከጎጠኦት በስተቀር የሰው ልጆች ሥጋና ደም ነው የሚል አቋም ሲኖረው፣ ቄስ ተክለ ማርያም ገዛኸኝ ግን ከቅርብ ዓመታት ወዲህ ማስተማር የጀመሩትና ዓለም ዐቀፉ ቢሮ ሐሰተኛ አስተማሪ ነው በሚል የቅስናና የሰብከት ፈቃዳቸውን እንዲነጥቅባቸው ያደረገው ትምህርት ሥጋና ደሙ ከእኛ ፍጹም የተለየ ሰማያዊ ሥጋና ደም ነው በማለታቸው ነው።

⁸⁰ ተክለ ማርያም ገዛኸኝ፣ ኢየሱስን ማን ይሉታል? 71

⁸¹ ዝኒ ከማሁ፣ 60።

⁸² ዝኒ ከማሁ፣ 8።

⁸³ ዝኒ ከማሁ፣ 10።

⁸⁴ ዝኒ ከማሁ፣ 12። በቅንፍ ያለውን አይጨምርም።

ክፍሎች ውስጥ ኢየሱስ "እርሱ" ("አውቶስ" αὐτός) በሚለው ተውላጠ ስም መጠራቱ የራሱ የሆነ ማንነት እንደ ነበረው የሚያመለክት ነው።—

"መጀመሪያ ቃል ነበረ [ጵ]፤ ቃልም በእግዚአብሔር ዘንድ ነበረ [ጵ]፤ ቃልም እግዚአብሔር ነበረ [ጵ]" ፤ ይህም በመጀመሪያው በእግዚአብሔር ዘንድ ነበረ [ጵ]። ሁሉ በእርሱ ሆነ [αὐτοῦ ἐγένετο] ከሆነውም አንዳች ስንኳ ያለ እርሱ አልሆነም [αὐτοῦ ἐγένετο οὐδὲ ἔν] በእርሱ ሕይወት ነበረች [ጵ] ሕይወትም የሰው ብርሃን ነበረች [ጵ]...ለሰው ሁሉ የሚያበራው እውነተኛው ብርሃን ወደ ዓለም ይመጣ ነበር [ጵ τὸ φῶς τὸ ἀληθινόν] በዓለም ነበረ [ጵ] ዓለሙም በእርሱ ሆነ [ἐγένετο]፤ ዓለሙም አላወቀውም" (ቍጥር 1-4:9-10)።

ሐዋርያው ዮሐንስ ኢየሱስን ቃል ብሎ ቢጠራውም፣ ኢየሱስ ንግረተ ቃል ወይም በእግዚአብሔር አእምሮ ውስጥ የነበረ ሐሳብ ቢሆን ኖሮ፣ "እርሱ" ("አውቶስ" αὐτός) ከሚለው ተውላጠ ስም ይልቅ የግዑዝ ጾታን ወይም ረቂቅ ነገሮችን ለማሳየት የምንጠቀምበትን ተውላጠ ስም ("አውቶ" αὐτο) ይጠቀም ነበር። ዮሐንስ የኢየሱስን ቅድመ ትሥጊት ሕይወት በሚገልጽበት ስፍራ ኢየሱስን "እርሱ" ("አውቶስ" αὐτός) ብሎ መጥራቱ "ቃል" በሚለው ስያሜ የተጠራው ኢየሱስ አካላዊ ህልውና ያለው መሆኑን የሚያስተምር ነው።

[2] "ቃልም ሥጋ ሆነ፣ ጸጋንና እውነትንም ተሞልቶ በእኛ **ዐደረ** [ἐσκήνωσεν]" "ዐደረ" የሚለው ቃል፣ በእግዚአብሔር ዘንድ ይኖር የነበረው ቃል በእኛ ዘንድ መኖር መጀመሩን የሚያስተምር ነው። "በእግዚአብሔር ዘንድ ነበረ [ጵ]" እንዲሁም "በእኛ ዘንድ **ዐደረ** [ἐσκήνωσεν]" የሚለው ንጽጽር ኢየሱስ በእኛ መካከል ሲያደር የራሱ የሆነ ህልውና እንዳለው ሁሉ፣ በእግዚአብሔር ዘንድ በነበረበትም ጊዜ አካላዊ ሕልውና እንዳለው የሚያሳይ ነው⁸⁵።

[3] እንደ "ሐዋርያት ቤተ ክርስቲያን" አስተምህሮ ቃል የተባለው ኢየሱስ የራሱ ማንነት የሌለው የአብ ንግረተ ቃል ወይም በአብ አእምሮ ውስጥ የነበረ ሐሳብ ቢሆን ኖሮ፣ ዮሐንስ ኢየሱስን፣ "ቃልም **እግዚአብሔር** ነበር" (ቍጥር 1) ወይም "እስከ ዛሬ ድረስ **እግዚአብሔርን** ያየው ማንም የለም፤ ነገር ግን በአብ ዕቅድ ያለው አንድያ ልጁ የሆነው **አምላክ** እርሱ ገለጠው" (ቍጥር 18) ማለት አያስፈልገውም ነበር። በእነዚህ ስፍራዎች አብ "አምላክ" ("ቴዎን" θεός) እንደ ተባለ ሁሉ ወልድም "አምላክ" ("ቴዎን" θεός) መባሉ፣ አብ አምላክ እንደ ሆነው ሁሉ ኢየሱስ ክርስቶስም ፍጹም አምላክ እንደ ሆነ የሚያስተምር ነው። ኢየሱስ (ቃል) አምላክ ከሆነ፣ የእግዚአብሔር ንግረተ ቃል ወይም በእግዚአብሔር አእምሮ ውስጥ ነበረ ሐሳብ ነው ማለት ስሕተት ነው።

በአጠቃላይ የእግዚአብሔር "አንድያ ልጅ" የሆነው ኢየሱስ ዓለማት ከመፈጠራቸው በፊት አምላክ እንደ ሆነው ሁሉ (ዮሐንስ 1፥1)፣ ትስብእት ሆኖ አብን ለመተንተን (ἐξηγήσατο) በመጣበትም ጊዜ አምላክ ነው (ዮሐንስ 1፥18)። በዚህ ክፍል አብ አምላክ እንደ ሆነው ሁሉ አብን የተረከው ወልድም አምላክ መሆኑ እንዲሁም በዮሐንስ ወንጌል መግቢያ ክፍል በግልጥ እንደ ተመለከትነው ኢየሱስ የእግዚአብሔር አብ ልጅ እንደ ሆነ ሁሉ (ዮሐንስ 1፥14:18) እርሱ

⁸⁵ "ዮሐንስ 1፥1-18 ዐውዳዊ ትንተና" በሚለው ርእስ ሥር፣ "ቃልም ሥጋ ሆነ፣ ጸጋንና እውነትንም ተሞልቶ በእኛ **ዐደረ** [ἐσκήνωσεν]" ስለሚለው ቃል የተሰጠውን ገለጻ ይመለከቷል።

ራሱ አምላክ መሆኑ (ዮሐንስ 1፡1:18) ይህን የሐዋርያት ቤተ ክርስቲያን ትምህርት ኑፋቄ ያደርገዋል።

[4] የሐዲስ ኪዳን መጻሕፍት በተጻፉበት የግሪክ ቋንቋ፣ "...ቃልም ከእግዚአብሔር ጋር ነበረ..." በሚለው ዐረፍተ ነገር ውስጥ "ጋር"/" ዘንድ" ተብሎ በአማርኛቹ ቅጂች ላይ የተተረጎመው የግሪክ ቃል ("ፕሮስ" "πρὸς")፣ በእንግሊዝኛቹ የመጽሐፍ ቅዱስ ቅጂች ላይ "with" ተብሎ የተተረጎመ ሲሆን፣ በግሪኩ ሰዋሰው "ፕሮስ" ("πρὸς") የሚለው ይህ መስተዋድድ በተሳቢ ሙያ (objective case) በሚቀደምበት ጊዜ በሁለት አካላት መካከል ያለውን መስተጋብር/ግንኙነት የሚያመለክት ነው⁸⁶።

[5] በተጨማሪም ዮሐንስ፣ አብና ወልድ የተለያዩ ማንነት እንዳላቸው ያሳየው አብን በሚያሳየው በመጀመሪያው እግዚአብሔር ላይ የተወሰነ መስተአምር በማኖር (τὸν θεόν) እንዲሁም ኢየሱስ ክርስቶስን በሚያሳየው በሁለተኛው ዐረፍተ ነገር ላይ ውስን መስተአምሩን በማግደፍ (θεὸς) ነው። ዮሐንስ፣ አብን በሚያመለክተው ቴዎስ ላይ ውስን መስተአምር እንዳኖረው ሁሉ ወልድን በሚያመለክተው ቴዎስ ላይ ውስን መስተአምር ቢያኖር ኖሮ፣ አብና ወልድ አንድ አካል ወደሚለው ድምዳሜ ያደርስ ነበር⁸⁷።

⁸⁶ Arndt, W., Gingrich, F. W., Danker, F. W., & Bauer, W. 1996, c1979. *A Greek-English Lexicon of the New Testament and Other Early Christian Literature: A Translation and Adaption of the Fourth Revised and Augmented Edition of Walter Bauer's Griechisch-deutsches Worterbuch zu den Schrift en des Neuen Testaments und der ubrigen urchristlichen Literatur*. University of Chicago Press: Chicago. 709. በግሪክ ሰዋሰው፣ "ጋር"/"ዘንድ" (ግሪክ "ፕሮስ" "πρὸς") የሚለው ቃል ግንኙነትን በማያሳይ መልኩ ጥቅም ላይ የዋለባቸው በርካታ ምንባባት ያሉ ሲሆን፣ [ለምሳሌ በእንግሊዝኛው መስተዋድድ "to", "among", "from", "against", "about", "according to", "with regard to", "to the point of", "at the time" ተብሎአል፤ ይህ የሚሆነውም፣ "ፕሮስ" የሚለውን ቃል ከተሳቢ ሙያ (objective case) ውጪ ያሉ ሙያዎች ቀድመውት ሲገኝ ብቻ መሆኑን ግን ልብ ይሏል]፣ ቃሉ በተሳቢ ሙያ (objective case) ሲቀደም ግን ከሁለት በላይ የሆኑ አካላትን ግንኙነት እንደሚያመለክት በዚህ መጽሐፍ መጨረሻ ላይ ተያይዞ የቀረበውን አባሪ 1 እንዲሁም የሚከተሉትን የሐዲስ ኪዳን ግሪክ ሰዋሰው መጻሕፍት ይመለከታል፡— Daniel B. Wallace, *Greek Grammar Beyond the Basics: An Exegetical Syntax of the New Testament* (Grand Rapids: Zondervan, 1996). A. T. Robertson, *A Grammar of the Greek New Testament in the Light of Historical Research* (Nashville: Broadman Press, 1934), 883. A. T. Robertson, *Word Pictures in the New Testament* (Nashville: Broadman Press, 1932), 4-5. Murray J. Harris, *Jesus as God: The New Testament Use of Theos in Reference to Jesus* (Grand Rapids: Baker, 1992). ከላይ የተጠቀሰው ግሪክ-እንግሊዝኛ ላክሲኮንን ጨምሮ እነዚህ የግሪክ ሰዋሰው መጻሕፍት "ፕሮስ" በተሳቢ ሙያ (objective case) ሲቀደም ግንኙነትን እንደሚያመለክት በናሙናነት ከጠቀሷቸው የብሉይና የሐዲስ ኪዳን መጻሕፍት ውስጥ ዮሐንስ 1፡1 በቀዳሚነት ተጠቅሶ መገኘቱን ልብ ይሏል። ስለ "ፕሮስ" ("πρὸς") ሰፊ ማብራሪያ ከፈለጉ አባሪ 1 ይመለከታል።

⁸⁷ ታዋቂ የሐዋርያት ቤተ ክርስቲያን መምህር የሆኑትን ዴቪድ ኬ በርናርድን ጨምሮ አንዳንድ የቤተ ክርስቲያኒቱ አስተማሪዎች ሦስተኛው ዐረፍተ ነገር መተርጎም ያለበት፣ "ቃልም እግዚአብሔር ነበር" ተብሎ ሳይሆን፣ "እግዚአብሔርም ቃል ነበር" ተብሎ ነው የሚል ሙግት አላቸው [David K. Bernard, *Oneness and Trinity A.D. 100-300: The Doctrine of God in Ancient Christian Writings* (Hazelwood, Mo.: Word Aflame Press, 1991), 79-80]። ክፍሉ በዚህ መልክ መተርጎም አለበት የሚሉበት የነገረ መለኮት ፋይዳ "እግዚአብሔርም ቃል ነበር" ተብሎ ከተተረጎመ፣ ኢየሱስ አብ ነው የሚለውን የድርጅቱን መሠረተ እምነት የሚያጸናላቸው ስለመሰላቸው እንዲሁም "እግዚአብሔርም ቃል ነበር" ተብሎ ከተተረጎመ፣ ሁለተኛውን ዐረፍተ ነገር በሚጻረር መልኩ አብና ወልድ ሁለት አካላት መሆናቸውን ያስወግድልናል በሚል ስሑት ቀመር ነው። ይህ ግን በሁለት ዐቢይ ምክንያት ስሕተት

[6] በዮሐንስ 1፥1-18 ባለው ዐውደ ምንባብ ቃል ስለተባለው ስለ ኢየሱስ የቀረበው ገለጻ፣ ኢየሱስ፣ የአብ ንግረተ ቃል ወይም በአብ አእምሮ ውስጥ የነበረ ረቂቅ ሐሳብ እንዳልነበረ፣ የራሱ ማንነት ያለው አምላክ መሆኑን በግልጽ የሚያስተምር ነው።

- "ሁሉ በእርሱ ሆነ [πάντα δι' αὐτοῦ ἐγένετο]" (ቀጥር 3) የሚለው ዐረፍተ ነገር ኢየሱስ ፍጥረትን የፈጠረ መሣሪያ ሳይሆን፣ ፍጥረትን የመፍጠር ውክልና እንዳለው የሚያሳይ ነው⁸⁸ (ይህን ሐሳብ ቀጥር 7 ላይ ዮሐንስ፣ ስለ ኢየሱስ ምስክር ሆኖ ለመቆም መጣ ከሚለው ሐሳብ ጋር ያነጻጽሯል)።
- "የእርሱ ወደ ሆነው መጣ፣ የገዛ ወገኖቹም አልተቀበሉትም" (ቀጥር 11) "ወገኖች" የሚለው ሥጋዊ ትስስርን የሚያመለክት ቃል እንደ ሆነ ሊቃውንት የሚስማሙ ሲሆን፣ አንዳንድ ምሁራን "ወገኖቹ" የተባሉት እስራኤላውያን ናቸው ሲሉ፣ አንዳንዶች ደግሞ የሰው ልጆችን በአጠቃላይ የሚያመለክት ቃል ነው ባዮች ናቸው⁸⁹። ያም ሆነ ይህ በዚህ ዐውድ፣ "ዝምድና" የሚለው ቃል አካላዊ ትስስርን የሚያመለክት ከሆነ ኢየሱስ የአብ ንግረተ ቃል ወይም በአብ አእምሮ ውስጥ ያለ ሐሳብ ነው ማለት በፍጹም አይቻልም⁹⁰።
- "ከአባቱ ዘንድ የመጣውን የአንድያ ልጅን ክብር አየን" (ቀጥር 11) "አንድያ ልጅ" "ከአባቱ ዘንድ" የሚሉት ቃላት ኢየሱስ የአብ ንግረተ ቃል ወይም በአብ አእምሮ ውስጥ ያለ ሐሳብ ነው ከሚለው የሐዋርያት ቤተ ክርስቲያን ትምህርት ጋር በጽኑ ይጣረሳል።

"የሐዋርያት ቤተ ክርስቲያን" መምህራን ይህን ሐቅ አንቀበልም የሚሉ ከሆነ ኢየሱስ ሰው ሆኖ ወደዚህች ምድር ከመምጣቱ በፊት ለምን "እርሱ" ("አውቶስ" αὐτός) በሚለው ተውላጠ ስም መጠራት እንዳስፈለገው፣ "ማደር" የሚለው አብሮ መኖርን የማያሳይበት ምክንያቱ ምን እንደ ሆነ፣ ቃል እግዚአብሔር ከሆነ እንዴት ንግረተ ቃል ወይም በአእምሮ ውስጥ የሚገኝ ሐሳብ ነው ማለት እንደ ተቻለ፣ በዮሐንስ 1፥1 እና 1፥18 ላይ ወልድ ከአብ ጋር በተነጻጸረ መልኩ አምላክ ነው እንዴት ሊባል እንደ ተቻለ እንዲሁም በዚህ ዐውድ ውስጥ ኢየሱስ ከአብ

ነው። ይኸውም፡— (1) ክፍሉ "እግዚአብሔር ቃል ነበር" ተብሎ ቢተረጎምም እንኳ ኢየሱስ አምላክ መሆኑን እንጂ አብ መሆኑን ሊያመለክት አይችልም። (2) ክፍሉ "እግዚአብሔር ቃል ነበር" ተብሎ ሳይሆን፣ "ቃልም እግዚአብሔር ነበር ተብሎ" መተርጎም ያለበት ዐቢይ ምክንያት "ቃል" ባለቤት ሙያ (Subjective) "እግዚአብሔር" የሚለው ቃል ደግሞ ተሳቢ ባለቤት ሙያ (Predicate Nominative) ስለሆነ ነው። (3) እንደ ሁለተኛው ዐረፍተ ነገር፣ "ቃል በእግዚአብሔር ዘንድ" ከነበረ ("ሆ ሎጎስ ሂን ፕሮስ ቶን ቴዎን" ὁ λόγος ἦν πρὸς τὸν θεόν) እርሱ ራሱ ቃል መሆን አይችልም።

⁸⁸ በግሪክ ሰዋሰው፣ "ዲያ" (διά) የሚለው የግሪክ መስተዋድድ በዘርፍ ሙያ (genitive case) ሲቀደም ውክልናን ያመለክታል (ሮሜ 8፥3፣ 2 ቆሮንቶስ 9፥13፣ 1ዮሐንስ 2፥12)። Arndt, W., Gingrich, F. W., Danker, F. W., & Bauer, W. 1996, c1979. *A Greek-English lexicon of the New Testament and other early Christian literature : A translation and adaptation of the fourth revised and augmented edition of Walter Bauer's Griechisch-deutsches Worterbuch zu den Schrift en des Neuen Testaments und der ubrigen urchristlichen Literatur*. University of Chicago Press: Chicago 180.

⁸⁹ Beasley-Murray, G. R. 2002. Vol. 36: *Word Biblical Commentary : John*. (Word Biblical Commentary . Word, Incorporated: Dallas)

⁹⁰ ኢየሱስ ክርስቶስን "ተቀበሉ" ሲባል (ዮሐንስ 1፥12) በአዳኝነቱና በጌትነቱ እመኑ ማለት እስከ ሆነ ድረስ፣ "ተቀበሉ" የሚለው ቃል አካላዊ ህልውናን ማመልከቱ እሙን ነው።

የተለየ ማንነት እንዳለው የሚገልጹትን ንግግሮች ድርጅቱ በምን ዐይነት መንገድ እንደሚያያቸው ማብራሪያ ማቅረብ ይኖርበታል።

ኢየሱስ ፍጥረታት ከመፈጠራቸው በፊት ነበር

ኢየሱስ ሰው ሆኖ ወደዚህች ምድር ከመምጣቱ በፊት እንዲሁም ፍጥረታት ከመፈጠራቸው በፊት ነበር። ይህ፣ ኢየሱስ ከአብ የተለየ ማንነት እንዳለው የሚያስተምር ብቻ ሳይሆን፣ በቤተ ልሔም ከመወለዱም በፊት የነበረ መሆኑን የሚያስተምር ነው። ይህ፣ እግዚአብሔር ወልድ ከእግዚአብሔር አብ ጋር ለዘላለም ዓለም አብሮ መኖሩን የሚያመለክት ነው። ይህም አብና ወልድ የተለያዩ አካላት መሆናቸውን ያሳያል።

1. ኢየሱስ የሁሉ ነገር ፈጣሪ ነው። ይህ እውነት ከሆነ ኢየሱስ ፍጥረታት ከመፈጠራቸው በፊት ነበር ማለት ነው።
2. ኢየሱስ ከፍጥረት ዓለም አስቀድሞ ከአብ ጋር “አብሮ” ነበር (“ፕሮስ” ወይም “ፓራ” የሚለው የግሪኩ ቃል በአማርኛ ቅጂች ላይ “ዘንድ” ተብሎ ነው የተተረጎመው)፤ ዮሐንስ 1፡1፣ 17፡5፣ 1ዮሐንስ 2፡1።
3. ኢየሱስ የእግዚአብሔር ልጅ፣ ከእርሱ ቀድሞ ከተወለደው ከመጥመቁ ዮሐንስ በፊት ነበር፣ ዮሐንስ 1፡15 ከዮሐንስ 1፡14-18፣ 29-34 ጋር ያወዳድሯል።
4. ኢየሱስ፣ ከሰማይ የመጣ፣ ከአብ የተላከ፣ ወደ ሰማይ የወጣ፣ ወደ አባቱ የተመለሰ ነው፤ ዮሐንስ 3፡13-31፣ 6፡33-38፣ 41፣ 46፣ 51፣ 56-58፣ 62፣ 8፡23፣ 42፣ 13፡3፣ 16፡27-28፣ ከሐዋርያት ሥራ 1፡10-11 ጋር ያወዳድሯል፤ እንዲሁም መንፈስ ቅዱስ ከመላኩ ጋር ያወዳድሯል ዮሐንስ 16፡5-7፣ 1ጴጥሮስ 1፡12።
5. ኢየሱስ የእግዚአብሔር ልጅ እንደ መሆኑ መጠን (ዮሐንስ 8፡54-56)፣ ከአብርሃም በፊት እንደ ነበረ ተናግሮአል ዮሐንስ 8፡58።
6. ኢየሱስ ፍጥረታት ከመፈጠራቸው በፊት (ከፍጥረት ዓለም አስቀድሞ)፣ እንደ ነበረ ተናግሮአል ቄላስይስ 1፡17፣ ከ1፡12-20 ጋር ያወዳድሯል።
7. እስካሁን ያልናቸው፣ እግዚአብሔር ነገሮችን አስቀድሞ ከማወቁ ጋር የሚቃረኑ አይደሉም። እግዚአብሔር ነገሮች ከመፈጠራቸው በፊት ያውቃቸዋል ማለት፣ ከመፈጠራቸው በፊት ህልውና ነበራቸው ማለት አይደለም።
 - ሀ) ፍጥረታት ከመፈጠራቸው በፊት እኛ ሁላችን በእግዚአብሔር አእምሮ ውስጥ ነበርን፤ ነገር ግን የዮሐንስ 1፡1፣ እንዲሁም 17፡5 ክፍሎች ስለ ክርስቶስ የሚያስተምሩት ትምህርት እንደዚያ አይደለም።
 - ለ) ሁሉ ነገር በእርሱ ከተፈጠረ፣ እርሱ ከፍጥረት በፊት ነበረ ማለት ነው።
8. ኢየሱስ “ዛሬ ወለድሁህ” መባሉ፣ ኢየሱስ ልጅ የተባለው ፍጥረታት በተፈጠሩበት ቀን ነው ማለት አይደለም፤ ምክንያቱም ይህ ክፍል የሚናገረው በትንሣኤ ቀን ስላለው ክብር ነውና (ሐዋርያት ሥራ 13፡33፣ ዕብራውያን 1፡3-5፣ 5፡5፣ ከመዝሙር 2፡7፣ ጋር ያወዳድሯል፤ እንዲሁም ከሮሜ 1፡4 ጋር)።

ማጠቃለያ

ቅድመ ጉባኤ ኒቂያ አበው መኻል፣ ቀለሜንጦስ ዘእስክንድርያና (195 ዓ.ም) ሂፖሊተስ (205 ዓ.ም) ዮሐንስ 1፡1ን አስመልክቶ በሰጡት ማብራሪያ ይህን ክፍል እንቋቋም፡—

"ቃል ራሱ የእግዚአብሔር ልጅ ሲሆን፣ ዘላለማዊና ያልተፈጠረ ከአብ ጋር ባሕርይ ፍጹም ትክክል የሆነ ጌታ ነው"⁹¹።

ትልቁ የቤተ ክርስቲያን አባት ሂሮሊተስ፣ በቤተ ክርስቲያን ታሪክ በሰባልዮሳዊ አስተምህሮው በሐራጥቃ ጉራ የሚፈረጀውን የሰምሬኔሱን ኖይቱስ በተቃወመበት ሥራው ላይ እንዲህ ተጽፎአል፡—

"ቃል ከእግዚአብሔር ጋር ከነበረና እርሱ ራሱ እግዚአብሔር ከነበረ ቀጣዩ ነገር ምን ሊሆን ይችላል? ስለሁለት አማልክት የሚናገር ነው ማለት ይቻላል? እኔ ራሴ በርግጥ ስለ ሁለት አማልክት እየተናገርሁ አይደለም፤ ነገረ ግን ስለ አንዱ አምላክ እንዲሁም ስለ ሁለቱ አካላት እንጂ...እግዚአብሔር አንድ ነው፤ ነገር ግን ሁለት አካላት አሉ ይኸውም አብና ወልድ ሦስተኛውም መንፈስ ቅዱስ ነው"⁹²።

"የሐዋርያት ቤተ ክርስቲያን" በመባል የሚታወቀው ሃይማኖታዊ ድርጅት ኢየሱስና አብ አንድ አካል ናቸው ለማለት ቃል እግዚአብሔርን በመጥቀስ የሚያቀርበው ማስረጃ ትምህርቱን የሚጻረሩ እንጂ ትምህርቱን የሚደግፉ ሆነው አለመገኘታቸው ከላይ በስፋት ለማየት እንደ ሞከርነው ሁሉ አስካሁን ያቀረብናቸው ማስረጃዎች ደግሞ አብና ወልድ የተለያዩ ማንነት እንዳላቸው የሚያስተምር ነው።

VI. ወልድና መንፈስ ቅዱስ የተሰደዩ አካላት ናቸው!

1. መንፈስ ቅዱስ፣ "ሌላ አጽናኝ ነው" ዮሐንስ 14፥16፣ ከ1ዮሐንስ 2፥1 ጋር ያወዳድሯል።
2. ኢየሱስ፣ መንፈስ ቅዱስን ልኮታል ዮሐንስ 15፥26፣ 16፥7።
3. መንፈስ ቅዱስ ኢየሱስን እንደሚያከብር መናገሩ ለወልድ ራሱን ዝቅ ("humility") ማድረጉን ያሳያል ዮሐንስ 16፥13-14።
4. ወልድና መንፈስ ቅዱስ የተለያዩ አካላት መሆናቸው (ወልድ የራሱ አካል እንዳለው ሁሉ፣ መንፈስ ቅዱስም የራሱ አካል እንዳለው) በማቴዎስ 28፥19 ላይ ተገልጿል።
5. መንፈስ ቅዱስ በኢየሱስ ላይ ወርዶበታል ሉቃስ 3፥22።
6. ወልድ መንፈስ ቅዱስ አይደለም
 - ሀ) 2ቆሮንቶስ 3፥17፣ በዚህ ክፍል ኢየሱስ ሳይሆን፣ መንፈስ ቅዱስ ጌታ ተብሎአል፤ ይህም መንፈስ ቅዱስ አምላክ ወይም ያህዌ መሆኑን ያሳያል። (ቀጥር 16 በአንዳንድ ቅጂች ቀጥር 17 ከዘፀአት 34፥34 የተጠቀሰ ነው) ሐዋርያት ሥራ 28፥25-27 ከኢሳይያስ 6፥8-10 ጋር ያነጻጽሯል።
 - ለ) 1ቆሮንቶስ 15፥45፣ ኢየሱስ "ሕይወትን የሚሰጥ መንፈስ" መባሉ፣ በበዓለ ኅምሳ ቀን የወረደው መንፈስ ቅዱስ ነው ማለት አይደለም። "ሕይወትን የሚሰጥ መንፈስ" ማለት እግዚአብሔር እንደ መሆኑ መጠን መንፈስ መሆኑን የሚያሳይ እንዲሁም በከበረ የትንሣኤ አካል ከሙታን መነሣቱን የሚያመለክት ነው። ምንም እንኳ ሦስት መንፈስ ባይኖርም፣ ሦስቱም የሥላሴ አካላት መንፈስ ናቸው። መንፈስ ቅዱስ ግን መንፈስ

⁹¹ Clement of Alexandria, *Fragments*, 3, ed. Alexander Roberts and James Donaldson, *The Ante-Nicene Fathers*, vol. 2 (New York: Charles Scribner's sons, 1899).

⁹² Hippolytus, *Against Noetus*, 14 in Alexander Roberts and James Donaldson, *The Ante-Nicene Fathers*, vol. 5 (New York: Charles Scribner's sons, 1899).

በመባል ይጠራል። ሮሜ 8፡27፡34፣ ሁለቱ አካላት ስለ እኛ መማለዳቸው ሁለት አማላጅ⁹³ እንዳለን የሚያመለክት ነው እንጂ ኢየሱስ መንፈስ ቅዱስ መሆኑን የሚያስተምር አይደለም (ዮሐንስ 14፡16፣ ሮሜ 8፡26፣ 1ዮሐንስ 2፡1)።

⁹³ “ማለደ” የሚለው ቃል ብዙ ትርጉም ሊወክል ይችላል። ለምሳሌ 1) “ማለደ” ማለት ማልዶ ተነሣ (በጧት ተነሣ) ማለት ሊሆን ይችላል። በዚህ ትርጉም መሠረት “ማላጅ” ማለት በጧት መነሣት የሚወድ ሰው ማለት ነው። 2) “ማለደ” ማለት ለመነ፣ ደጅ ጠና የሚል ትርጉም ሊወክል ይችላል። በዚህ ትርጉም መሠረት ደግሞ፣ “ምልጃ” ማለት ልመና ወይም ደጅ ጥናት ማለት ነው። 3) “አማለደ” ማለት ደግሞ፣ በሁለትና ከሁለት በላይ በሆኑ ሰዎች ወይም ወገኖች መካከል የተፈጠረን ቅራኔ፣ ጠብ ወዘተ እንዲወገድ አስታረቀ ወይም ሸመገለ ማለት ነው። የሚለመነው ሰው ለማኘን ይቅርታ እንዲያደርግለት ወይም የሚፈልገውን ጉዳይ እንዲፈጽምለት በለማኘ ስም ተማጸነ ማለት ነው።

ማለደ/አማለደ የሚለው ቃል በነገረ መለኮት በተለይም ክርስቶስን በተመለከተ ያለውን ትርጉም ደግሞ በአጭሩ እንቃኝ። በብሉይ ኪዳን ሦስት ዐይነት አገልግሎቶች ነበሩ። እነርሱም ነቢይነት፣ ክህነትና ንጉሥነት ናቸው። ነቢያት የእግዚአብሔርን ፈቃድ ለሕዝቡ የሚያስታውቁ ሲሆን (ነቢይ እግዚአብሔርን ወክሎ ለሕዝቡ ይናገራል፣ በዚህም የእግዚአብሔር አፍ ይሰኛል)፣ ክህነት ደግሞ ለእግዚአብሔር መስዋዕት፣ ጸሎትና ምስጋና ያቀርባሉ (ክህን ሕዝቡን ወክሎ ለእግዚአብሔር ይናገራል፣ በዚህም የሕዝብ አፍ ይባላል)፣ ንጉሥ ደግሞ የእግዚአብሔር ወኪል በመሆን ሕዝቡን ያስተዳድራል።

ኢየሱስ እነዚህን የአገልግሎቶች አገልግሏል። እንደ ነቢይ እግዚአብሔርንና የእግዚአብሔርን ሐሳብ/ፈቃድ አስታውቆናል። እንደ ክህን ለኅጢአታችን ራሱን መስዋዕት አድርጎ አቅርቧል። እንደ ንጉሥ ደግሞ፣ በዓለማት ላይና በቤተ ክርስቲያን ላይ ይገዛል/ያስተዳድራል።

በአዲስ ኪዳን ኢየሱስ ክርስቶስ ሊቀ ካህናትን ስለሆነ የሚከተሉትን ሦስተ ዐበይት አገልግሎቶች ሰጥቶአል/በመስጠት ላይም ይገኛል። 1) ለኅጢአታችን ፍጹም የሆነ መስዋዕት አቅርቦአል (ዕብራውያን 4፡14፣ 9፡24፣ 10፡4፣ 9፡26፣ 7፡27፡24-28፣ 10፡1-2፡10፡12፡14፣ 13፡12)። 2) ዘወትር በእግዚአብሔር ፊት ያቀርበናል (ዕብራውያን 9፡1-7፡24፣ 6፡19-20፣ 10፡19-22)። 3) ዘወትር ስለእኛ ይማልዳል። በሮሜ 8፡34 እንዲሁም በዕብራውያን 7፡25 መሠረት ማለደ በገሪኩ “ኢንቲኑክሃይ” የሚለው ቃል፣ ኢየሱስ ለሰው ልጆች በተወሰኑ (specific) ርእሰ ጉዳዮች ላይ ልመና አቀረበ የሚለውን ትርጉም ወክሎ ቀርቧል። አንዳንድ ሰዎች ኢየሱስ ክርስቶስ በዚህች ምድር በነበረበት ጊዜ ብቻ ነው የምልጃ አገልግሎት ያገለገለው፣ ከዕርገቱ በኋላ ይህን አገልግሎት አላገለገለም ወይም እርሱ ተማላጅ እንጂ አማላጅ አይደለም ይላሉ። ምናልባት ይህ ዐይነቱ አስተሳሰብ ሊመጣ የቻለው፣ ኢየሱስ አማላጅ ሆኖ በእግዚአብሔር ፊት መቅረቡ ከአብ ያሳንሰዋል ከሚለው ፍርሃት የመነጨ ሊሆን ይችላል። ድምዳሜው ግን ስህተት ነው። ከማንነት የተነሣ ባሕይርንና (ontological subordination) ከግብር የተነሣ ማንነት (functional subordination) የሚሉት የነገረ መለኮት ትምህርቶችን ልብ ልንላቸው ይገባል። ኢየሱስ ክርስቶስ በማንነቱ ከአብ ጋር በሁሉ ነገር እኩል ሲሆን፣ በሥራ ክፍፍል ግን ለሰው ልጆች ኅጢአት ራሱን ለአብ ዝቅ አድርጎ ሲያቀርብ ይታያል። በተጨማሪም ኢየሱስ ክርስቶስ ከዕርገቱ በኋላ የማማለድ ሥራውን እንደ ሠራ ቃለ እግዚአብሔር በግልጥ ያስተምረናል። ለምሳሌ ኢየሱስ ክርስቶስ ከዕርገቱ በኋላ ይህን የምልጃ አገልግሎት እንዳገለገለ ከሮሜ 8፡34 መመልከት ይቻላል። ክፍሉ “የሚማልደው” በገሪኩ “ኢንቲኑክሃይ” እንጂ፣ “የሚማለደው” አይደለም። መንፈስ ቅዱስ ለአማኞች ይማልዳል ስንልም በገሪኩ “ኢንቲኑክሃይ” የሚለውን ቃል በሚወክል መልኩ ነው።

መላእክትም ሆኑ ቅዱሳን ሰማዕታት ለሰው ልጆች ይማልዳሉ (በሁለተኛውም ሆነ በሦስተኛው ትርጉሙ) የሚለው ትምህርት፣ በመጽሐፍ ቅዱስ አንዳችም ድጋፍ ያለው አይመስለኝም። አንዳንድ ሰዎች

መ) ዮሐንስ 14÷18፣ እዚህ ላይ ኢየሱስ ከትንሣኤው በኋላ ለደቀ መዛሙርቱ እንደሚገለጥላቸው የሚያሳይ እንጂ፣ የመንፈስ ቅዱስን መምጣት የሚያሳይ አይደለም፤ ይህን ክፍል ከዮሐንስ 14÷19 ጋር ያወዳድሯል።

ሠ) ኢየሱስና መንፈስ ቅዱስ በተመሳሳይ ሥራ ላይ ተካፋይ ሆነዋል፤ ይኸውም ኢየሱስን ከሙታን በማስነሣት (ዮሐንስ 2÷19-19-22፣ ሮሜ 8÷9-11)፣ ሙታንን ከሙታን በማስነሣት (ዮሐንስ 5÷21፣ 6÷39-40:44:54፣ ሮሜ 8÷9-11)፣ በአማኞች ውስጥ በማደር (ዮሐንስ 14÷16፣ 2ቆሮንቶስ 13÷5፣ ቈላስይስ 1÷27)፣ ለአማኞች በመማለድ (ሮሜ 8÷26፣ ዕብራውያን 7÷25)፣ አማኞችን በመቀደስ (ኤፌሶን 5÷26፣ 1ጴጥሮስ 1÷2) ወዘተ። እነዚህ ሥራዎች ሁለቱም አካላት እግዚአብሔር መሆናቸውን የሚያሳይ እንጂ፣ ኢየሱስ መንፈስ ቅዱስ መሆኑን አይደለም።

VII. ክብና መንፈስ ቅዱስ የተሰደዩ አካላት ናቸው!

1. አብ መንፈስ ቅዱስን ልኮታል ዮሐንስ 14÷15፣ 15÷26።
2. መንፈስ ቅዱስ ወደ አብ ለአማኞች ይማልዳል ሮሜ 8÷26-27።
3. አብና መንፈስ ቅዱስ ሁለት የተለያዩ አካላት መሆናቸው በማቴዎስ 28÷19 ላይ ተገልጿል።
4. አብ መንፈስ ቅዱስ አይደለም

ሀ) ማቴዎስ 1÷18፣ ሉቃስ 1÷35፣ አንዳንዶች ከእነዚህ ክፍሎች በመነሣት መንፈስ ቅዱስ፣ ለወልድ ሥጋዊ አባት ነው ይላሉ፤ ይህ ግን ኢየሱስ በሰብአዊ ሁኔታ በሁለት ተቃራኒ ጾታዎች መካከል በሚካሄድ የገብረሥጋ ግንኙነት አይደለም።

ለሙግታቸው መሠረት አድርገው የሚያቀርቡት የቤተ ክርስቲያንን ታሪክ ነው። ይህም ቢሆን ብዙ የሚያከራክር ቢሆንም፣ ቅድሚያ ልንሰጠው የሚገባን ለታሪክ ሳይሆን ለቃለ እግዚአብሔር ነው። ከቃለ እግዚአብሔር ጋር በሚጣጣም መልኩ ታሪክን ማጣቀስ ወይም ቃለ እግዚአብሔር አፍታቶ ያልነገረንን ነገር አጥርቶ ለማየት ታሪክን ወይም ደግሞ ትውፊትን ዋቢ አድርጎ ማቅረብ ተገቢ ነው። በታሪክ መሠዊያ ላይ ቃለ እግዚአብሔርን መሥዋዕት አድርጎ ማቅረብ ግን የወንጌል አገልጋይ አያሰኝም። በታሪክ የሚደግፍ ነገር ቢገኝ እንኳ ማለቴ እንጂ፣ ታሪክ የመላእክትንና የቅዱሳን ሰማዕታትን አማላጅነት ያስተምራል የሚል አቋም ስላለኝ አይደለም።

አንዳንድ ጸሐፊት መምህራን የምልጃንና (intercession ወይም Intermediate) የወጅን (redemption) አስተምህሮ ሲያቀላቅሉት ስለሚታይ አንባብያን ጥንቃቄ መውሰድ ይኖርባቸዋል። ምልጃ ማለት “በተወሰኑ (specific) ርእስ ጉዳዮች ላይ ስለ አማኞች በአብ ፊት ልመናን ማቅረብ” የሚል ትርጉም ሲኖረው፣ ወጅ ማለት ደግሞ “ከጎጧኦችና ከሰይጣን ባርነት ዕዳን በመክፈል ዐርነት/ነጻ ማውጣትን” ይመለከታል። የወጅን አስተምህሮ ለማብራራት ተዘወትሮ የሚቀርበውን ታሪካዊ ማብራሪያ ልብ ይሏል፤ ይኸውም የጥንት ባሮችን ዐርነት/ነጻ ለማውጣት ይከፈል የነበረውን ዋጋ (ransom) ማለቴ ነው። ይሏል፤ ይኸውም የጥንት ባሮችን ዐርነት/ነጻ ለማውጣት ይከፈል የነበረውን ዋጋ (ransom) ማለቴ ነው። በመክፈል ዐርነት/ነጻ ማውጣትን ይመለከታል። የወጅን አስተምህሮ ለማብራራት ተዘወትሮ የሚቀርበውን ታሪካዊ ማብራሪያ ልብ ይሏል፤ ይኸውም የጥንት ባሮችን ዐርነት/ነጻ ለማውጣት ይከፈል የነበረውን ዋጋ (ransom) ማለቴ ነው።

ለ) አብና መንፈስ ቅዱስ በተለያዩ ሥራዎች ውስጥ በኅብረት ሠርተዋል፤ ይኸውም በኢየሱስ ትንሣኤ (ገላትያ 1፡1፤ ሮሜ 8፡11) ኢየሱስን በማጽናናት (2ቆሮንቶስ 1፡3-4፤ ዮሐንስ 14፡26) ኢየሱስን በመቀደስ (ይሁዳ 1፤ 1ጴጥሮስ 1፡2) ወዘተ። ይህ የሚያሳየን ሁለቱ አካላት በኅብረት መሥራታቸውን እንጂ፤ ሁለቱ አካላት አንድ መሆናቸውን አይደለም።